

รายงานทางวิชาการ
เรื่อง
การยุติข้อพิพาททางอาญาของศูนย์ยุติธรรมชุมชน
กรณีศึกษาของจังหวัดลพบุรี

จัดทำโดย

กลุ่ม GP 8/2 กาสะลอง

รายงานทางวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตร “การบริหารงานยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ ๘ (ยธส. ๘)”
สถาบันพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม
สำนักงานกิจการยุติธรรม
พ.ศ. 2560

รายงานทางวิชาการ
เรื่อง

การยุติข้อพิพาททางอาญาของศูนย์ยุติธรรมชุมชน
กรณีศึกษาของจังหวัดลพบุรี

จัดทำโดย

กลุ่ม GP 8/2 กาสะลอง

1. นางบุษยา รอดยินดี	สำนักงานศาลยุติธรรม
2. นายนิรศ ขำนาถขันธ์	สำนักงานอัยการสูงสุด
3. พันตำรวจเอก เกียรติพงษ์ นาลา	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
4. นาวาเอก ชัยณรงค์ บุญยรัตกลิน	กองทัพเรือ
5. นางวรรณิ ภูหอมเจริญ	กรมศุลกากร
6. นายบัญชา ส่งสัมพันธ์	กรมสรรพสามิต
7. นางชฎานันท์ ภักดีจิตต์	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
8. นายนิพนธ์ ก้องเวหา	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
9. นายวิทยา ทองกุ่ม	สภาพนายความ ในพระบรมราชูปถัมภ์
10. นางสาวณัฏฐ์อริยา แก้วญาณะสิทธิ	สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง
11. นายสมศักดิ์ บุญนาคแก้ว	สำนักงานกฎหมายวาทีเนติธรรม

รายงานทางวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม

หลักสูตร “การบริหารงานยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ ๘ (ยธส. ๘)”

สถาบันพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม

สำนักงานกิจการยุติธรรม

พ.ศ. 2560

กิตติกรรมประกาศ

รายงานทางวิชาการ เรื่อง “การยุติข้อพิพาททางอาญาของศูนย์ยุติธรรมชุมชน กรณีศึกษาของจังหวัดลพบุรี” สามารถสำเร็จลุล่วงได้เรียบร้อย ด้วยความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธาณี วรภัทร์ ที่ปรึกษากลุ่ม ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ จนทำให้รายงานทางวิชาการนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

นอกจากนี้ผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตร “การบริหารงานยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ ๘ (ยธส. ๘)” กลุ่ม GP 8/2 กาสะลอง ขอขอบพระคุณท่านที่ปรึกษาและผู้บริหารโครงการ และเพื่อนร่วมรุ่นที่คอยให้กำลังใจ ดูแล และช่วยเหลือผู้เข้ารับการอบรมเป็นอย่างดีตลอดระยะเวลาการอบรมหลักสูตร รวมทั้งสถาบันพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม ที่ช่วยประสานงานและอำนวยความสะดวกในทุกด้านตลอดหลักสูตรเป็นอย่างดี ขอขอบพระคุณ นายประพันธ์ เอี่ยมปลัด ยุติธรรมจังหวัดลพบุรี และเจ้าหน้าที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัดลพบุรี ตลอดจนศูนย์ยุติธรรมชุมชนภายในจังหวัดลพบุรี เป็นอย่างยิ่งที่ได้กรุณาให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

สุดท้ายนี้ ผู้เข้ารับการอบรมหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานทางวิชาการ เรื่อง “การยุติข้อพิพาททางอาญาของศูนย์ยุติธรรมชุมชน กรณีศึกษาของจังหวัดลพบุรี” ฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจทั่วไปไม่มากนักน้อย แต่ถ้ามีความผิดพลาดประการใด ผู้เข้ารับการอบรมขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

กลุ่ม GP 8/2 กาสะลอง

บทสรุปผู้บริหาร

กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน ซึ่งเป็นหนึ่งในภารกิจหน้าที่ที่สำคัญและจะนำพาชุมชนไปสู่ความสงบสุข อย่างไรก็ตามจากการเร่งเพิ่มจำนวนศูนย์ยุติธรรมชุมชน เพื่อยกระดับการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน ส่งผลให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่จัดตั้งขึ้นใหม่หลาย ๆ แห่งขาดความพร้อมในการดำเนินการการระงับข้อพิพาททางอาญา การศึกษานี้ ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเชิงลึกด้วยการจัดทำ Focus group ใน 2 พื้นที่สำคัญของจังหวัดลพบุรี คือ พื้นที่เขตเมืองดำเนินการใน ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลถนนใหญ่ อำเภอเมือง และพื้นที่ชนบทดำเนินการใน ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลหนองสนม อำเภอหนองม่วง พร้อมทั้งออกแบบสำรวจทางโทรศัพท์กับศูนย์ยุติธรรมชุมชนภายในจังหวัดลพบุรี เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคพร้อมจัดทำข้อเสนอในการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการศูนย์ยุติธรรมชุมชน ผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายในที่สามารถควบคุมได้ นำมาสู่ข้อเสนอแนะและแนวทางการยกระดับขีดความสามารถของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อเป็นกลไกที่สำคัญในการลดปริมาณคดีที่เข้าสู่ชั้นศาล โดยความเห็นของผู้ตอบแบบสำรวจให้ความสำคัญกับประสบการณ์ผู้ประนีประนอม ความศรัทธาและเชื่อมั่นในสถานที่ที่ดำเนินการไกล่เกลี่ย ระยะเวลาและกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงที่เหมาะสม โดยมีผลคะแนนเรียงตามลำดับ ในขณะที่ผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้นำไปสู่การจำแนกประเภทข้อพิพาทที่ควรดำเนินการไกล่เกลี่ยเอง และประเภทข้อพิพาทที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนควรทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานและนำส่งข้อพิพาทดังกล่าวให้แก่หน่วยงานที่มีความชำนาญมากกว่าเพื่อรักษาสีทธิประโยชน์ของคู่กรณี โดยความเห็นของผู้ตอบแบบสำรวจให้ความสำคัญกับการมีผู้ที่เคารพนับถือของคู่กรณี เข้ามาช่วยบรรเทาความขัดแย้งและนำไปสู่ข้อตกลงร่วมกันได้โดยง่าย ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการระงับข้อพิพาท และทุนทรัพย์หรือความรุนแรงของข้อพิพาทสูง ข้อพิพาทอาจกล่าวเป็นคดีหรือเกินความสามารถของศูนย์ยุติธรรมชุมชน เมื่อทราบข้อเท็จจริงควรดำเนินการส่งเรื่องให้ทำการไกล่เกลี่ยโดยฝ่ายปกครอง ตามความเห็นของผู้ตอบแล้ว ส่งผลต่อความสำเร็จอย่างมากในขณะที่ปัจจัยอื่น ๆ มีความสำคัญรองลงมา การไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการรักษาความขัดแย้งเบื้องต้นที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญที่นำไปสู่ความปรองดองและสมานฉันท์ระดับประเทศ ดังนั้น เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของศูนย์ยุติธรรมชุมชนและกำหนดแนวทาง การศึกษานี้ จึงนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในจังหวัดลพบุรีมาพิจารณาจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงศูนย์ยุติธรรมชุมชน 6 ประการ คือ การกำหนดรูปแบบการบันทึกข้อมูลกรณีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน การเสริมทักษะการไกล่เกลี่ยและงบประมาณให้ ผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยมีความมั่นใจในการดำเนินการ การจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับกฎหมายต่าง ๆ การกำหนดมาตรฐานของสถานที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยให้มีความน่าเชื่อถือและเป็นกลาง การกำหนดประเภทข้อพิพาทและแนวทางการประเมินศักยภาพของผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ย และการสื่อสารภารกิจการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบัน พบว่ามีความขัดแย้งเป็นจำนวนมากถูกนำไปสู่ข้อพิพาทเกินกว่าความสามารถในการส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะคดีอาญาหลายประเภท กระบวนการไกล่เกลี่ยระดับชุมชนเป็นความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของชุมชนและเป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะสนับสนุนกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ที่ผ่านมากกระบวนการยุติธรรมนั้น ให้สิทธิคู่กรณีในการระงับข้อพิพาทในหลายขั้นตอน ทั้ง ระดับอำเภอ ระดับหมู่บ้าน ระดับพนักงานสอบสวน และศูนย์ยุติธรรมระดับชุมชน ที่ดำเนินงานภายใต้กระทรวงยุติธรรม กระบวนการยุติธรรมระดับชุมชนนั้นสามารถลดปริมาณคดีที่ไปสู่กระบวนการยุติธรรมเต็มรูปแบบ จากการพิจารณาสถิติคดีการแจ้งความในปี 2559 พบว่า มีคดีที่มีการแจ้งความปีละประมาณ 100,000 คดี และคดีเหล่านั้น มีปริมาณการจับกุมกว่า 50,000 คดี หรือคิดเป็นร้อยละ 52 ของจำนวนคดีทั้งหมด ในจำนวนคดี ตามกฎหมายในปัจจุบัน คดีอาญาที่สามารถไกล่เกลี่ยได้ประกอบไปด้วย 4 ประเภท ฐานความผิด คือ ช่มชู้้นกระทำความผิด ช้อโกง ยักยอกทรัพย์ และทำให้เสียทรัพย์ แต่ในขณะที่ สถิติคดีที่มีการไกล่เกลี่ยระดับชุมชนในปี 2557 ประมาณ 757 คดี ไกล่เกลี่ยได้สำเร็จ 610 คดี หากเปรียบเทียบกับจำนวนคดีที่มีการจับกุมคิดเป็นร้อยละ 5.53 ในขณะที่ ปี 2557 ที่ผ่านมา มีการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมระดับชุมชนจำนวน 312 ศูนย์ ครอบคลุม 3,431 หมู่บ้าน มีผู้เกี่ยวข้องจำนวน 31,421 คน การศึกษานี้ จึงมีเป้าหมายในการศึกษาและแสวงหามาตรการสนับสนุนกระบวนการไกล่เกลี่ยระดับชุมชน

มุมมองประชาชนมองว่ากระบวนการยุติธรรมเป็นเรื่องที่เป็นทางการเข้าถึงยาก และมีค่าใช้จ่ายทั้งภาครัฐและประชาชนที่สูง ดังนั้น เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าถึงความยุติธรรมที่รวดเร็ว และทันเหตุการณ์ และมีค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด และเป็นการทำให้ความยุติธรรมอยู่ใกล้มือประชาชนมากที่สุด โดย ไม่ต้องรอเรื่องให้ต้องมาถึงกระบวนการยุติธรรมซึ่งมักจะสายเกินไป เครือข่ายยุติธรรมชุมชนจึงเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานของกระทรวงยุติธรรม ภายใต้ยุทธศาสตร์ "ยุติธรรมถ้วนหน้า ประชาชนมีส่วนร่วม" (Justice for All, All for Justice) อันจะเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายในการสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่าง ภาครัฐกับชุมชน ในการอำนวยความสะดวก สร้างความเป็นธรรมและความสงบสุข ในสังคมร่วมกัน โดยภาครัฐจะส่งเสริมการรวมตัวกันของประชาชนในลักษณะของ "เครือข่าย" เพื่อทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับภาครัฐในการดำเนินภารกิจต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับผลประโยชน์ของชุมชน และจะส่งเสริมให้เครือข่ายมีความเข้มแข็ง สามารถจัดตั้ง "ศูนย์ยุติธรรมชุมชน" ของตนเองขึ้น เพื่อเป็นกลไกในการร่วมกัน สรรหาแนวทางที่จะทำให้ภาครัฐและภาคประชาสังคมร่วมกันสร้าง "สังคมที่ยุติธรรม" กล่าวคือ เป็นสังคมที่ประชาชนได้รับความเป็นธรรมอย่างเสมอภาคภายใต้กฎหมาย อย่างถ้วนทั่ว และเป็นสังคมที่มีความสงบสุขปราศจากอาชญากรรมอันจะเป็นรากฐาน สำคัญของการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน

"เครือข่ายยุติธรรมชุมชน" หมายถึง ประชาชน กลุ่ม หรือองค์กรที่มีความสนใจ และสมัครใจที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และประสานความร่วมมือ ในการป้องกัน เฝ้าระวังปัญหา อาชญากรรม ตลอดจนเข้ามามีส่วนร่วม และมีบทบาทในกิจกรรมต่างๆ ของกระทรวงยุติธรรม เพื่อตอบสนองความต้องการ และเสริมสร้างความยุติธรรมและความสงบสุขในชุมชน โดยสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจะเป็นประชาชนผู้สนใจในงานเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ของกระทรวงยุติธรรม และได้ผ่านการอบรม "หลักสูตรเครือข่ายยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม " เพื่อเข้าร่วมกับกระทรวงยุติธรรม ในฐานะหุ้นส่วนที่จะดำเนินกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความยุติธรรม ความเป็นธรรมและความสงบสุขในชุมชน

บทบาทที่สำคัญของศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีอยู่ 7 ประการ คือ หนึ่ง การช่วยเหลือให้คำแนะนำและแก้ปัญหาในเบื้องต้นกับผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ หรือต้องการคำแนะนำเบื้องต้นทางกฎหมาย สองการลดข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน สามการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน สี่การให้โอกาส แก้อั้ว ฟื้นฟู ช่วยเหลือ สงเคราะห์ผู้กระทำผิด ห้าการให้ความช่วยเหลือดูแลผู้ที่ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม หกการจัดตั้งและดำเนินการในศูนย์ยุติธรรมชุมชน และเจ็ดบทบาทอื่น ๆ ในการเป็นแนวร่วมของกระทรวงยุติธรรมในชุมชนในการดำเนินกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นการเสริมสร้างความยุติธรรม

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้งคดีแพ่งและคดีอาญาจัดอยู่ในบทบาทการลดข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน ซึ่งเป็นหนึ่งในภารกิจหน้าที่ที่สำคัญและจะนำพาชุมชนไปสู่ความสงบสุข ทั้งนี้ ความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรมชุมชนดำเนินการภายใต้แนวทางหลักของการปฏิรูประบบความยุติธรรมของประเทศไทยโดยการเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของชุมชนกับภาครัฐในลักษณะหุ้นส่วนการสร้างอาสาสมัครยุติธรรมชุมชนและการเสริมสร้างศักยภาพ ความรู้และทักษะของอาสาสมัครเกี่ยวกับสิทธิของประชาชนเพื่อจัดการความขัดแย้งและยุติธรรมทางเลือก และพลิกฟื้นพลังชุมชนและทุนทางสังคมของชุมชน

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการให้บริการด้านปรึกษาข้อกฎหมายและการไกล่เกลี่ยที่เป็นความร่วมมือระหว่างศูนย์ดำรงธรรม กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานยุติธรรมจังหวัด โดยศูนย์ดำรงธรรมทำหน้าที่ให้คำปรึกษาปัญหาข้อกฎหมาย ในขณะที่การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ดำเนินการโดย ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน ผ่านไปยังศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน และนายอำเภอ หากข้อพิพาทมีความซับซ้อนสามารถนำไปสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทจังหวัดเพื่อดำเนินการระงับคดีต่อไป จะเห็นได้ว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น มีการกำหนดรูปแบบการดำเนินงานและโครงสร้างการบริหารจัดการที่ชัดเจนและเป็นการประสานความร่วมมือทุกภาคส่วน แต่กลับพบว่าที่ผ่านมาจำนวนคดีที่มีการระงับและยุติภายใต้บทบาทหน้าที่ของยุติธรรมชุมชนมีจำนวนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่จัดตั้งขึ้น และการระงับคดีส่วนใหญ่ดำเนินการโดยผู้พิพากษามากกว่าจะสามารถระงับได้ในชั้นยุติธรรมชุมชน หรือกระบวนการที่กำหนดไว้

ในปีงบประมาณ 2560 ที่ผ่านมารัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม (พลเอก ไพบูลย์ คุ่มฉายา) ได้เห็นชอบให้กระทรวงยุติธรรมดำเนินการเพิ่มจำนวนศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ระดับตำบล ส่งผลให้ประเทศไทยมีศูนย์ยุติธรรมชุมชนถึง 7,776 แห่ง ส่งผลให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้มากกว่าอดีตที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามพบว่าการเพิ่มขึ้นของจำนวนศูนย์ยุติธรรมชุมชนนั้นส่งผลต่อการเข้าถึงกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเท่านั้น ยังไม่ได้แก้ไขปัญหาการยอมรับในกระบวนการ อำนาจในกระบวนการไกล่เกลี่ย และความพร้อมของหน่วยงานที่ดำเนินการ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาแต่อย่างใด นอกจากนี้เจตนารมณ์ของการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนเป็นการสร้างเครือข่ายในการส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมระดับตำบลเพื่อเชื่อมโยงกับสำนักงานยุติธรรมจังหวัด รวมถึงการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารงานบริการแก่ประชาชนและรับเรื่องขอใช้บริการจากประชาชนในกรณีต่าง ๆ เช่น งานตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เป็นต้น

การศึกษานี้ จึงมีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาระดับชุมชนที่ผ่านมา เพื่อจัดทำข้อเสนอในการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการศูนย์ยุติธรรมชุมชน รวมถึงนำไปสู่ความเป็นไปได้ในการใช้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการลดปริมาณคดีที่นำสู่ชั้นศาล

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการระงับข้อพิพาททางอาญา
2. วิเคราะห์ปัจจัยสู่ความสำเร็จและประสิทธิภาพของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการระงับข้อพิพาททางอาญา
3. ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างเป็นระบบ

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

ปัจจุบันหน่วยงานที่มีการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประกอบไปด้วย 4 หน่วยงานหลัก คือ ศูนย์ยุติธรรมระดับชุมชน อำเภอ หมู่บ้าน และศาล ประกอบกับจากการสังเกตประสิทธิภาพของกระบวนการไกล่เกลี่ย พบว่า จำนวนคดีที่มีการดำเนินการไกล่เกลี่ยจะพบว่า เป็นสัดส่วนกับจำนวนหมู่บ้านที่มีการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรม จึงกำหนดสมมุติฐานของประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมขึ้นอยู่กับ 4 ปัจจัย คือ ปัญหาการรับรู้ของประชาชน การยอมรับในกระบวนการ อำนาจในกระบวนการไกล่เกลี่ย และความพร้อมของหน่วยงานที่ดำเนินการ จากสถิติคดีที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยพบว่า ศูนย์ยุติธรรมชุมชนสามารถดำเนินการได้น้อยมาก และจะพบว่าปัญหาเกิดขึ้นจากการยอมรับในกระบวนการไกล่เกลี่ยและความพร้อมของหน่วยงานที่ดำเนินการ เป็นตัวแปรภายในของศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่สามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง และเป็นประเด็นที่ต้องดำเนินการควบคู่กัน ในขณะภารกิจที่ศูนย์

ยุติธรรมชุมชนประสบความสำเร็จกลับเป็นเรื่องส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพ รวมถึงการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือทางด้านกฎหมาย

จากการวิเคราะห์กระบวนการใกล้เคียงของศูนย์ยุติธรรมชุมชน จึงสามารถกำหนดปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับในกระบวนการใกล้เคียงและความพร้อมของหน่วยงานที่ดำเนินการสามารถสรุปได้เป็น 10 ประเด็นย่อยคือ 1. ประสบการณ์ผู้ประนีประนอม 2. การมีทุนความ/ผู้รู้กฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องหรือชี้แนะคู่ความ 3. ทศนคติในการระงับคดีของคู่ความ 4. การมีผู้สนับสนุน/ผู้มีอิทธิพลต่อคู่ความเข้ามาเกี่ยวข้อง 5. มูลเหตุที่เกิดกับทรัพย์สิน 6. มูลเหตุที่เกิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรี 7. ฐานะทางการเงินและสังคมที่แตกต่างกันของคู่ความ 8. ทุนทรัพย์สินของคดี 9. ความศรัทธาและเชื่อมั่นในสถานที่ดำเนินการใกล้เคียง และ 10. ระยะเวลาในหาแสวงหาความจริง ปัจจัยเหล่านี้สามารถจำแนกออกเป็นปัจจัยภายในที่สามารถควบคุมได้ ซึ่งศูนย์ยุติธรรมชุมชนสามารถพัฒนาขึ้นได้ด้วยตนเอง และปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้ แต่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเจรจาใกล้เคียง

การศึกษาสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเชิงลึกด้วยการจัดทำ Focus group ใน 2 พื้นที่สำคัญของจังหวัดลพบุรี คือ พื้นที่เขตเมืองและพื้นที่ชนบท โดยพื้นที่เขตเมืองดำเนินการในศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลถนนใหญ่ อำเภอเมือง ซึ่งมีภูมิทางสังคมแบบชุมชนเมือง และพื้นที่ชนบทดำเนินการใน ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลชนสมบุรณ์ อำเภอหนองม่วง ซึ่งมีภูมิทางสังคมแบบชุมชนชนบท พร้อมทั้งออกแบบสำรวจทางโทรศัพท์เพื่อดำเนินการสำรวจการดำเนินการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนภายในจังหวัดลพบุรี จำนวน 124 แห่ง เพื่อวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาต่อไป

1.4 ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. เป็นข้อมูลในการกำหนดบทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนด้านการใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญาได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

2. มีองค์ความรู้ในการบริหารจัดการการใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญาของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

3. เป็นแนวทางในการยกระดับการยอมรับกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญาของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างง่าย รวดเร็ว เสมอภาคและประหยัด

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

2.1 ทฤษฎี แนวคิด และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การระงับข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยอยู่คู่กับสังคมมานานแล้ว อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการแก้ไขความขัดแย้งโดยสันติวิธี และเป็นการจัดการความขัดแย้งและเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยและความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมในรูปแบบที่ง่ายที่สุด ซึ่งอาจมีคนกลางที่ผู้คนในสังคมหรือชุมชนให้ความเคารพหรือผู้มีอำนาจในสังคมช่วยทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย รูปแบบของการแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งดังกล่าว จึงอาจไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนโดยอาจเริ่มจากสามัญสำนึก จนกระทั่งมีการพัฒนาไปสู่รูปแบบการจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อจัดการความไม่สงบเรียบร้อยและความขัดแย้งในสังคม จนไปสู่การมีระบบระเบียบขึ้นเป็นจารีตประเพณี (Common Law) หรือกฎหมายชาวบ้าน (Folk Law)

2.1.1 แนวคิดกระบวนการไกล่เกลี่ย

การไกล่เกลี่ยเป็นวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือกประเภทหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Alternative Justice) ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างความเป็นธรรมทางสังคม โดยกระบวนการยุติธรรมทางเลือก หมายถึง กระบวนการหรือมาตรการใด ๆ ที่ใช้สำหรับการแสวงหาความยุติธรรมที่มีรูปแบบการปฏิบัตินอกเหนือจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ซึ่งมองในบริบทของคดีอาญาแล้วกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในคดีอาญา จึงมีใช้วิธีการฟ้องคดีต่อศาลเพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษตามระบบการดำเนินคดีอาญาอย่างเป็นทางการทั่วไปเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการมองที่ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อเหยื่ออาชญากรรม ชุมชน และสังคมโดยรวม ซึ่งเป็นแนวคิดของการชดเชยเยียวยา มุ่งเน้นความสมานฉันท์และความปรองดองให้เกิดในสังคมเป็นหลัก คำว่าการไกล่เกลี่ย ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Conciliation และ Mediation ซึ่งคำว่า Conciliation มาจากภาษาละติน Conciliare หมายถึง การทำให้ข้อขัดแย้งหมดไปหรือทำให้ผู้มีความเห็นแตกต่างหรือผลประโยชน์ขัดแย้งเกิดความพึงพอใจ ส่วนคำว่า Mediation ปรากฏอยู่ใน “กฎหมายแม่แบบว่าด้วยการระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศของคณะกรรมการสหประชาชาติว่าด้วยกฎเกณฑ์การค้ำระหว่างประเทศ” ซึ่งนักวิชาการได้อธิบายว่าคำว่า Conciliation และ Mediation คำทั้ง 2 คำ มีความหมายที่ไม่แตกต่างกัน หมายถึง กระบวนการซึ่งคู่พิพาทได้ร้องขอให้บุคคลที่สามคนหนึ่งหรือหลายคน ให้เข้ามาช่วยเหลือคู่พิพาทในการที่คู่พิพาทจะได้ใช้ความพยายามในการตกลงกัน เพื่อระงับข้อพิพาทด้วยฉันทามติโดยผู้ไกล่เกลี่ยไม่มี

อำนาจที่จะให้คู่พิพาทต้องยอมรับข้อยุตินั้น ๆ ทั้งนี้ ได้มีการจำกัดนิยามของกระบวนการไกล่เกลี่ยไว้หลายรูปแบบ โดยที่สำคัญดังนี้

มนตรี ศิลป์มหาบัณฑิต ได้ให้ความหมายว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและการประนอมข้อพิพาทมิได้มีความหมายที่แยกออกจากกัน แต่ในบางรัฐในสหรัฐอเมริกาได้แยกความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและการประนอมข้อพิพาทออกจากกันอย่างชัดเจน ซึ่งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีการที่ให้ความสำคัญกับคู่ความในการให้ความช่วยเหลือทั้งสองฝ่ายในการหาข้อตกลงร่วมกัน สำหรับกระบวนการระงับข้อพิพาทนั้นมักกระทำผ่านทนายความของแต่ละฝ่ายโดยผู้ประนอมข้อพิพาทซึ่งเป็นทนายความผู้มีประสบการณ์จะทำหน้าที่ในการแยกแยะประเด็นปัญหาและประเมินจุดอ่อนและจุดแข็งของคู่ความแต่ละฝ่ายและพยายามหาข้อตกลงร่วมกัน

สรวีศ ลิ้มปรีงชี (2555) กระบวนการไกล่เกลี่ย หมายถึง การพูดคุยหาข้อพิพาทข้อพิพาทโดยมีตัวละครเข้ามาเกี่ยวข้องกับการพูดคุยหาข้อพิพาท ตัวละครตัวนี้เรียกว่าผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) เป็นผู้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องข้อพิพาทข้อพิพาทแต่อย่างใด แต่เหตุที่เขามานั้นเนื่องจากได้รับการร้องขอให้เข้ามาช่วยคู่พิพาทในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ มีความเห็นว่าการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง (Mediation) เป็นการเจรจาไกล่เกลี่ยที่อาศัยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เป็นกลาง ไม่ใช้การเกลี้ยกล่อม เพราะฉะนั้นคนกลางไม่มีอำนาจชี้ถูกผิด ถ้าแบ่งข้างแยกซ้ายไปแล้วก็ต้องอาศัยการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลางหรือผู้ไกล่เกลี่ยผู้ที่ไม่มีส่วนได้เสีย ดังนั้นต้องเป็นผู้ที่คู่ความให้ความเชื่อถือ

วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ เห็นว่าการไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง (Mediation) เป็นการเข้าไปแทรกแซงในการไกล่เกลี่ยโดยผู้ที่เป็นบุคคลที่สามที่เป็นกลางทั้งความคิดและการปฏิบัติและเป็นที่ยอมรับ โดยคนกลางไม่มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับข้อพิพาท โดยมีหน้าที่ช่วยให้คู่กรณีที่มีข้อถกเถียงหรือขัดแย้งกันอยู่ให้บรรลุข้อตกลงอันเป็นที่ยอมรับร่วมกันโดยความสมัครใจ โดยทั่วไปการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางคือกระบวนการที่ต่อเนื่องของกระบวนการเจรจาโดยความช่วยเหลือของคนที่เข้ามาอยู่ตรงกลางที่เรียกว่า “ผู้ไกล่เกลี่ย”

Jacqueline M. Nolan-haley ให้ความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทว่า การไกล่เกลี่ยเป็นเรื่องที่ถูกเข้าใจโดยทั่วไปว่าเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในระยะสั้นอย่างมีแบบแผน มุ่งที่เนื้องานเป็นสำคัญและเป็นกระบวนการแทรกแซงอย่างมีส่วนร่วมด้วยกัน โดยคู่พิพาทจะทำงานกับบุคคลที่สามที่เป็นคนกลางอย่างผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อบรรลุข้อตกลงซึ่งเป็นที่ยอมรับซึ่งกันและกัน

Hedeo Tanaka ให้ความหมายของการไกล่เกลี่ยไว้ว่า การไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการซึ่งมีการตั้งคณะบุคคลหรือบุคคลโดยเปิดเผยและเป็นกลางโดยใช้ความพยายามแก้ไขความขัดแย้งในทางแพ่งให้บรรลุถึงข้อตกลงที่เหมาะสม ซึ่งรูปแบบอาจแตกต่างจากการไกล่เกลี่ยอย่างไม่เป็นทางการระหว่างเพื่อนหรือโดยผู้นำในท้องถิ่น ส่วนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญานั้น หมายถึง การเจรจาตกลงชดเชยค่าเสียหายกันระหว่างผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหาย เพื่อยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้นและยุติการดำเนินคดีอาญาต่อไป เป็นการชดเชยโดยตรงให้แก่ผู้เสียหายทั้งด้านจิตใจและด้านความเสียหายทางการเงิน โดยผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยอย่างรวดเร็วในจำนวนที่คู่ความตกลงร่วมกัน

ทฤษฎีที่สำคัญในการอธิบายการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มี 2 ทฤษฎีหลัก คือ ทฤษฎีการแข่งขัน (Competitive Theory) กล่าวถึงแนวคิดตามวิธีการแข่งขันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการแบ่งปันทรัพยากรอันจำกัด ทำให้แนวคิดนี้ยึดหลักประโยชน์แห่งตนเป็นที่ตั้งสูงสุด และอีกฝ่ายหนึ่งได้รับประโยชน์น้อยที่สุด ดังนั้น ผู้เจรจามีหน้าที่สร้างความได้เปรียบเพื่อให้ได้รับประโยชน์ของฝ่ายตนเองให้

มากที่สุด จึงทำให้เกิดการเผชิญหน้ากันทั้งสองฝ่ายในการแข่งขันเพื่อเป็นผู้ชนะและผู้แพ้ และทฤษฎีการแก้ปัญหา (Problem Solving Theory) เป็นแนวคิดในการแก้ปัญหาความสัมพันธ์ส่วนตัวออกจากข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น และร่วมกันแก้ไขปัญหานั้นในแต่ละข้อถกเถียงหรือข้อโต้แย้งที่เป็นปัญหาเพื่อประโยชน์ร่วมกันของทุกฝ่ายที่มีข้อพิพาทกัน ซึ่งวิธีการตามแนวคิดนี้เป็นการให้ผู้เจรจาทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการเจรจากันในผลประโยชน์ร่วมกันโดยสมัครใจและก่อให้เกิดความพอใจกันทั้งสองฝ่ายให้มากที่สุด

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ประกอบด้วย การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลตามหลักเกณฑ์และวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดังนี้ คือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล เป็นการไกล่เกลี่ยโดยศาลที่เป็นคดีมาสู่ศาลในการพิจารณาคดีนั้นและคู่ความสามารถตกลงกันได้ ก็จะมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความและศาลจะมีคำพิพากษาตามที่คุณความสามารถตกลงกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 850 อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่คู่ความสามารถตกลงกันได้บางส่วนแต่ในส่วนที่คู่ความสามารถไม่ตกลงกันประนีประนอมยอมความกันไม่ได้ ศาลจะมีคำสั่งในดำเนินกระบวนการพิจารณาสืบพยานในประเด็นที่ไม่สามารถประนีประนอมยอมความได้และจะมีคำพิพากษาตามรูปคดีจากพยานหลักฐานที่คุณความนำสืบ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล เป็นวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนจะมีการฟ้องร้องต่อศาล เพื่อระงับข้อพิพาทหรือปัญหาโต้แย้งที่เกิดขึ้น วิธีการดังกล่าวแม้ว่าคุณความได้ดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลแล้วมีความประสงค์จะไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกันเองโดยไม่ประสงค์จะดำเนินการในศาลก็ได้

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังกล่าวในปี พ.ศ. 2537 ศาลยุติธรรมได้วางระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล โดยมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมให้คู่ความสามารถตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันได้โดยฉันทามติ และให้คดีเสร็จสิ้นออกไปจากศาลโดยเร็วและเป็นธรรม ซึ่งผู้พิพากษาที่จะเข้ามาทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในแต่ละเรื่อง เป็นผู้พิพากษาที่ไม่ได้เป็นผู้ทำหน้าที่ตัดสินคดีนั้น ๆ ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19 และมาตรา 20 บัญญัติให้อำนาจต่อศาลให้คู่ความมาศาลด้วยตนเองหรือพยายามเปรียบเทียบเพื่อให้คู่ความตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันเท่านั้น แต่ไม่ได้ให้อำนาจศาลที่จะบังคับให้คู่ความเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดังนั้น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลจึงยังคงขึ้นอยู่กับความสมัครใจของคู่ความ มีรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคู่ความคือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยผู้พิพากษาผู้พิจารณาคดี การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยผู้พิพากษาผู้พิจารณาคดีที่ไม่ได้พิจารณาคดีและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยผู้ไกล่เกลี่ยไม่ใช่ผู้พิพากษา

ในปี พ.ศ. 2548 ประเทศไทยได้มีการจัดตั้งสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย พ.ศ. 2546 - 2550 ได้กำหนดให้มีการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อให้มีขีดสมรรถนะและความยืดหยุ่นคล่องตัวสูงโดยการจัดระเบียบความสัมพันธ์ของการบริหารราชการในทุกระดับให้เป็นไปอย่างเหมาะสมและมีความเป็นเอกภาพตลอดจนสามารถบูรณาการเชื่อมโยงการทำงานในมิติและภาคส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน รวมทั้งจัดให้มีการโอนถ่ายภารกิจงานในเชิงปฏิบัติการออกไปยังหน่วยงานในระดับภูมิภาคและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยนำร่องเป็นจำนวน 5 จังหวัด ใน 4 ภูมิภาคทั่วประเทศ ได้แก่ สยจ. ฉะเชิงเทรา (ภาคกลาง) สยจ. เชียงใหม่ (ภาคเหนือ) สยจ. นครราชสีมา สยจ. อุบลราชธานี (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) และสยจ. ภูเก็ต (ภาคใต้) และต่อมาได้ขยายผลจัดตั้งในจังหวัดที่เหลือ 70 จังหวัด 70 แห่งพร้อมกัน เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2548 นอกจากนี้ได้มีการจัดตั้ง สยจ. เชียงใหม่ สาขาฝาง สยจ. ตาก สาขาแม่สอด สยจ. ยะลา สยจ. สุราษฎร์ธานี สาขาเกาะสมุย และสยจ. สุรินทร์ สาขารัตนบุรี ซึ่งกรอบแนวทางการบริหารจัดการ

เป็นไปตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบริหารสำนักงานยุติธรรมจังหวัด พ.ศ. 2548 ภายหลังได้รับการปรับปรุงแก้ไขเป็นระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบริหารสำนักงานยุติธรรมจังหวัด พ.ศ. 2550

ทั้งนี้ นอกจาก สยจ. ทำหน้าที่เป็นผู้แทนกระทรวงยุติธรรมในการประสานนโยบาย ยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติราชการกระทรวงยุติธรรม ตลอดจนการแปลงแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติราชการของกระทรวงยุติธรรมไปปฏิบัติในพื้นที่ รวมถึงภารกิจของกรมที่ไม่มีหน่วยงานในจังหวัดแล้ว สยจ. ยังมีบทบาทหน้าที่ของสำนักงานยุติธรรมจังหวัดด้านการไกล่เกลี่ยภายใต้บทบาทหน้าที่ที่พัฒนาและส่งเสริมระบบงานยุติธรรมในจังหวัด กระบวนการยุติธรรมทางเลือกผ่านกลุ่มพัฒนา และส่งเสริมระบบงานยุติธรรม

ศูนย์ยุติธรรมชุมชนพัฒนาจากศูนย์ยุติธรรมชุมชนภายใต้ สำนักงานคุมประพฤติ หรือ สยจ. ในรูปแบบเดิมมาสู่รูปแบบการบูรณาการการบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค (จังหวัด/อำเภอ) และส่วนท้องถิ่น เพื่อสร้างความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและเชื่อมโยงระบบยุติธรรมชุมชนกับการบริหารราชการจังหวัดแบบบูรณาการให้ยุติธรรมชุมชนเป็นปัจจัยเอื้ออำนวยในการบริหารที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รายละเอียดตามแผนภาพการอำนวยความสะดวก

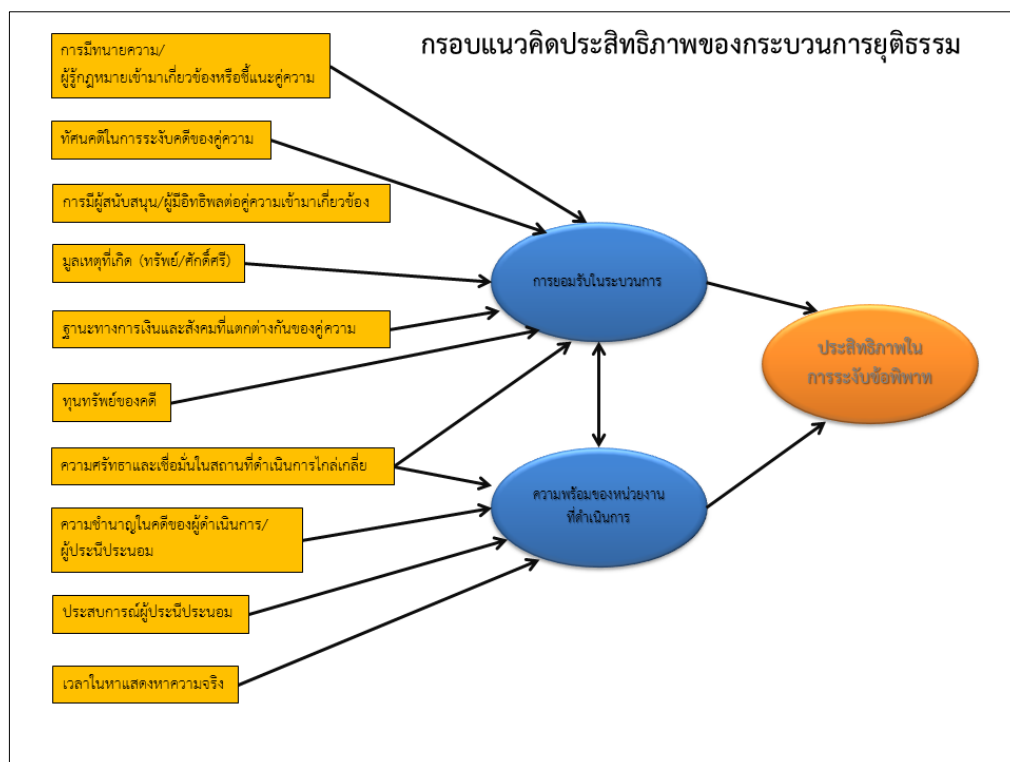
2.1.2 กระบวนการไกล่เกลี่ยของต่างประเทศที่สำคัญ

สันติวิธี ธรรมใจ. (2553) ได้สรุปกระบวนการไกล่เกลี่ยที่สำคัญของ 5 ประเทศ คือ ประเทศออสเตรเลีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศสหพันธ์รัฐเยอรมัน และประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญออกเป็น 5 ประเด็นหลัก คือ กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก หน่วยงานดำเนินการไกล่เกลี่ย ฐานความผิด รูปแบบการดำเนินการที่สำคัญ และรูปแบบการหันเหคดี ซึ่งพบว่ารูปแบบการไกล่เกลี่ยของศูนย์ยุติธรรมชุมชนของไทยมีความใกล้เคียงกับกระบวนการไกล่เกลี่ยของประเทศฟิลิปปินส์ รายละเอียดตามตารางวิเคราะห์การไกล่เกลี่ยคดีอาญาในต่างประเทศ

ตารางวิเคราะห์การไกล่เกลี่ยคดีอาญาในต่างประเทศ

ประเทศ	ออสเตรเลีย	สหรัฐอเมริกา	ฝรั่งเศส	เยอรมัน	ฟิลิปปินส์
กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก	กฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษร (Common Law) ประกอบไปด้วยระบบกฎหมายและศาล 2 ระดับ คือ ระดับรัฐใน 6 รัฐและระดับประเทศ	กฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษร (Common Law) ประกอบไปด้วยระบบศาลสหพันธรัฐและระบบศาลมลรัฐ	ประมวลกฎหมาย (Civil Law) ในระบบไต่สวน	ประมวลกฎหมาย (Civil Law) มี 2 ส่วน คือ vErkenntnisverfahren และ Vollstreckungsverfahren	กฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) แต่แนวทางปฏิบัติในการพิจารณาตัดสินของศาลยังคงนำรูปแบบของระบบกฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษร (Common Law)
หน่วยงานดำเนินการไกล่เกลี่ย	ตำรวจ พนักงานอัยการ และศาล เจ้าหน้าที่รัฐเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ย	พนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย/พนักงานอัยการ/ศาล/ใช้ชุมชนเป็นตัวกลาง	พนักงานอัยการ	นักวิชาการด้านกฎหมาย นักสังคมสงเคราะห์ พนักงานอัยการ	ผู้นำหมู่บ้าน ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน หากหาข้อยุติไม่ได้ข้อพิพาทก็จะเข้าสู่ Lupong Tagapayapor
ฐานความผิด	กลุ่มเด็กและเยาวชน (Juvenile Conferencing)	ผู้กระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรงครั้งแรกและผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาว์	-การไกล่เกลี่ยทางอาญาเป็นข้อพิพาทจากการกระทำความผิดเล็กน้อยๆ -ความตกลงทางอาญา เป็นคดีที่มีความผิดมีโทษปานกลางหรือหนักมีโทษ	-เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด -การขอใช้คำลั่นโทษทดแทน	กรณีภายในครอบครัวและหมู่บ้าน
รูปแบบการดำเนินการที่สำคัญ	-กระบวนการต่อรองข้อกล่าวหา (Charge Bargaining) - กระบวนการต่อรองคำรับสารภาพ (Plea Bargaining)	-การต่อรองคำรับสารภาพ (Plea Bargainning) เพื่อนำไปสู่การลงโทษที่เบากว่า/เข้าสู่กระบวนการคุมประพฤติ	-การต่อรองคำรับสารภาพ (Plea Bargainning) เพื่อลด	ถ้าผู้กระทำความผิดไกล่เกลี่ยกับผู้เสียหายในการเยียวยา ศาลอาจลดโทษหรือจำคุกจำคุกสูงสุดไม่เกิน 1 ปีหรือปรับไม่เกินในอัตรา 360 วัน ก็หย่อนโทษเสีย	ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายในแต่ละหมู่บ้านแบบคณะกรรมการ หรือบาร์งโกยที่เรียกว่า Lupong Tagapayapor
รูปแบบการหันเหคดี	การอบรมเด็กเตือน (Cautioning) และกระบวนการประชุมกลุ่ม (Conferencing)	ไม่ฟ้องร้องผู้ต้องหาที่เป็นเยาวชนแต่ใช้วิธีลงโทษด้วยชุมชนหรือวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว	การไกล่เกลี่ยทางอาญาและความตกลงทางอาญา	การไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด	ไม่ได้ระบุ

กรอบแนวคิดประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม

บทที่ 3

ระเบียบวิธีในการศึกษาวิจัย

3.1 รูปแบบการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดวิธีการศึกษาและรวบรวมข้อมูลโดยใช้การรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยการออกแบบสอบถามทางโทรศัพท์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงประชากรของจังหวัดลพบุรี ที่ทำการศึกษาดำเนินการวิจัยในการสำรวจ รวมถึงการเลือกเก็บข้อมูลและใช้วิธีการทางสถิติในการตรวจสอบสมมติฐานที่ตั้งขึ้นจากข้อมูลที่เก็บรวบรวมดังกล่าว สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. วิธีการที่ใช้ในการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. ประเด็นที่ศึกษา
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมินำเสนอในรูปแบบการวิเคราะห์สถิติแบบง่ายด้วยการจัดทำตารางไขว้ (Crosstab) เพื่อแสดงแนวโน้มความเป็นไปได้ นำไปสู่การทดสอบสมมติฐานตามวัตถุประสงค์

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

จากประวัติและที่มาของการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชน พบว่า มีการจัดตั้งศูนย์ขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2557 - 2558 จำนวน 1,908 ศูนย์ และเน้นเป็นพิเศษสำหรับศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีเป้าหมายจัดตั้งเพิ่มเติมในปีงบประมาณ 2559 จำนวน 5,877 ศูนย์ ทำให้ปัจจุบันประเทศไทยมีศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีการกระจายตัวตามตำบลต่าง ๆ รวมกันทั้งสิ้น 7,785 ศูนย์ เป็นผลมาจากการเพิ่มศูนย์ตามนโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม (พลเอก ไพบูลย์ คุ้มฉายา) เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมโดยไม่ล่าช้า

จังหวัดลพบุรีแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 อำเภอ 122 ตำบล 1,122 หมู่บ้าน 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 18 เทศบาล (3 เทศบาลเมือง 15 เทศบาลตำบล) 104 องค์การบริหารส่วนตำบล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้จะได้จากข้อมูลปฐมภูมิโดยเป็นการสำรวจจากแบบสอบถามทางโทรศัพท์ร่วมกับสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งมีขั้นตอนการพัฒนาแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล รวมทั้งข้อมูลทุติยภูมิของหน่วยงานภาครัฐที่สำคัญ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นศูนย์ยุติธรรมชุมชนในจังหวัดลพบุรีจำนวน 124 แห่ง ซึ่งหากเปรียบเทียบกับจำนวนศูนย์ยุติธรรมชุมชนทั้งประเทศมีทั้งสิ้น 7,785 แห่ง โดยคิดเป็นร้อยละ 1.59 ทั้งนี้ การศึกษาเลือกสำรวจทุกศูนย์ยุติธรรมชุมชนภายในจังหวัดลพบุรีเพื่อสะท้อนถึงปัญหาและอุปสรรคในการยกระดับขีดความสามารถในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาต่อไป

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบไปด้วยกัน 2 ส่วน คือ การศึกษาสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเชิงลึกด้วยการจัดทำ Focus group และแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยการศึกษาสำรวจกลุ่มเป้าหมายเพื่อจัดทำ Focus group ใน 2 พื้นที่สำคัญของจังหวัดลพบุรี คือ พื้นที่เขตเมืองและพื้นที่ชนบท โดยพื้นที่เขตเมืองดำเนินการใน ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลถนนใหญ่ อำเภอเมือง ซึ่งมีภูมิทางสังคมแบบชุมชนเมือง และพื้นที่ชนบทดำเนินการใน ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลหนองสนม อำเภอหนองม่วง ซึ่งมีภูมิทางสังคมแบบชุมชนชนบท

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จะเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่สร้างขึ้นเพื่อสอบถามกลุ่มตัวอย่าง โดยจัดทำแบบสอบถามให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัยและผู้สำรวจเป็นผู้นำแบบสอบถามไปให้ผู้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง ซึ่งมีลักษณะคำถามปลายปิด (Close End Question) ที่กำหนดคำตอบไว้ให้ผู้ตอบเลือกตอบและคำถามปลายเปิด (Open End Question) เพื่อสอบถามความคิดเห็นในการยกระดับขีดความสามารถของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา โดยเนื้อหาจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบอาจเป็นประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน/เลขานุการศูนย์ยุติธรรมชุมชน/ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการไกล่เกลี่ย

ข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชน จำนวน 8 ข้อ ประกอบด้วย ชื่อศูนย์ยุติธรรมชุมชน ปีที่ก่อตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชน ผู้ตอบแบบสอบถาม ระยะเวลาในการปฏิบัติงานของผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ย จำนวนข้อพิพาทที่ผู้ตอบแบบสำรวจดำเนินการไกล่เกลี่ย สถิติข้อมูลการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทของศูนย์ การจดบันทึกหรือถ่ายภาพในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา โดยผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องเลือกคำตอบเพียงคำตอบเดียวเท่านั้น ที่ตรงกับคุณลักษณะของตนเองและศูนย์ยุติธรรมชุมชนมากที่สุด

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น เพื่อสอบถามความคิดเห็นของประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน/เลขานุการศูนย์ยุติธรรมชุมชน/ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชน เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับในกระบวนการไกล่เกลี่ยและความพร้อมของหน่วยงานที่ดำเนิน เป็นคำถามแบบ Rating Scale ตามแบบของ Likert เพื่อสำรวจระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยอมรับจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ประสพการณ์ผู้ประนีประนอม หมายถึง ประสพการณ์ของผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา ทั้งจำนวนและประเภทของข้อขัดแย้งที่ได้ดำเนินการทำให้มีการสะสมความรู้ในการเข้าใจประเด็นความขัดแย้งที่แท้จริงระหว่างคู่กรณีที่น่าไปสู่ข้อตกลงร่วมกันได้โดยง่าย ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการระงับข้อพิพาท โดยระบุในข้อคำถามส่วนที่ 2 ข้อ 2.1 ในความคิดเห็นท่านประสพการณ์ของผู้ไกล่เกลี่ยมีผลต่อความสำเร็จในการประนีประนอมข้อพิพาททางอาญาอย่างมาก

2.2 การมีทนายความ/ผู้รู้กฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องหรือชี้แนะคู่ความ หมายถึง การมีทนายความหรือผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมและขั้นตอนการบังคับใช้กฎหมาย รวมถึงค่าใช้จ่ายที่อาจเกิดขึ้นจากคดีความ สามารถช่วยให้คู่กรณีเข้าใจถึงทางเลือกและประโยชน์สูงสุดที่คู่กรณีพึงได้รับจากกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาที่น่าไปสู่ข้อตกลงร่วมกันได้โดยง่าย ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการระงับข้อพิพาท โดยระบุในข้อคำถามส่วนที่ 2 ข้อ 2.2 ในความเห็นท่านการมีทนายความ/ผู้รู้กฎหมายเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา สามารถทำให้การไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จอย่างมาก

3. ทักษะคติในการระงับคดีของคู่ความ หมายถึง เจตนารมณ์ในการระงับข้อพิพาททางอาญาที่เกิดขึ้น โดยปราศจากอคติระหว่างคู่กรณี ทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยกระทำได้อย่างสะดวกและสามารถลดเวลาในการทำความเข้าใจระหว่างคู่กรณีที่น่าไปสู่ข้อตกลงร่วมกันได้โดยง่าย ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการระงับข้อพิพาท โดยระบุในข้อคำถามส่วนที่ 2 ข้อ 2.3 ในความเห็นท่านเห็นว่าทักษะคติของคู่ความในการอยากสิ้นสุดคดีในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีผลให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประสบความสำเร็จมากอย่างมาก

4. การมีผู้สนับสนุน/ผู้มีอิทธิพลต่อคู่ความเข้ามาเกี่ยวข้อง หมายถึง การมีผู้ที่เคารพนับถือของคู่กรณีเข้ามาช่วยบรรเทาความขัดแย้งและนำไปสู่ข้อตกลงร่วมกันได้โดยง่าย ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการระงับข้อพิพาท โดยระบุในข้อคำถามส่วนที่ 2 ข้อ 2.4 ในความเห็นท่านเห็นว่าการมีผู้ที่คู่กรณีเคารพนับถือเข้ามาช่วยยุติความขัดแย้งในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประสบความสำเร็จอย่างมากน้อย

5. มูลเหตุที่เกิดของข้อพิพาท หมายถึง สาเหตุในการเกิดข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภท คือ มูลเหตุที่เกิดกับทรัพย์สิน ซึ่งเหตุข้อพิพาทที่เกิดจากทรัพย์สินนั้นสามารถวัดเป็นมูลค่าทางการเงินได้และง่ายต่อการทำความเข้าใจตกลงร่วมระหว่างคู่กรณี โดยฐานความ

จำแนกตามความรุนแรงของข้อพิพาท ได้แก่ ฉ้อโกง ยักยอกทรัพย์สิน ทำให้เสียทรัพย์สินและลักทรัพย์ เป็นต้น ในขณะที่มูลเหตุที่เกิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรี ซึ่งเหตุข้อพิพาทที่เกิดจากศักดิ์ศรีหรือขัดแย้งทางความคิดนั้น เป็นความขัดแย้งที่มักใช้อารมณ์อยู่เหนือเหตุผล และไม่สามารถประเมินเป็นมูลค่าทางการเงินได้ รวมถึงอาจมีอคติส่วนบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้อง สาเหตุประเภทนี้มักจะต้องให้คู่กรณีได้มีเวลาคิดและสงบอารมณ์ จึงจะนำไปสู่ข้อตกลงร่วมได้ โดยฐานความจำแนกตามความรุนแรงของข้อพิพาทประกอบไปด้วย หมิ่นประมาท ดูหมิ่น ทะเลาะวิวาท และทำร่างกาย เป็นต้น โดยระบุในข้อคำถามส่วนที่ 2 ข้อ 2.5 2.6 และ 2.7 คือ

“ ข้อ 2.5 ในความเห็นท่านเห็นว่าสาเหตุในการเกิดข้อพิพาทของคดีที่เกิดขึ้น ที่เกี่ยวข้องความผิดที่เกี่ยวกับการทำให้เสียทรัพย์สิน เช่น ฉ้อโกง ยักยอกทรัพย์สิน ทำให้เสียทรัพย์สิน และลักทรัพย์สามารถใกล้เคียงให้ประสบความสำเร็จได้ง่ายกว่าความผิดประเภท หมิ่นประมาท ดูหมิ่น ทะเลาะวิวาท และทำร่างกาย

ข้อ 2.6 ในความเห็นท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าควรมีการมีใกล้เคียงความผิดลักทรัพย์ ที่เป็นอาญาแผ่นดินให้สามารถประนีประนอมยอมความได้ เพื่อลดความขัดแย้งและสร้างความปรองดองในชุมชน

ข้อ 2.7 ในความเห็นท่านสาเหตุในการเกิดข้อพิพาทของคดีที่เกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีระหว่างคู่กรณี เช่น หมิ่นประมาท ดูหมิ่น ทะเลาะวิวาท ศูนย์ยุติธรรมชุมชนสามารถเจรจาไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จอย่างมาก”

6. ฐานะทางการเงินและสังคมที่แตกต่างกันของคู่ความ หมายถึง ในสภาพของสังคมชนบทนั้น ความแตกต่างทางฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมทำให้ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่สูงกว่ามักจะเป็นฝ่ายยอมคู่กรณีที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ด้อยกว่า ความแตกต่างเหล่านี้ นำไปสู่ข้อตกลงร่วมได้โดยง่าย ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการระงับข้อพิพาท โดยระบุในข้อคำถามส่วนที่ 2 ข้อ 2.8 ในความเห็นท่านเห็นว่าฐานะทางการเงินและสังคมที่แตกต่างกันของคู่กรณี ส่งผลต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างมาก

7. ทุนทรัพย์และความรุนแรงของคดี หมายถึง ทุนทรัพย์เป็นปัจจัยในการจำแนกขนาดความขัดแย้งทางเศรษฐกิจที่สำคัญระหว่างคู่กรณี ในกรณีที่ข้อพิพาททางอาญามีทุนทรัพย์น้อยหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อคู่กรณีไม่มากมักสามารถเจรจาและนำไปสู่ข้อตกลงร่วมได้โดยง่ายโดยไม่ต้องคำนึงถึงฐานะความคิดว่าสามารถยอมความตามกฎหมายได้หรือไม่ก็ตาม ในขณะที่ข้อพิพาททางอาญามีทุนทรัพย์มากหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อคู่กรณีมาก คู่กรณีมักไม่สามารถเจรจากันได้และต้องอาศัยกระบวนการไกล่เกลี่ยด้วยฝ่ายปกครอง พนักงานอัยการ หรือผู้พิพากษาในการดำเนินการในระดับสูงขึ้นไป ข้อพิพาทเหล่านี้มักจะเกินความสามารถของศูนย์ยุติธรรมชุมชน โดยระบุในข้อคำถามส่วนที่ 2 ข้อ 2.9 ในความเห็นท่านเห็นด้วยว่า หากทุนทรัพย์หรือความรุนแรงของข้อพิพาทสูง ข้อพิพาทอาจกล่าวเป็นคดี หรือเกินความสามารถของศูนย์ยุติธรรมชุมชน เมื่อทราบข้อเท็จจริงควรดำเนินการส่งเรื่องให้ทำการไกล่เกลี่ยโดยฝ่ายปกครอง

8. ความศรัทธาและเชื่อมั่นในสถานที่ที่ดำเนินการไกล่เกลี่ย หมายถึง สถานที่ดำเนินการส่งผลต่อความเชื่อมั่นและศรัทธาในกระบวนการไกล่เกลี่ย หากผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยมีการจัดเตรียมและเลือกสถานที่ที่มีความเหมาะสมกับคู่ขัดแย้งแล้ว จะส่งผลต่อความเชื่อมั่นและศรัทธานำมาสู่ข้อตกลงได้โดยง่าย โดยระบุในข้อคำถามส่วนที่ 2 ข้อ 2.10 ในความเห็นท่านเห็นว่าสถานที่ในการ

ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เช่น วัด โรงเรียน สถานที่ราชการ ส่งต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างมาก

9. เวลาในหาแสวงหาความจริง หมายถึง ระยะเวลาและกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงส่งผลต่อการวิเคราะห์ข้อขัดแย้งระหว่างคู่กรณี หากผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยมีเวลาในการเจรจาจะส่งผลต่อความเป็นไปได้ในการทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างคู่กรณี ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการระงับข้อพิพาท โดยระบุในข้อคำถามส่วนที่ 2 ข้อ 2.11 ในความเห็นท่านเห็นวาระเวลาและกระบวนการในการซักถามคู่กรณีหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อข้อพิพาท ส่งผลต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างมาก

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด เพื่อถามความคิดเห็นประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน/เลขานุการศูนย์ยุติธรรมชุมชน/ผู้ที่ได้รับมอบหมาย ประกอบไปด้วย 3 ประเด็น คำถาม คือ

3.1 ท่านเห็นว่า ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่สามารถในการระงับข้อพิพาททางอาญาให้แก่ประชาชนในท้องที่ ประกอบไปด้วยอะไรบ้าง

3.2 ท่านเห็นว่า หากต้องการให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนสามารถช่วยระงับข้อพิพาททางอาญาให้แก่ประชาชนในท้องที่ควรจะต้องดำเนินการอย่างไร

3.3 ท่านเห็นว่า หากต้องการให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนสามารถช่วยระงับข้อพิพาททางอาญาให้แก่ประชาชนในท้องที่ ต้องการให้มีการสนับสนุนอะไรบ้าง

3.4 ประเด็นที่ศึกษา

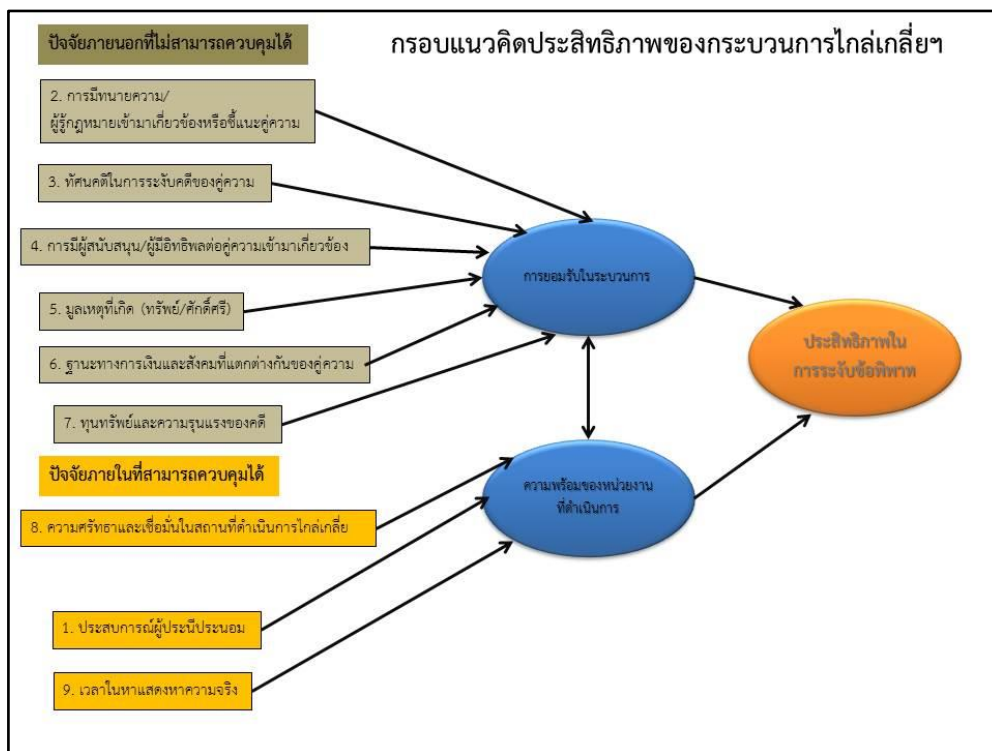
การศึกษานี้ เป็นการพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการยกระดับขีดความสามารถของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อเป็นกลไกที่สำคัญในการลดปริมาณคดีที่นำสู่ชั้นศาล ด้วยการระงับข้อพิพาททางอาญาที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลในพื้นที่โดยมีผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ย ทั้งนี้ จากการทบทวนปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาด้วยศูนย์ยุติธรรมชุมชน สามารถจำแนกออกเป็น 2 ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา คือ ปัจจัยภายในที่สามารถควบคุมได้ ซึ่งศูนย์ยุติธรรมชุมชนสามารถพัฒนาขึ้นได้ด้วยตนเอง ประกอบไปด้วย 3 ประการ คือ

1. ความพร้อมของผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยและวิธีการไกล่เกลี่ย
2. ความศรัทธาและเชื่อมั่นในสถานที่ดำเนินการไกล่เกลี่ย
3. ระยะเวลาในหาแสวงหาความจริง

ในขณะที่ปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้ แต่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเจรจาไกล่เกลี่ย ปัจจัยเหล่านี้สามารถวิเคราะห์ประกอบการตัดสินใจว่ากรณีข้อพิพาทรูปแบบใดที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนควรดำเนินการเอง และกรณีพิพาทรูปแบบใดควรทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานและแสวงหาข้อเท็จจริงเบื้องต้นให้กับสำนักงานยุติธรรมจังหวัดให้ผู้ดำเนินการต่อไป ประกอบไปด้วย 7 ประการ คือ

1. ประเภทของข้อพิพาทและความรุนแรงของข้อพิพาท
2. การมีทนายความ/ผู้รู้กฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องหรือชี้แนะคู่ความ
3. ทศนคติในการระงับคดีของคู่ความ

4. การมีผู้สนับสนุน/ผู้มีอิทธิพลต่อคู่ความเข้ามาเกี่ยวข้อง
5. ฐานะทางการเงินและสังคมที่แตกต่างกันของคู่ความ
6. มูลเหตุที่เกิดของข้อพิพาท
7. ทุนทรัพย์และความรุนแรงของคดี

จากกรอบแนวคิดของการศึกษานี้ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาที่เกิดจากการยอมรับในกระบวนการและความพร้อมของหน่วยงานที่ดำเนินการ นอกจากนี้ปัจจัยทั้ง 2 ยังส่งผลซึ่งกันและกันอย่างเป็นเหตุและเป็นผลกัน โดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนสามารถพัฒนาขีดความสามารถของตนเองเพื่อสร้างการยอมรับ อย่างไรก็ตามก็ยังมีข้อพิพาททางอาญาบางประเภทที่เกินศักยภาพของหน่วยงาน การดำเนินการกับข้อพิพาทเหล่านี้ จะส่งผลเสียต่อบทบาทและการยอมรับในกระบวนการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในระยะยาว เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์และการกำหนดแนวทางการยกระดับขีดความสามารถของศูนย์ยุติธรรมชุมชน จึงมีสมมติฐานเบื้องต้นด้วยการสอบถามความคิดเห็น ในประเด็นดังนี้

1. ศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาจะต้องมีประสบการณ์ของผู้ประนีประนอม ระยะเวลาและกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงที่เหมาะสม และความศรัทธาและเชื่อมั่นในสถานที่ดำเนินการไกล่เกลี่ย

2. ประเภทของข้อพิพาทและขนาดของข้อพิพาทที่อยู่ในขีดความสามารถในการระงับข้อพิพาททางอาญาของศูนย์ยุติธรรมชุมชนนั้น จะเป็นข้อพิพาทที่มีทุนทรัพย์ของคดีที่ไม่สูงมาก

3. ประเภทของข้อพิพาทและขนาดของข้อพิพาทที่มีทนายความ/ผู้รู้กฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องหรือชี้แนะคู่ความ และการมีผู้สนับสนุน/ผู้มีอิทธิพลต่อคู่ความเข้ามาเกี่ยวข้องส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการระงับข้อพิพาท

4. ทศนคติในการระงับคดีของคู่ความ และฐานะทางการเงินและสังคมที่แตกต่างกันของคู่ความ

นอกจากนั้น แบบสอบถามยังสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นที่ให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนควรดำเนินการไกล่เกลี่ยในความผิดฐานลักทรัพย์ที่ถูกกำหนดไว้เป็นเป็นอาญาแผ่นดินให้สามารถประนีประนอมยอมความได้ เช่นเดียวกับความผิดที่เกี่ยวกับการทำให้ผู้อื่นเสียทรัพย์ เช่น การลักทรัพย์ที่มีมูลค่าของทรัพย์ที่ไม่เกิน 200,000 บาท เพื่อลดความขัดแย้งและสร้างความปรองดองในชุมชนต่อไป

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ดำเนินการเก็บข้อมูลแบบปฐมภูมิ ด้วยวิธีการเก็บจากสอบถามทางโทรศัพท์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในกลุ่มประชากรจำนวน 124 ชุด และคาดว่าจะได้รับแบบสอบถามกลับมา 124 ชุด โดยเก็บข้อมูลจากศูนย์ยุติธรรมชุมชนในจังหวัดลพบุรี ช่วงระหว่างเดือนเมษายน 2560 ถึง เดือนพฤษภาคม 2560

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ภายหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่กำหนดไว้และทำการบันทึกข้อมูลแล้ว จึงนำคะแนนที่ได้ไปคำนวณเพื่อวิเคราะห์ผลการศึกษาโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลจะประกอบด้วย 2 ส่วนคือ

1. การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

1.1 การวิเคราะห์ค่าความถี่และร้อยละ สำหรับข้อมูลเชิงกลุ่ม ในแบบสอบถามส่วนที่ 1

1.2 การวิเคราะห์ค่าความถี่, ร้อยละ, ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับข้อมูลความคิดเห็นในแบบสอบถามส่วนที่ 2

2. การวิเคราะห์สถิติแบบง่ายด้วยการจัดทำตารางไขว้ (Crosstab) เพื่อแสดงแนวโน้มความเป็นไปได้ของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของศูนย์ยุติธรรมชุมชนระหว่างศูนย์ต่าง ๆ มีแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไรก็ตามเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างและเวลาที่จำกัด ผลการศึกษาอาจไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ทั้งนี้ ในส่วนที่ 3 เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาต่อไป

บทที่ 4

ผลการศึกษา

4.1 ผลการศึกษาจากการจัดทำ

การศึกษาสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเชิงลึกด้วยการจัดทำ Focus group พบว่า จากการลงพื้นที่จังหวัดลพบุรี เพื่อสำรวจกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทของจังหวัดลพบุรี โดยได้เข้าร่วมสำรวจและหารือกระบวนการยุติธรรมของจังหวัดลพบุรี โดยหารือถึงแนวทางการใกล้เคียงข้อพิพาทของจังหวัดลพบุรีร่วมกับสำนักงานยุติธรรมชุมชนลพบุรี ซึ่งจากการหารือพบว่าสถิติจำนวนการใกล้เคียงประนอมข้อพิพาทของจังหวัดลพบุรี พบว่า ในปีงบประมาณ 2557 สำนักงานยุติธรรมจังหวัดลพบุรี มีจำนวนการรับเรื่องราวเพื่อใกล้เคียงประนอมข้อพิพาท จำนวน 32 คดี โดยพบว่าทั้ง 32 คดี เป็นคดีแพ่งทั้งหมด ปีงบประมาณ 2558 มีจำนวนการรับเรื่องราวเพื่อใกล้เคียงประนอมข้อพิพาท จำนวน 14 คดี โดยพบว่าทั้ง 14 คดี เป็นคดีแพ่ง ปีงบประมาณ 2559 มีจำนวนการรับเรื่องราวเพื่อใกล้เคียงประนอมข้อพิพาท จำนวน 14 คดี โดยพบว่าทั้ง 14 คดี เป็นคดีแพ่ง และในปีงบประมาณ 2560 (ณ วันที่ 19 เมษายน 2560) มีจำนวนการรับเรื่องราวเพื่อใกล้เคียงประนอมข้อพิพาท จำนวน 52 คดี เป็นคดีแพ่ง 51 คดี และคดีอาญา 1 คดี ซึ่งจากการร่วมหารือกับสำนักงานยุติธรรมจังหวัดลพบุรีพบว่า สาเหตุที่คดีความผิดทางอาญามีจำนวนการรับเรื่องราวเพื่อใกล้เคียงประนอมข้อพิพาทจำนวนไม่มากนักเนื่องจากความผิดที่เกิดขึ้นทางอาญามักเป็นคดีที่ไม่สามารถยอมความได้ แต่ถ้าเป็นคดีที่สามารถยอมความได้คู่กรณีมักจะใกล้เคียงหรือยอมความในชั้นพนักงานสอบสวน (เจ้าหน้าที่ตำรวจ) ข้อพิพาทดังกล่าวจะไม่ถูกนำมาขอความช่วยเหลือ ณ สำนักงานยุติธรรมจังหวัด ส่วนจำนวนการรับเรื่องราวเพื่อใกล้เคียงประนอมข้อพิพาททางแพ่ง ของสำนักงานยุติธรรมจังหวัดที่ไม่สูงมากนักเนื่องจากการใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่ง มักจะได้รับการใกล้เคียงในระดับหมู่บ้านหรือที่เรียกว่าใกล้เคียงโดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล โดยในจังหวัดลพบุรีพบว่ามีศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล จำนวน 124 ศูนย์ ครอบคลุมในทุกอำเภอ โดยมีสำนักงานยุติธรรมจังหวัดลพบุรีมีหน้าที่ในการกำกับดูแลและให้คำปรึกษา ตลอดจนแนวทางในการดำเนินการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนภายในจังหวัดลพบุรี

สถิติผู้ขอรับความช่วยเหลือ ณ สำนักงานยุติธรรมจังหวัดลพบุรี

รายการ	ข้อมูลปริมาณงานระบุตามปีงบประมาณ				
	หน่วยนับ	2557	2558	2559	2560
จำนวนการรับเรื่องราวเพื่อใกล้เคียงประนอมข้อพิพาท	เรื่อง				
- คดีแพ่ง		32	14	14	51
- คดีอาญา		0	0	0	1

รวม		32	14	14	52
-----	--	----	----	----	----

ทั้งนี้ ภายหลังจากหารือร่วมกับสำนักงานยุติธรรมชุมชนลพบุรี เพื่อให้ได้ข้อมูลแนวทางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของจังหวัดลพบุรีที่ครบถ้วนและครอบคลุมในทุกด้าน ผู้เข้ารับการอบรมได้เข้าร่วมเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์แนวทางการดำเนินการของและประชาชนภายในชุมชนของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลถนนใหญ่และศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลขอนแก่นสมบูรณ์ โดยสามารถสรุปผลการหารือแนวทางการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดังนี้

1. การสัมภาษณ์ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลถนนใหญ่

จากการลงพื้นที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลถนนใหญ่ พบว่าศูนย์ยุติธรรมชุมชนดังกล่าว ได้รับมอบหมายให้เป็นศูนย์นร่อ่งในปี พ.ศ. 2558 โดยศูนย์มีแนวทางการดำเนินการของศูนย์ โดยได้จัดการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้นในชีวิตประจำวัน ภายใต้อชื้อ “โครงการกฎหมายคลายทุกข์ คืนความสุขให้ชุมชน” และ”โครงการกฎหมายใกล้ใจ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนถนนใหญ่ใกล้คุณ” เพื่อให้ประชาชนในชุมชนทราบถึงข้อกฎหมายในเบื้องต้น เพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน และไม่ขัดกับข้อกฎหมายของบ้านเมือง และในปี 2559 ได้มีการจัดทำโครงการกฎหมายใกล้ใจ เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้ทราบถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่มีการปรับแก้ไข โดยจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลถนนใหญ่ พบว่าคดีที่มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ จะมีจำนวนข้อพิพาทที่ไกล่เกลี่ยประมาณเดือนละ 1 ข้อพิพาท โดยข้อพิพาทที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยจะประกอบด้วย ข้อพิพาทการบุกรุกที่สาธารณะข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับอู่ซ่อมรถ ข้อพิพาทการบุกรุกที่และทางสาธารณะ ซึ่งข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับการบุกรุกที่และทางสาธารณะ ถือว่าเป็นข้อพิพาทที่เป็นสถิติการไกล่เกลี่ยมากที่สุดของศูนย์ นอกจากนี้ นอกจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแล้ว ศูนย์ยังได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานต่างที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เช่น การฝึกอาชีพให้แก่ผู้ต้องขังที่พ้นโทษ การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน การเปิดจุดบริการประชาชนในช่วงเทศกาลต่าง ๆ และสนับสนุนภารกิจต่างๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากสำนักงานยุติธรรมจังหวัด

2. การสัมภาษณ์ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลขอนแก่นสมบูรณ์

ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลขอนแก่นสมบูรณ์มีรูปแบบสังคมแบบชนบท แต่มีระบบการจดบันทึกที่ดี โดยได้เปิดดำเนินการศูนย์มาแล้ว 3 ปี อีกทั้งในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายในชุมชน ทางศูนย์ได้เชิญเจ้าอาวาสของวัดประจำหมู่บ้านเข้ามาร่วมในการไกล่เกลี่ยด้วย เนื่องจากท่านเจ้าอาวาสและวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในชุมชน โดยรูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลขอนแก่นสมบูรณ์ ได้มีการแบ่งโครงสร้างการบริหารงานออกเป็น 5 ด้าน เพื่อให้ครอบคลุมในทุกๆ มิติของชุมชน อันประกอบด้วย 1.คณะทำงานฝ่ายป้องกันและควบคุมอาชญากรรมในชุมชน 2. คณะทำงานฝ่ายรับเรื่องร้องเรียนร้องทุกข์และรับแจ้งเบาะแส 3. คณะทำงานฝ่ายไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท 4. คณะทำงานฝ่ายเยียวยาและเสริมพลังเหยื่อ 5. คณะทำงานฝ่ายคืนคนดีสู่สังคม โดยศูนย์ฯ จะมีการเรียกประชุมคณะทำงานแต่ละด้านทุก 2-3 เดือนต่อหนึ่งครั้ง เพื่อให้คณะทำงานแต่ละด้านรายงานความคืบหน้าและหารือเพื่อวางมาตรการดำเนินการของศูนย์ต่อไป โดยดำเนินการในรูปแบบของเครือข่ายภายในชุมชน โดยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นของศูนย์โดยหลักๆ จะประกอบด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโรงผลิตสุราชุมชน การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกรณีขัดแย้งน้ำท่วมนาข้าว การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกรณีที่ดิน การไกล่เกลี่ย

ข้อพิพาทกรณีทำลายทรัพย์สินของราชการ (เยาเวชน) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกรณีที่ดิน การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกรณีค่าแรง ค่าจ้าง โดยทุกครั้งที่มีการเกิดข้อพิพาทคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะมีการเรียกประชุมเพื่อร่วมกันพิจารณาแนวทางไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพื่อให้ได้ผลการไกล่เกลี่ยที่เป็นประโยชน์ต่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายที่สุด

ภายหลังการเข้าร่วมสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลถนนใหญ่และศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลขอนแก่น พบว่า

1. ประชาชนขาดความรู้และความเข้าใจ ทำให้บางครั้งรู้สึกสับสนในการขอรับความช่วยเหลือ และไม่แน่ใจว่าใครควรจะเป็นหน่วยงานแก้ไขปัญหานั้น ซึ่งประชาชนมักจะเกิดความสับสนว่าจะร้องเรียนหน่วยงานไหนระหว่างศูนย์ดำรงธรรมกับศูนย์ยุติธรรมชุมชน

2. เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยไม่รู้ข้อกฎหมายอย่างละเอียด ส่งผลให้การไกล่เกลี่ยไม่เป็นที่ยุติ จึงเห็นว่าควรมีการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ศูนย์ดำรงธรรม หน่วยงานด้านสาธารณสุข เป็นต้น เพื่อให้การดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในเรื่องต่าง ๆ ของประชาชนในชุมชนได้ข้อยุติ อันเป็นการลดจำนวนคดีความที่จะขึ้นสู่ศาลได้อีกทางหนึ่ง

3. ประธานและผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชน มักเป็นผู้นำหมู่บ้านหรือผู้ที่ประชาชนในหมู่บ้านเคารพนับถือ ซึ่งถ้าผู้ไกล่เกลี่ยได้รับการอบรมและพัฒนาทักษะในการไกล่เกลี่ยจนมีความรู้ความชำนาญ จะเป็นผลดีต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

4. ข้อพิพาทส่วนใหญ่ของชุมชนมักจะเป็นข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับการรุกรานที่สาธารณะ ซึ่งประชาชนมักจะไม่ทราบแนวเขตแดนที่แท้จริง ถ้าหน่วยงานของรัฐใช้หลักทางรัฐศาสตร์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังกล่าวก่อนหลักนิติศาสตร์ ปัญหาดังกล่าวก็จะสิ้นสุดลงในกระบวนการไกล่เกลี่ยระดับชุมชนเท่านั้น

5. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระดับชุมชนมักจะไม่มีการจดบันทึกและถ่ายภาพขณะดำเนินการไกล่เกลี่ย ซึ่งบางกรณีเมื่อมีข้อพิพาทในชุมชนเกิดขึ้น อาจจะมีเพียงผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ที่ประชาชนในชุมชนเคารพนับถือไปพูดคุยหรือระหว่างคู่กรณี แล้วสามารถหาข้อยุติได้ทำให้ไม่มีการบันทึกการไกล่เกลี่ยไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

6. ปัญหาข้อพิพาทที่เกิดขึ้นภายในชุมชนโดยส่วนใหญ่มักจะไกล่เกลี่ยได้ง่าย แต่ในบางกรณีถ้าคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีผู้ที่มีความรู้ในด้านกฎหมายมาให้คำแนะนำ จะมีผลให้การไกล่เกลี่ยสำเร็จยากขึ้น เพราะผู้ที่รู้กฎหมายจะใช้หลักนิติศาสตร์นำหลักทางรัฐศาสตร์ ซึ่งในบางกรณีอาจมีผลต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

7. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกรณีที่มีการลักทรัพย์โดยผู้กระทำความผิดเป็นเยาเวชน ซึ่งเมื่อมีการไกล่เกลี่ยและมีการยอมความตามที่ไกล่เกลี่ย คดีก็จะเป็นที่สิ้นสุดผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาเวชนก็จะได้รับการอบรม ว่ากล่าว ตักเตือน ภายในชุมชนและครอบครัว เยาเวชนก็ไม่ต้องไปสู่การพิจารณาคดีของศาลเยาเวชนและครอบครัว

8. เมื่อมีปัญหาทะเลาะบาดหมางกันภายในชุมชน เมื่อมีการจะฟ้องร้องกัน ก็มักจะมีการใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยในชุมชนเข้ามาเป็นตัวกลางในการไกล่เกลี่ยก่อน โดยใช้ผู้ที่คู่กรณีเคารพนับถือเข้ามาเป็นคนกลางในการพูดคุย เพื่อให้ปัญหาดังกล่าวยุติอันเป็นการระงับข้อพิพาท

4.2 ผลการศึกษาจากการจัดทำแบบสอบถาม (Questionnaire)

จากการจัดทำแบบสำรวจความคิดเห็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของศูนย์ยุติธรรมชุมชน โดยดำเนินการสำรวจทางโทรศัพท์จากกลุ่มตัวอย่างที่

ใช้ในการสำรวจในครั้งนี้ คือ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนในจังหวัดลพบุรี สามารถสรุปความคิดเห็นจากผู้ตอบแบบสำรวจทางโทรศัพท์ ได้ว่ากระบวนการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเกี่ยวกับประสิทธิภาพโดยตรงของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ และศูนย์ยุติธรรมชุมชน พบว่า มีผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ 55 จาก 124 ศูนย์หรือคิดเป็นร้อยละ 44.36 ของกลุ่มประชากรทั้งหมดในจังหวัดลพบุรี โดยผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ 14 จาก 55 คนเคยมีดำเนินการไกล่เกลี่ย และในรอบ 3 ปีระหว่างปี 2557-2559 มีศูนย์จำนวน 14 จาก 55 ศูนย์ได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์พบว่า ข้อพิพาทบางส่วนไม่ได้ถูกรายงานไปที่ศูนย์ยุติธรรมจังหวัด เนื่องจากไม่ได้มีการจดบันทึกหรือถ่ายรูปไว้เป็นหลักฐานหรือผลการดำเนินงานของศูนย์

นอกจากนั้น ผลการสำรวจกระบวนการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเกี่ยวกับการจดบันทึกหรือถ่ายภาพในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา พบว่า มีเพียง 6 ศูนย์ จาก 55 ศูนย์ที่มีการจดบันทึกและถ่ายภาพทุกครั้งในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา และมี 2 ศูนย์ ไม่มีการดำเนินการใด ๆ เลย และมี 2 ศูนย์ที่มีการจดบันทึกหรือถ่ายภาพมากกว่าครึ่งหนึ่งของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา นอกจากนั้น มี 2 ศูนย์ที่ดำเนินการเฉพาะการจดบันทึกหรือถ่ายภาพมากกว่าครึ่งหนึ่งของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพร้อมในการจัดการข้อมูลของศูนย์ยุติธรรมชุมชน โดยสามารถสรุปผลการสำรวจแบบสอบถามได้ ดังนี้

1. แบบสำรวจความคิดเห็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ส่วนที่ 1

1.1 จากการสำรวจศูนย์ยุติธรรมชุมชน พบว่าศูนย์ยุติธรรมชุมชน ที่ตอบแบบสำรวจมากที่สุด คือ ปีงบประมาณ 2559 จำนวนทั้งสิ้น 45 ศูนย์ คิดเป็นร้อยละ 82.21 ของจำนวนศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ตอบแบบสำรวจ รองลงมาลำดับที่สอง คือ ปีงบประมาณ 2557 จำนวนทั้งสิ้น 5 ศูนย์ คิดเป็นร้อยละ 12.34 ของจำนวนศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ตอบแบบสำรวจ ลำดับที่ 3 คือ ปีงบประมาณ 2558 จำนวนทั้งสิ้น 4 ศูนย์ คิดเป็นร้อยละ 4.48 ของจำนวนศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ตอบแบบสำรวจ ลำดับที่ 4 คือ ปีงบประมาณ 2553 จำนวนทั้งสิ้น 1 ศูนย์ คิดเป็นร้อยละ 0.97 ของจำนวนศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ตอบแบบสำรวจ รายละเอียดตามตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1

ปีที่จัดตั้ง	จำนวนศูนย์	ร้อยละของศูนย์
2553	1	0.97%
2557	5	12.34%
2558	4	4.48%
2559	45	82.21%
รวม	55	100.00%

1.2 จากการสำรวจความคิดเห็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของศูนย์ยุติธรรมชุมชน โดยดำเนินการสำรวจทางโทรศัพท์จากกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้ตอบแบบสำรวจทางโทรศัพท์ที่เป็นประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน จำนวน 34 คน คิดเป็น

ร้อยละ 67.21 ของจำนวนผู้ตอบแบบสำรวจทางโทรศัพท์ ลำดับที่ 2 คือ เลขานุการศูนย์ยุติธรรมชุมชน จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 31.10 ของจำนวนผู้ตอบแบบสำรวจทางโทรศัพท์ และลำดับที่ 3 คือ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานภายในศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ได้รับมอบหมาย จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.69 ของจำนวนผู้ตอบแบบสำรวจทางโทรศัพท์รายละเอียดตามตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2

ผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
ประธานศูนย์ฯ	34	67.21%
เลขานุการศูนย์ฯ	20	31.10%
ผู้ที่ได้รับมอบหมาย	1	1.69%
รวม	55	100.00%

1.3 ระยะเวลาและประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พบว่า ประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มากที่สุด คือ มีประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท 30 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.18 ส่วนประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่น้อยที่สุด คือ 2 ปี จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 22.40 ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่มีประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มากที่สุด รายละเอียดตามตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3

ระยะเวลาของผู้ไกล่เกลี่ย	จำนวนผู้ไกล่เกลี่ยจำแนกตามปี	ร้อยละ
1-5 ปี	20	36.36
6-10 ปี	10	18.18
11-15 ปี	4	7.27
16-20 ปี	6	10.91
21-25 ปี	1	1.82
25-30 ปี	1	1.82
ไม่ระบุ	13	23.64

รวม	55	100.00
-----	----	--------

1.4 ข้อพิพาททางอาญาที่ประสบความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและมีการลงบันทึกประจำวันที่สถานีตำรวจ จากการดำเนินการสำรวจทางโทรศัพท์มีเพียง 1 คดีเท่านั้น คิดเป็นร้อยละ 3.44 และมีจำนวน 12 คดี ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 18.58 ที่เมื่อมีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสำเร็จแล้วไม่ได้มีการลงบันทึกประจำวัน แต่ส่วนใหญ่ของผู้ที่ตอบแบบสำรวจ จำนวน 42 คดี ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 77.99 ไม่ทราบว่าได้มีการลงบันทึกประจำวันหรือไม่ เนื่องจากประธานหรือเลขานุการฯ กับผู้ดำเนินการในด้านเอกสารเป็นคนละคนกัน ซึ่งผู้ดำเนินการด้านเอกสารมักจะเป็นเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลหรือเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนนั้น ๆ ตั้งอยู่ รายละเอียดตามตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4

ข้อพิพาททางอาญาที่มีการลงบันทึกประจำวัน	จำนวน	ร้อยละ
ใช่	1	3.44%
ไม่ใช่	12	18.57%
ไม่ทราบ	42	77.99%
รวม	55	100.00%

2. แบบสำรวจความคิดเห็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ส่วนที่ 2

2.1 ประเด็นคำถามที่ว่า ในความคิดเห็นท่านประสบความสำเร็จของผู้ไกล่เกลี่ยมีผลต่อความสำเร็จในการประนีประนอมข้อพิพาททางอาญาอย่างมาก พบว่า จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 25 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 47.40 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับมากที่สุด รองลงมาลำดับที่สอง จำนวน 21 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 32.66 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับมาก โดยเมื่อนำผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้ที่เห็นว่ามีความสำคัญในระดับมากที่สุดและเห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับมาก พบว่าคิดเป็นร้อยละ 80.06 ซึ่งถือว่าผู้ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่เห็นด้วยที่ว่าประสิทธิผลของผู้ไกล่เกลี่ยมีผลต่อความสำเร็จในการประนีประนอมข้อพิพาททางอาญาอย่างมาก โดยลำดับที่สามจำนวน 5 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 7.99 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับปานกลาง โดยมีผู้ตอบแบบสำรวจไม่แสดงความคิดเห็นในข้อนี้จำนวน 4 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 11.95 รายละเอียดตามตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5

ความสำคัญของประสิทธิผล	จำนวน	ร้อยละ
5	25	47.40%
4	21	32.66%
3	5	11.95%
2	0	0.00%

1	0	0.00%
ไม่ตอบ	4	7.99%
ผลรวมทั้งหมด	55	100.00%

2.2 ประเด็นคำถามที่ว่า ในความเห็นท่านการมีทุนความ/ผู้รู้กฎหมายเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา สามารถทำให้การไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จอย่างมาก พบว่าจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 20 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 36.82 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับมากที่สุด รองลงมาลำดับที่สอง จำนวน 15 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 22.86 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับมาก โดยเมื่อนำผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้ที่เห็นว่ามีมีความสำคัญในระดับมากที่สุดและเห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับมาก พบว่าคิดเป็นร้อยละ 59.68 ซึ่งถือว่าผู้ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าการมีทุนความ/ผู้รู้กฎหมายเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา สามารถทำให้การไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จอย่างมาก โดยลำดับที่สาม จำนวน 10 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 20.78 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับปานกลาง โดยมีผู้ตอบแบบสำรวจไม่แสดงความคิดเห็นในข้อนี้จำนวน 4 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 7.60 รายละเอียดตามตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6

การมีทุนความ/ผู้รู้กฎหมาย	จำนวน	ร้อยละ
5	20	36.82%
4	15	22.86%
3	10	20.78%
2	6	11.95%
1	0	0.00%
ไม่ตอบ	4	7.60%
ผลรวมทั้งหมด	55	100.00%

2.3 ประเด็นคำถามที่ว่า ในความเห็นท่านเห็นว่าทัศนคติของคู่ความในการอยากสิ้นสุดคดีในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีผลให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประสบความสำเร็จมากน้อยอย่างไร พบว่า จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 24 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 39.61 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับมาก รองลงมาลำดับที่สอง จำนวน 15 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 22.01 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับปานกลาง และลำดับที่สาม จำนวน 6 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 16.23 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับในระดับมากที่สุด โดยมีผู้ตอบแบบสำรวจไม่แสดงความคิดเห็นในข้อนี้จำนวน 10 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 22.14 โดยเมื่อนำผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้ที่เห็นว่ามีมีความสำคัญในระดับมากที่สุดและเห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับมาก พบว่าคิดเป็นร้อยละ 55.84 ซึ่งถือว่าผู้ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่เห็นด้วยที่ว่าทัศนคติของคู่ความในการอยากสิ้นสุดคดีในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีผลให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประสบความสำเร็จมากน้อยอย่างไร รายละเอียดตามตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7

ทัศนคติของคู่ความ	จำนวน	ร้อยละ
-------------------	-------	--------

5	6	16.23%
4	24	39.61%
3	15	22.14%
2	0	0.00%
1	0	0.00%
ไม่ตอบ	10	22.01%
รวม	55	100.00%

2.4 ประเด็นคำถามที่ว่า ในความเห็นท่านเห็นว่าการมีผู้ที่คู่กรณีเคารพนับถือเข้ามาช่วยยุติความขัดแย้งในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประสบความสำเร็จอย่างมาก พบว่า จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 24 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 41.95 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับมากที่สุด รองลงมาลำดับที่สอง จำนวน 18 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 31.49 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับมาก โดยเมื่อนำผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้ที่เห็นว่ามีค่าสำคัญในระดับมากที่สุดและเห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับมาก พบว่าคิดเป็นร้อยละ 73.44 ซึ่งถือว่าผู้ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าการมีผู้ที่คู่กรณีเคารพนับถือเข้ามาช่วยยุติความขัดแย้งในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประสบความสำเร็จอย่างมาก โดยลำดับที่สาม จำนวน 7 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 11.95 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับปานกลาง และมีในระดับน้อยและน้อยที่สุดอีกความเห็นละ 1 คน โดยมีผู้ตอบแบบสำรวจไม่แสดงความคิดเห็นในข้อนี้จำนวน 4 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 11.49 รายละเอียดตามตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8

การมีผู้ที่คู่กรณีเคารพนับถือเข้ามาช่วยยุติความขัดแย้ง	จำนวน	ร้อยละ
5	24	41.95%
4	18	31.49%
3	7	11.95%
2	1	2.92%
1	1	2.92%
ไม่ตอบ	4	11.49%
ผลรวมทั้งหมด	55	100.00%

2.5 ประเด็นคำถามที่ว่า ในความเห็นท่านเห็นว่าสาเหตุในการเกิดข้อพิพาทของคดีที่เกิดขึ้นที่เกี่ยวข้องความผิดที่เกี่ยวกับการทำให้เสียทรัพย์ เช่น ฉ้อโกง ยักยอกทรัพย์ ทำให้เสียทรัพย์ และลักทรัพย์สามารถไกล่เกลี่ยให้ประสบความสำเร็จได้ง่ายกว่าความผิดประเภท หมิ่นประมาท ดูหมิ่น ทะเลาะวิวาท และทำร่างกาย พบว่า จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 26 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 45.65 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับปานกลาง รองลงมาลำดับที่สอง จำนวน 12 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 18.44 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับมาก ลำดับที่สาม จำนวน 9 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 15.06 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับในระดับมากที่สุด และลำดับที่สี่ จำนวน 3 คน หรือคิดเป็นร้อยละ

ละ 7.40 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับในระดับน้อย โดยมีผู้ตอบแบบสำรวจไม่แสดงความคิดเห็นในข้อนี้จำนวน 5 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 13.44 รายละเอียดตามตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9

แนวโน้มการใกล้เคียงให้ประสบความสำเร็จของ ฐานความผิดที่ทำให้เสียทรัพย์	จำนวน	ร้อยละ
5	9	15.06%
4	12	18.44%
3	26	45.65%
2	3	7.40%
1	0	0.00%
ไม่ตอบ	5	13.44%
รวม	55	100.00%

2.6 ประเด็นคำถามที่ว่า ในความเห็นท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าควรมีการมีใกล้เคียงความผิดลักทรัพย์ที่เป็นอาญาแผ่นดินให้สามารถประนีประนอมยอมความได้ เพื่อลดความขัดแย้งและสร้างความปรองดองในชุมชน พบว่า จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 22 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 31.23 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับปานกลาง รองลงมาลำดับที่สอง จำนวน 18 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 30.52 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับมาก ลำดับที่สาม จำนวน 3 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 9.55 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับในระดับมากที่สุด และลำดับที่สี่ จำนวน 2 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 6.49 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับในระดับน้อย โดยมีผู้ตอบแบบสำรวจไม่แสดงความคิดเห็นในข้อนี้จำนวน 10 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 22.21 รายละเอียดตามตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10

เห็นด้วยกับการมีใกล้เคียงความผิดลักทรัพย์ที่ เป็นอาญาแผ่นดิน	จำนวน	ร้อยละ
5	3	9.55%
4	18	30.52%
3	22	31.23%
2	2	6.49%
1	0	0.00%
ไม่ตอบ	10	22.21%
ผลรวมทั้งหมด	55	100.00%

2.7 ประเด็นคำถามที่ว่า ในความเห็นท่านสาเหตุในการเกิดข้อพิพาทของคดีที่เกี่ยวข้องกับคดีศรัทธาระหว่างคู่กรณี เช่น หมิ่นประมาท ดูหมิ่น ทะเลาะวิวาท มีผลให้การไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จอย่างมาก พบว่า จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 20 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 33.90 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับปานกลาง รองลงมาลำดับที่สอง จำนวน 17 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 24.81 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับมาก ลำดับที่สาม จำนวน 7 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 15.58 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับในระดับมากที่สุด และลำดับที่สี่ จำนวน 1 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 3.51 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับในระดับน้อย โดยมีผู้ตอบแบบสำรวจไม่แสดงความคิดเห็นในข้อนี้จำนวน 10 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 22.21 รายละเอียดตามตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11

การเกิดข้อพิพาทของคดีที่เกี่ยวข้องกับคดีศรั	จำนวน	ร้อยละ
5	7	15.58%
4	17	24.81%
3	20	33.90%
2	1	3.51%
1	0	0.00%
ไม่ตอบ	10	22.21%
รวม	55	100.00%

2.8 ประเด็นคำถามที่ว่า ในความเห็นท่านเห็นว่าฐานะทางการเงินและสังคมที่แตกต่างกันของคู่กรณี ส่งผลต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างมาก พบว่า จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 23 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 37.14 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับปานกลาง รองลงมาลำดับที่สอง จำนวน 13 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 23.31 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับมาก ลำดับที่สาม จำนวน 7 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 14.42 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับในระดับมากที่สุด ลำดับที่สี่ จำนวน 4 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 8.37 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับในระดับน้อย และลำดับที่ 5 จำนวน 4 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 8.37 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับในระดับน้อยที่สุด โดยมีผู้ตอบแบบสำรวจไม่แสดงความคิดเห็นในข้อนี้จำนวน 4 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 8.37 รายละเอียดตามตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4.12

ฐานะทางการเงินและสังคมที่แตกต่างกันของคู่กรณี ส่งผลต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ย	จำนวน	ร้อยละ
5	7	14.42%
4	13	23.31%
3	23	37.14%
2	4	8.37%

1	4	8.37%
ไม่ตอบ	4	8.37%
รวม	55	100.00%

2.9 ประเด็นคำถามที่ว่า ในความเห็นท่านเห็นด้วยว่าหากทุนทรัพย์หรือความรุนแรงของข้อพิพาทสูง ข้อพิพาทอาจกลายเป็นคดี หรือเกินความสามารถของศูนย์ยุติธรรมชุมชน เมื่อทราบข้อเท็จจริงควรดำเนินการส่งเรื่องให้ทำการไกล่เกลี่ยโดยฝ่ายปกครอง พบว่า จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 21 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 40.00 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับมาก รองลงมา ลำดับที่สอง จำนวน 18 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 35.45 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับมากที่สุด โดยเมื่อนำผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้ที่เห็นว่ามีค่าสำคัญในระดับมากที่สุดและเห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับมาก พบว่าคิดเป็นร้อยละ 75.45 ซึ่งถือว่าผู้ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่เห็นด้วยที่ว่าหากทุนทรัพย์หรือความรุนแรงของข้อพิพาทสูง ข้อพิพาทอาจกลายเป็นคดี หรือเกินความสามารถของศูนย์ยุติธรรมชุมชน เมื่อทราบข้อเท็จจริงควรดำเนินการส่งเรื่องให้ทำการไกล่เกลี่ยโดยฝ่ายปกครอง

ลำดับที่สาม จำนวน 8 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 13.44 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับปานกลาง ลำดับที่สี่ จำนวน 1 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 2.92 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับน้อยที่สุด โดยมีผู้ตอบแบบสำรวจไม่แสดงความคิดเห็นในข้อนี้จำนวน 7 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 8.18 รายละเอียดตามตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.13

การส่งต่อคดีให้แก่ฝ่ายปกครอง	จำนวน	ร้อยละ
5	18	35.45%
4	21	40.00%
3	8	13.44%
2	0	0.00%
1	1	2.92%
ไม่ตอบ	7	8.18%
ผลรวมทั้งหมด	55	100.00%

2.10 ประเด็นคำถามที่ว่า ในความเห็นท่านเห็นว่าสถานที่ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เช่น วัด โรงเรียน สถานที่ราชการ ส่งต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างมาก พบว่า จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 19 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 31.75 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับมากที่สุด รองลงมาลำดับที่สอง จำนวน 15 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 26.75 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับปานกลาง ลำดับที่สาม จำนวน 14 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 21.36 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับน้อยที่สุด ลำดับที่สี่ จำนวน 2 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 6.36 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับน้อยที่สุด และลำดับที่ 5 จำนวน 1 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 1.82 เห็นด้วยว่ามีความสำคัญในระดับน้อยที่สุด โดยมีผู้ตอบแบบสำรวจไม่แสดงความคิดเห็นในข้อนี้จำนวน 4 คน

หรือคิดเป็นร้อยละ 11.95 โดยเมื่อนำผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้ที่เห็นว่ามีค่าสำคัญในระดับมากที่สุดและเห็นด้วยว่ามีค่าสำคัญในระดับมาก พบว่าคิดเป็นร้อยละ 53.11 ซึ่งถือว่าผู้ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่เห็นด้วยที่ว่าสถานที่ในการดำเนินการใกล้เคียงข้อพิพาท เช่น วัด โรงเรียน สถานที่ราชการ ส่งต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างมาก รายละเอียดตามตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14

สถานที่ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท	จำนวน	ร้อยละ
5	19	31.75%
4	14	21.36%
3	15	26.75%
2	1	1.82%
1	2	6.36%
ไม่ตอบ	4	11.95%
ผลรวมทั้งหมด	55	100.00%

2.11 ในความเห็นท่านเห็นว่าระยะเวลาและกระบวนการในการซักถามคู่กรณีหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อข้อพิพาท ส่งผลต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างมาก พบว่าจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 26 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 38.96 เห็นด้วยว่ามีค่าสำคัญในระดับมากที่สุด รองลงมาลำดับที่สอง จำนวน 11 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 16.75 เห็นด้วยว่ามีค่าสำคัญในระดับปานกลาง ลำดับที่สาม จำนวน 6 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 15.71 เห็นด้วยว่ามีค่าสำคัญในระดับในระดับมากที่สุด และมีผู้เห็นว่ามีค่าสำคัญในระดับน้อยและน้อยที่สุดอีกอย่างละ 1 คน โดยมีผู้ตอบแบบสำรวจไม่แสดงความคิดเห็นในข้อนี้จำนวน 10 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 22.21โดยเมื่อนำผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้ที่เห็นว่ามีค่าสำคัญในระดับมากที่สุดและเห็นด้วยว่ามีค่าสำคัญในระดับมากที่สุด พบว่าคิดเป็นร้อยละ 54.67 ซึ่งถือว่าผู้ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่เห็นด้วยที่ว่าระยะเวลาและกระบวนการในการซักถามคู่กรณีหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อข้อพิพาท ส่งผลต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างมาก รายละเอียดตามตารางที่ 4.15

ตารางที่ 4.15

ระยะเวลาและกระบวนการในการซักถามคู่กรณี	จำนวน	ร้อยละ
5	6	15.71%
4	26	38.96%
3	11	16.75%

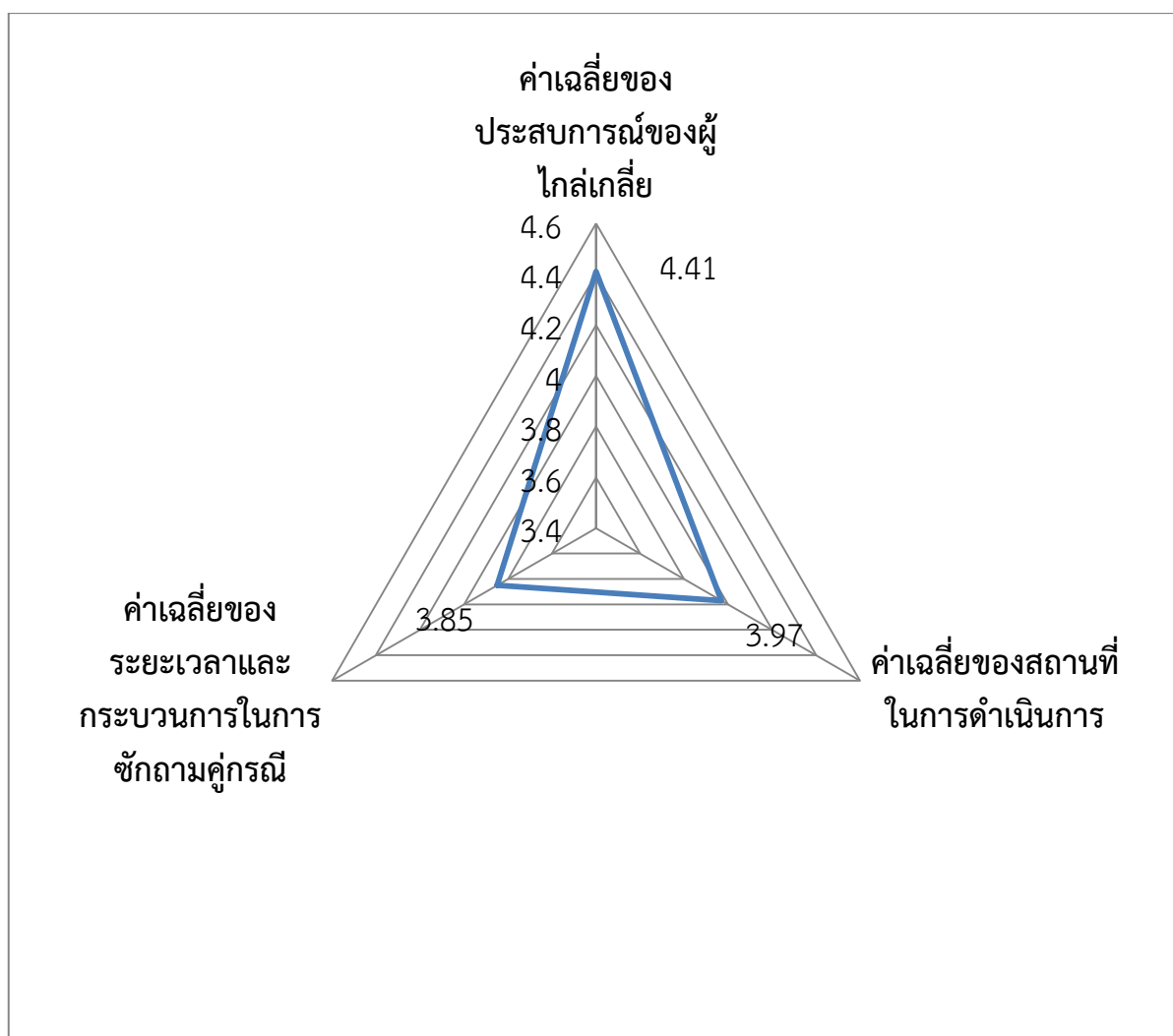
2	1	2.92%
1	1	3.44%
ไม่ตอบ	10	22.21%
ผลรวมทั้งหมด	55	100.00%

จากการจัดทำแบบสำรวจความคิดเห็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับในกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญาของศูนย์ยุติธรรมชุมชน โดยดำเนินการสำรวจทางโทรศัพท์จากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจในครั้งนี้ คือ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนในจังหวัดลพบุรี สามารถสรุปความคิดเห็นจากผู้ตอบแบบสำรวจทางโทรศัพท์และดำเนินการหาค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสำรวจ ดังนี้

ปัจจัยภายในที่สามารถควบคุมได้

จากการกำหนดปัจจัยภายนอกที่สามารถควบคุมได้ที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนสามารถพัฒนาขึ้นได้ด้วยตนเองและนำไปสู่แนวทางการพัฒนาศูนย์ยุติธรรมชุมชนด้านการใกล้เคียงซึ่งประกอบด้วย 3 ประการ คือความพร้อมของผู้ดำเนินการใกล้เคียงและวิธีการใกล้เคียง ความศรัทธาและความเชื่อมั่นในสถานที่ดำเนินการใกล้เคียงและระยะเวลาในการแสวงหาข้อเท็จจริง การศึกษานี้วิเคราะห์การให้คะแนนของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 42 คน ที่มีการระบุระยะเวลาในการปฏิบัติงานของผู้ดำเนินการใกล้เคียงข้อพิพาท เพื่อจัดความคิดเห็นที่อาจมีอคติจากผู้ไม่เคยมีประสบการณ์ด้านงานใกล้เคียง

ตารางที่ 4.16

จากการสำรวจแบบสอบถามได้ดำเนินการหาค่าเฉลี่ย จากผู้ตอบแบบสำรวจจำนวน 42 คน จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 55 คน โดยสามารถจำแนกได้เป็น 4 ปีตามการก่อตั้งศูนย์ ประกอบด้วย ปีงบประมาณ 2559 จำนวน 34 ศูนย์ ปีงบประมาณ 2558 จำนวน 3 ศูนย์ ปีงบประมาณ 2557 จำนวน 4 ศูนย์ และปีงบประมาณ 2553 จำนวน 1 ศูนย์ โดยมีประเด็นคำถามที่ดำเนินการสำรวจจำนวน 3 ประเด็น ดังนี้

1. จากแบบสำรวจในประเด็นคำถามที่ว่า ในความคิดเห็นท่านประสบการณ์ของผู้ใกล้เคียงมีผลต่อความสำเร็จในการประนีประนอมข้อพิพาททางอาญาอย่างมาก พบว่าค่าเฉลี่ยที่ได้จากการสำรวจแบบสอบถาม โดยมีคะแนนสูงสุดที่ 5 คะแนน โดยปีที่ก่อตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุดคือปีงบประมาณ 2557 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 4.75 คะแนนเฉลี่ยลำดับที่สองคือปีงบประมาณ 2558 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 4.67 ลำดับที่สามคือปีงบประมาณ 2559 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 4.35 และลำดับที่สี่ คือปีงบประมาณ 2553 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 4.00 ซึ่งคะแนนเฉลี่ยที่ได้ของแบบสำรวจความคิดเห็นดังกล่าวในประเด็นข้างต้นอยู่ที่ร้อยละ 4.41

2. จากแบบสำรวจในประเด็นคำถามที่ว่า ในความเห็นท่านเห็นว่าสถานที่ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เช่น วัด โรงเรียน สถานที่ราชการ ส่งต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างมากพบว่าค่าเฉลี่ยที่ได้จากการสำรวจแบบสอบถาม โดยมีคะแนนสูงสุดที่ 5 คะแนน โดยปีที่

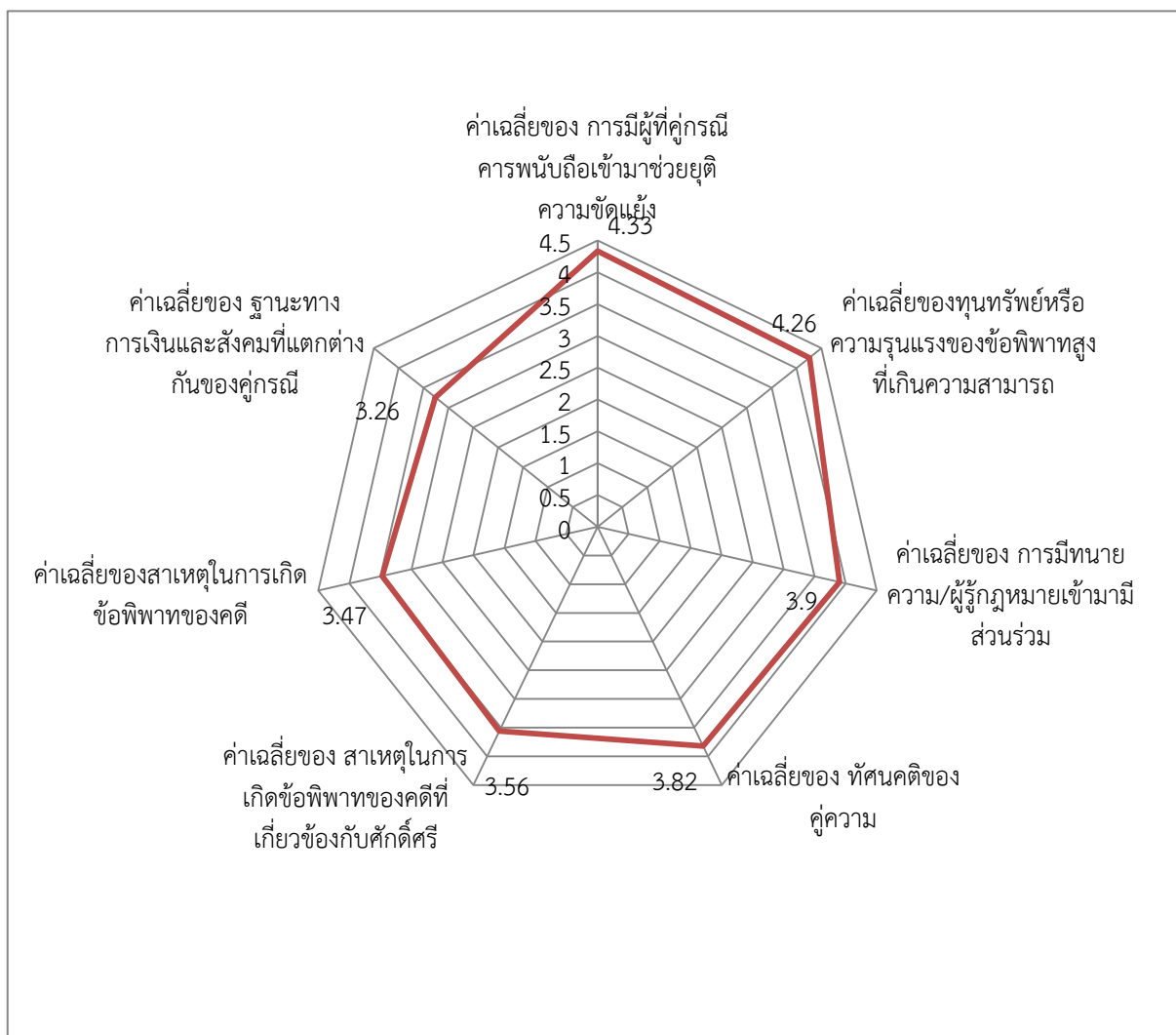
ก่อตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีค่าเฉลี่ยที่สูงสุดคือปีงบประมาณ 2553 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 5.00 คะแนนเฉลี่ยลำดับที่สองคือปีงบประมาณ 2559 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 4.06 ลำดับที่สามคือปีงบประมาณ 2558 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 3.67 และลำดับที่สี่คือปีงบประมาณ 2557 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 3.25 ซึ่งคะแนนเฉลี่ยที่ได้ของแบบสำรวจความคิดเห็นดังกล่าวในประเด็นข้างต้นอยู่ที่ร้อยละ 3.97

3. จากแบบสำรวจในประเด็นคำถามที่ว่า ในความเห็นท่านเห็นว่าระยะเวลาและกระบวนการในการชักถามคู่กรณี หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อข้อพิพาท ส่งผลต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างมาก พบว่าค่าเฉลี่ยที่ได้จากการสำรวจแบบสอบถาม โดยมีคะแนนสูงสุดที่ 5 คะแนน โดยปีที่ตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีค่าเฉลี่ยที่สูงสุดคือปีงบประมาณ 2553 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 4.00 ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับปีงบประมาณ 2558 คะแนนเฉลี่ยลำดับที่สามคือปีงบประมาณ 2559 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 3.96 ลำดับที่สี่คือปีงบประมาณ 2557 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 3.00 ซึ่งคะแนนเฉลี่ยที่ได้ของแบบสำรวจความคิดเห็นดังกล่าวในประเด็นข้างต้นอยู่ที่ร้อยละ 3.85

ปัจจัยภายนอกที่สามารถควบคุมได้

จากการกำหนดปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้ ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทซึ่งปัจจัยเหล่านี้สามารถวิเคราะห์ประกอบการตัดสินใจว่า กรณีข้อพิพาทรูปแบบใดที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนควรดำเนินการเอง และกรณีพิพาทรูปแบบใดควรทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานและแสวงหาข้อเท็จจริงเบื้องต้นให้กับสำนักงานยุติธรรมจังหวัดให้เป็นผู้ดำเนินการต่อไป ประกอบไปด้วย 7 ประเภทของข้อพิพาทและความรุนแรงของข้อพิพาท การมีทนายความหมายผู้รู้กฎ/เข้ามาเกี่ยวข้องหรือชี้แนะคู่ความ ทศนคติในการระงับคดีของคู่ความ การมีผู้สนับสนุนผู้มีอิทธิพลต่อ/คู่ความเข้ามาเกี่ยวข้อง ฐานะทางการเงินและสังคมที่แตกต่างกันของคู่ความ มูลเหตุที่เกิดของข้อพิพาท และทุนทรัพย์และความรุนแรงของคดี การศึกษานี้ วิเคราะห์การให้คะแนนของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 42 คนที่มีการระบุระยะเวลาในการปฏิบัติงานของผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ย เพื่อจัดความคิดเห็นที่อาจมีอคติจากผู้ไม่เคยมีประสบการณ์ด้านงานไกล่เกลี่ย

ตารางที่ 4.17

จากการสำรวจแบบสอบถามได้ดำเนินการหาค่าเฉลี่ย จากผู้ตอบแบบสำรวจจำนวน 42 คน จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 55 คน โดยสามารถจำแนกได้เป็น 4 ปีตามการก่อตั้งศูนย์ ประกอบด้วย ปีงบประมาณ 2559 จำนวน 34 ศูนย์ ปีงบประมาณ 2558 จำนวน 3 ศูนย์ ปีงบประมาณ 2557 จำนวน 4 ศูนย์ และปีงบประมาณ 2553 จำนวน 1 ศูนย์ โดยมีประเด็นคำถามที่ดำเนินการสำรวจจำนวน 7 ประเด็น ดังนี้

1. จากแบบสำรวจในประเด็นคำถามที่ว่า ในความเห็นท่านเห็นว่าการมีผู้ที่คู่กรณีการพนับถือเข้ามาช่วยยุติความขัดแย้งในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประสบความสำเร็จอย่างมาก พบว่าค่าเฉลี่ยที่ได้จากการสำรวจแบบสอบถาม โดยมีคะแนนสูงสุดที่ 5 คะแนน โดยปีที่ก่อตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุดคือปีงบประมาณ 2558 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 4.67 คะแนนเฉลี่ยลำดับที่สองคือปีงบประมาณ 2557 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 4.50 ลำดับที่สามคือปีงบประมาณ 2559 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 4.29 และลำดับที่สี่ คือปีงบประมาณ 2553 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 4.00 ซึ่งคะแนนเฉลี่ยที่ได้ของแบบสำรวจความคิดเห็นดังกล่าวในประเด็นข้างต้นอยู่ที่ร้อยละ 4.33

2. จากแบบสำรวจในประเด็นคำถามที่ว่า ในความเห็นท่านเห็นด้วยว่าหากทุนทรัพย์หรือความรุนแรงของข้อพิพาทสูง ข้อพิพาทอาจกลายเป็นคดี หรือเกินความสามารถของศูนย์ยุติธรรมชุมชน เมื่อทราบข้อเท็จจริงควรดำเนินการส่งเรื่องให้ทำการไกล่เกลี่ยโดยฝ่ายปกครอง พบว่าค่าเฉลี่ยที่ได้จากการสำรวจแบบสอบถาม โดยมีคะแนนสูงสุดที่ 5 คะแนน โดยปีที่ก่อตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุดคือปีงบประมาณ 2559 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 4.29 คะแนนเฉลี่ยลำดับที่สองคือปีงบประมาณ 2557 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 4.25 ลำดับที่สามคือปีงบประมาณ 2558 และปีงบประมาณ 2553 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 4.00 ซึ่งคะแนนเฉลี่ยที่ได้ของแบบสำรวจความคิดเห็นดังกล่าวในประเด็นข้างต้นอยู่ที่ร้อยละ 4.26

3. จากแบบสำรวจในประเด็นคำถามที่ว่า ในความเห็นท่านการมีทุนนายความ/ผู้รู้กฎหมายเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา สามารถทำให้การไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จอย่างมาก พบว่าค่าเฉลี่ยที่ได้จากการสำรวจแบบสอบถาม โดยมีคะแนนสูงสุดที่ 5 คะแนน โดยปีที่ก่อตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุดคือปีงบประมาณ 2557 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 4.25 คะแนนเฉลี่ยลำดับที่สองคือปีงบประมาณ 2553 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 4.00 ลำดับที่สามคือปีงบประมาณ 2559 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 3.87 และลำดับที่สี่ คือปีงบประมาณ 2558 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 3.67 ซึ่งคะแนนเฉลี่ยที่ได้ของแบบสำรวจความคิดเห็นดังกล่าวในประเด็นข้างต้นอยู่ที่ร้อยละ 3.90

4. จากแบบสำรวจในประเด็นคำถามที่ว่า ในความเห็นท่านเห็นว่าทัศนคติของคู่ความในการอยากสิ้นสุดคดีในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีผลให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประสบความสำเร็จอย่างมากพบค่าเฉลี่ยที่ได้จากการสำรวจแบบสอบถาม โดยมีคะแนนสูงสุดที่ 5 คะแนน โดยปีที่ก่อตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุดคือปีงบประมาณ 2557 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 4.00 คะแนนเฉลี่ยลำดับที่สองคือปีงบประมาณ 2559 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 3.88 ลำดับที่สามคือปีงบประมาณ 2558 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 3.33 และลำดับที่สี่ คือปีงบประมาณ 2553 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 3.00 ซึ่งคะแนนเฉลี่ยที่ได้ของแบบสำรวจความคิดเห็นดังกล่าวในประเด็นข้างต้นอยู่ที่ร้อยละ 3.82

5. จากแบบสำรวจในประเด็นคำถามที่ว่า ในความเห็นท่านสาเหตุในการเกิดข้อพิพาทของคดีที่เกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีระหว่างคู่กรณี เช่น หมิ่นประมาท ดูหมิ่น ทะเลาะวิวาท มีผลให้การไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จอย่างมาก พบว่าค่าเฉลี่ยที่ได้จากการสำรวจแบบสอบถาม โดยมีคะแนนสูงสุดที่ 5 คะแนน โดยปีที่ก่อตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุดคือปีงบประมาณ 2557 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 4.25 คะแนนเฉลี่ยลำดับที่สองคือปีงบประมาณ 2558 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 4.00 ลำดับที่สามคือปีงบประมาณ 2559 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 3.42 และลำดับที่สี่ คือปีงบประมาณ 2553 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 3.00 ซึ่งคะแนนเฉลี่ยที่ได้ของแบบสำรวจความคิดเห็นดังกล่าวในประเด็นข้างต้นอยู่ที่ร้อยละ 3.56

6. จากแบบสำรวจในประเด็นคำถามที่ว่า ในความเห็นท่านเห็นว่าสาเหตุในการเกิดข้อพิพาทของคดีที่เกิดขึ้นที่เกี่ยวข้องความผิดที่เกี่ยวกับการทำให้เสียทรัพย์ เช่น ฉ้อโกง ยักยอกทรัพย์ ทำให้เสียทรัพย์ และลักทรัพย์สามารถไกล่เกลี่ยให้ประสบความสำเร็จได้ง่ายกว่าความผิดประเภท หมิ่นประมาท ดูหมิ่น ทะเลาะวิวาท และทำร่างกาย พบว่าค่าเฉลี่ยที่ได้จากการสำรวจแบบสอบถาม โดยมีคะแนนสูงสุดที่ 5 คะแนน โดยปีที่ก่อตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุดคือปีงบประมาณ 2557 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 4.25 คะแนนเฉลี่ยลำดับที่สองคือปีงบประมาณ 2553 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ

ละ 4.00 ลำดับที่สามคือปีงบประมาณ 2559 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 3.37 และลำดับที่สี่ คือปีงบประมาณ 2558 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 3.33 ซึ่งคะแนนเฉลี่ยที่ได้ของแบบสำรวจความคิดเห็นดังกล่าวในประเด็นข้างต้นอยู่ที่ร้อยละ 3.47

7. จากแบบสำรวจในประเด็นคำถามที่ว่า ในความเห็นท่านเห็นว่าฐานะทางการเงินและสังคมที่แตกต่างกันของคูกรณี ส่งผลต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างมาก พบว่าค่าเฉลี่ยที่ได้จากการสำรวจแบบสอบถาม โดยมีคะแนนสูงสุดที่ 5 คะแนน โดยปีที่ก่อตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีค่าเฉลี่ยที่สูงสุดคือปีงบประมาณ 2553 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 4.00 คะแนนเฉลี่ยลำดับที่สองคือปีงบประมาณ 2557 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 3.50 ลำดับที่สามคือปีงบประมาณ 2559 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 3.26 และลำดับที่สี่ คือปีงบประมาณ 2558 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 2.67 ซึ่งคะแนนเฉลี่ยที่ได้ของแบบสำรวจความคิดเห็นดังกล่าวในประเด็นข้างต้นอยู่ที่ร้อยละ 3.26

จากการศึกษาการยุติข้อพิพาททางอาญาของศูนย์ยุติธรรมชุมชน กรณีศึกษาของจังหวัดลพบุรี เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้เป็นกลไกที่สำคัญในการลดปริมาณคดีที่นำสู่ชั้นศาล พบว่าจากการจัดทำแบบสำรวจความคิดเห็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของศูนย์ยุติธรรมชุมชน โดยดำเนินการสำรวจทางโทรศัพท์จากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจในครั้งนี้ พบว่าปัญหาและอุปสรรคในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่สำคัญ คือ เจ้าหน้าที่ผู้ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนแต่ละแห่งนั้นขาดทักษะและประสบการณ์ในการดำเนินไกล่เกลี่ยโดยตรง ซึ่งผู้ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนส่วนใหญ่ มักจะเป็นผู้นำท้องถิ่น เช่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล นายกเทศบาลตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น เพื่อให้การดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนภายในชุมชน จึงควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดอบรมให้ความรู้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแก่เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการไกล่เกลี่ย เพื่อเป็นการเพิ่มทักษะและประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และเมื่อมีการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนแล้วไม่สามารถหาข้อยุติได้ เพื่อเป็นการลดปริมาณคดีที่นำสู่ชั้นศาลควรนำให้คดีข้อพิพาทที่ยังไม่สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยได้สำเร็จส่งต่อให้ฝ่ายปกครองในระดับอำเภอดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น ๆ ซึ่งในระดับอำเภอจะมีผู้มีความรู้และประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยมาดำเนินการไกล่เกลี่ย อีกทั้งเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับคูกรณีอีกด้วย

บทที่ 5

บทสรุป

5.1 สรุปผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ดำเนินการพบว่าปัญหาและอุปสรรคของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการระงับข้อพิพาททางอาญา เกิดจากการเร่งเพิ่มจำนวนศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อยกระดับการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน และส่งเสริมบทบาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในหลากหลายรูปแบบการดำเนินการให้เป็นเสมือนศูนย์ยุติธรรมระดับตำบล ผลจากการเร่งการเพิ่มจำนวนศูนย์ยุติธรรมชุมชนส่งผลให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่จัดตั้งขึ้นใหม่หลายๆ แห่งขาดความพร้อมในการดำเนินการการระงับข้อพิพาททางอาญา

ประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมขึ้นอยู่กับ 4 ปัจจัย คือ ปัญหาการรับรู้ของประชาชน การยอมรับในกระบวนการ อำนาจในกระบวนการใกล้เคียง และความพร้อมของหน่วยงานที่ดำเนินการ จากสถิติคดีที่ดำเนินการใกล้เคียงพบว่า ศูนย์ยุติธรรมชุมชนสามารถดำเนินการได้น้อยมาก และจะพบว่า ปัญหาเกิดขึ้นจากการยอมรับในกระบวนการใกล้เคียงและความพร้อมของหน่วยงานที่ดำเนินการ เป็นตัวแปรภายในของศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่สามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง และเป็นประเด็นที่ต้องดำเนินการควบคู่กัน ในขณะที่ภารกิจที่ยุติธรรมชุมชนประสบความสำเร็จกลับเป็นเรื่องส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพ รวมถึงการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือทางด้านกฎหมาย

ตามกรอบการศึกษานี้ ต้องการวิเคราะห์ปัจจัยสู่ความสำเร็จและประสิทธิภาพของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการระงับข้อพิพาททางอาญา โดยการศึกษาสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเชิงลึกด้วยการจัดทำ Focus group และแบบสอบถาม (Questionnaire) โดย การศึกษาสำรวจกลุ่มเป้าหมายเพื่อจัดทำ Focus group ใน 2 พื้นที่สำคัญของจังหวัดลพบุรี คือ พื้นที่เขตเมือง และพื้นที่ชนบท โดย พื้นที่เขตเมืองดำเนินการใน ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลถนนใหญ่ อำเภอเมือง ซึ่งมีภูมิทางสังคมแบบชุมชนเมือง และพื้นที่ชนบทดำเนินการใน ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลหนองสนม อำเภอหนองม่วง ซึ่งมีภูมิทางสังคมแบบชุมชนชนบท เพื่อค้นหาความเป็นไปได้ในการยกระดับขีดความสามารถของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อเป็นกลไกที่สำคัญในการลดปริมาณคดีที่นำสู่ชั้นศาล ด้วยการระงับข้อพิพาททางอาญาที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลในพื้นที่โดยมีผู้ดำเนินการใกล้เคียง ทั้งนี้ จากการทบทวนปัจจัยที่ส่งผลต่อ

ความสำเร็จของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาด้วยศูนย์ยุติธรรมชุมชน สามารถจำแนกออกเป็น 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายในที่สามารถควบคุมได้ และปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้ แต่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเจรจาไกล่เกลี่ย

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายในที่สามารถควบคุมได้นำมาสู่ข้อเสนอแนะและแนวทางการยกระดับขีดความสามารถของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อเป็นกลไกที่สำคัญในการลดปริมาณคดีที่นำสู่ชั้นศาล ในขณะที่ผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้นำไปสู่การจำแนกประเภทข้อพิพาทที่ควรดำเนินการไกล่เกลี่ยเองและประเภทข้อพิพาทที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนควรทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานและนำส่งข้อพิพาทดังกล่าวให้แก่หน่วยงานที่มีความชำนาญมากกว่าเพื่อรักษาสิทธิประโยชน์ของคู่กรณี

ผลการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายในที่สามารถควบคุมผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ผู้ประนีประนอม ความศรัทธาและเชื่อมั่นในสถานที่ดำเนินการไกล่เกลี่ย และระยะเวลาและกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงที่เหมาะสม โดยมีผลคะแนนเรียงตามลำดับ

ความพร้อมของผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยและวิธีการไกล่เกลี่ย การประสบความสำเร็จในการระงับข้อพิพาทระดับชุมชนนั้น ไม่ได้เกิดจากความรู้หรือการอบรม แต่เกิดจากการพัฒนาทักษะและการสังเกตทักษะของผู้ดำเนินการ จะพบว่าความเห็นของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เห็นด้วยกับประเด็นที่ว่าประสบการณ์ของผู้ไกล่เกลี่ยมีผลต่อความสำเร็จในการประนีประนอมข้อพิพาททางอาญามาก ซึ่งผู้ตอบส่วนใหญ่ให้ค่าคะแนนสูงสุด

ความศรัทธาและเชื่อมั่นในสถานที่ดำเนินการไกล่เกลี่ย หากคู่กรณีมีความศรัทธาในสถานที่ไกล่เกลี่ยแล้วจะส่งผลต่อความเชื่อมั่นว่าตนเองจะได้รับความยุติธรรมและการระงับข้อพิพาทด้วยดี จะพบว่าศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่นั้น จะตั้งที่ทำการ เทศบาลและ อบต. ก็สามารถช่วยสร้างความมั่นใจได้ระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามพบว่า หน่วยงานท้องถิ่นมักมีประเด็นการรักษาดูแลและอิทธิพลทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง การเลือกสถานที่ตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนเหล่านี้ อาจส่งผลต่อความเชื่อมั่นของคู่กรณีบางรายได้

ระยะเวลาในการหาแสวงหาความจริง เป็นที่ทราบถึงระยะเวลาในการแสวงหาข้อเท็จจริงส่งผลต่อการวิเคราะห์ข้อขัดแย้งระหว่างคู่กรณี หากข้อพิพาทที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยส่วนมากอาจไม่มีความซับซ้อน ระยะเวลาในการแสวงหาข้อเท็จจริงจึงเป็นปัจจัยรองสำหรับการระงับข้อพิพาท

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้ เพื่อแสดงความเป็นไปได้ในการระงับข้อพิพาท พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ให้ความสำคัญกับ การมีผู้ที่เคารพนับถือของคู่กรณีเข้ามาช่วยบรรเทาความขัดแย้งและนำไปสู่ข้อตกลงร่วมได้โดยง่าย ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการระงับข้อพิพาท และทุนทรัพย์หรือความรุนแรงของข้อพิพาทสูง ข้อพิพาทอาจกล่าวเป็นคดี หรือเกินความสามารถของศูนย์ยุติธรรมชุมชน เมื่อทราบข้อเท็จจริงควรดำเนินการส่งเรื่องให้ทำการไกล่เกลี่ยโดยฝ่ายปกครอง ตามความเห็นของผู้ตอบแล้วส่งผลต่อความสำเร็จอย่างมาก ในขณะที่ปัจจัยอื่นๆ มีความสำคัญรองลงมา

การไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการรักษาความขัดแย้งเบื้องต้นที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญที่นำไปสู่ความปรองดองและสมานฉันท์ระดับประเทศต่อไป การศึกษานี้เห็นถึงความสำคัญของกระบวนการดังกล่าว อย่างไรก็ตามที่ผ่านมาการรณรงค์ขยายศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประเทศในระดับเดียวกัน และกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อ

พิพาททางอาญาก็เป็นหนึ่งในกระบวนการที่สำคัญของศูนย์ยุติธรรมชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของศูนย์ยุติธรรมชุมชนและกำหนดแนวทาง

5.2 ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงศูนย์ยุติธรรมชุมชน

เครือข่ายยุติธรรมชุมชนถือได้ว่าเป็นเครือข่ายหลักของกระทรวงยุติธรรม ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนผู้สนใจสามารถร่วมกับกระทรวงยุติธรรมในการดำเนินกิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องภารกิจของกระทรวงยุติธรรม โดยบทบาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีบทบาทที่สำคัญ ดังนี้

1. บทบาทในการช่วยเหลือให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นกับผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพหรือต้องการคำแนะนำเบื้องต้นทางด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม
2. บทบาทในการลดข้อพิพาท ความขัดแย้งในชุมชน
3. บทบาทในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน
4. บทบาทในการแจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความหรือการทำความผิดกฎหมายใด ๆ ภายในชุมชน
5. บทบาทในการให้โอกาส แก่ไข พ้นฟู ช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้กระทำผิด
6. บทบาทในการให้ความช่วยเหลือ ดูแลผู้ได้รับความเสียหาย และผลกระทบจากปัญหาอาชญากรรม

จากการศึกษาการยุติข้อพิพาททางอาญาของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในจังหวัดลพบุรี เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้เป็นกลไกที่สำคัญในการลดปริมาณคดีที่นำสู่ชั้นศาล เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการบริหารราชการที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ เพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน การศึกษานี้ ใช้แนวคิดการบริหารงานเชิงกลยุทธ์เป็นกรอบในการจัดทำแนวคิดและข้อเสนอแนะ โดยจำแนกศูนย์ยุติธรรมชุมชนออกเป็น 3 กลุ่มตามปีที่มีการก่อตั้ง กล่าวคือ กลุ่มศูนย์ยุติธรรมชุมชนใหม่ซึ่งก่อตั้งปี 2559 จำนวน 5,877 ศูนย์ ตามนโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม (พลเอก ไพบูลย์ คุ้มฉายา) กลุ่มศูนย์ยุติธรรมชุมชนจากการขยายผลในระยะกลาง ซึ่งก่อตั้งปีระหว่างปี 2557 – 2558 จำนวน 1,908 ศูนย์ และกลุ่มศูนย์ยุติธรรมชุมชนต้นแบบ ซึ่งก่อตั้งก่อนปี 2557 จำนวน x ศูนย์ ประกอบกับการกำหนดกระบวนการขยายศูนย์ยุติธรรมชุมชนขึ้น โดยสามารถแบ่งออกเป็น 5 กระบวนการทำงาน ได้แก่ การขยายเครือข่าย (Networking) วิเคราะห์กลุ่มลูกค้า (Segmentation) กำหนดตำแหน่ง/บทบาทองค์กร (Redefine Position) ทบทวนบทบาทหน้าที่ (Strategic Action) และประเมินผลการดำเนินงาน (Evaluation) ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ เป็นกระบวนการพื้นฐานในวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ (Product Lifecycle Analysis)

1. การขยายเครือข่าย (Networking) เป็นการกำหนดแนวทางการเข้าถึงกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ผ่านการกำหนดอำนาจหน้าที่ผ่าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่ง กระทรวงยุติธรรมได้ดำเนินการเชิงโครงสร้างเป็นที่เรียบร้อยแล้ว อย่างไรก็ตามยังขาดกระบวนการสนับสนุนการเติบโตของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเหล่านี้อย่างเป็นระบบ จึงควรเพิ่มกิจกรรมสนับสนุนกลุ่มศูนย์ยุติธรรมชุมชนใหม่ ใน 5 กิจกรรม

1.1 การอบรมข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องแก่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนใหม่ เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพด้านความรู้และความสามารถ ตลอดจนการปฏิบัติงานในด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ที่ใกล้เคียงกับเจ้าหน้าที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยของศูนย์ยุติธรรมเดิม ซึ่งบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในศูนย์ยุติธรรมชุมชนใหม่ควรได้รับอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ทางด้านกฎหมาย และความรู้ทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

จากหน่วยงานภาครัฐที่ดำเนินการด้านกฎหมายควรเข้ามาให้การสนับสนุน เช่น สำนักงานคุมประพฤติ สำนักงานยุติธรรมจังหวัด เป็นต้น

1.2 การจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน การดำเนินการของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ควรได้รับงบประมาณในการดำเนินงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินงานต่าง ๆ ภายในศูนย์ยุติธรรมชุมชนใหม่ เช่น การปรับปรุงอาคารสถานที่ เครื่องมือและอุปกรณ์สำนักงานที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน รวมทั้งงบประมาณในด้านค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของศูนย์ เช่น ค่าน้ำมัน เบี้ยเลี้ยงต่าง ๆ ระหว่างการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในขณะปฏิบัติงาน ถึงแม้ว่าการดำเนินงานต่าง ๆ ภายในศูนย์ยุติธรรมชุมชนจะเป็นอาสาสมัครที่เข้ามาช่วยเหลือชุมชนของตนเองด้วยความสมัครใจ แต่ถ้าหากมีการสนับสนุนปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ให้

1.3 การกำหนดมาตรฐานของสถานที่ การกำหนดสถานที่ตั้งของศูนย์ยุติธรรมชุมชนจากเดิมในปัจจุบันมักจะมีการตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนในสำนักงานเทศบาลตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งอาจจะไม่สะดวกต่อการเดินทางประชาชนในพื้นที่ ซึ่งสถานที่ตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนควรคำนึงถึงสถานที่ตั้งและระยะทางที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้กรณีที่มีข้อพิพาทลดค่าใช้จ่ายในด้านต่าง ๆ รวมไปถึงลดระยะเวลาในการเดินทางลงได้อีกด้วย อีกทั้งยังทำให้ผู้ขอรับบริการเดินทางเข้ามาขอรับบริการได้สะดวก ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อประชาชนเป็นอย่างมาก ซึ่งควรจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนในสถานที่ที่เป็นศูนย์กลางของประชาชนมากกว่าที่จะกำหนดในสำนักงานเทศบาลตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้ประชาชนเข้ามาติดต่อและขอรับความช่วยเหลือได้อย่างสะดวก ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมได้ง่ายและบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนได้มากที่สุด

1.4 การกำหนดรูปแบบการบันทึกข้อมูล เป็นที่ทราบกันดีว่าแบบฟอร์มที่สำนักงานยุติธรรมได้กำหนดให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนต้องดำเนินการจัดเก็บข้อมูลตามรูปแบบที่กำหนดพบว่า หลายศูนย์ยุติธรรมชุมชนไม่ได้มีการจัดบันทึกอย่างสม่ำเสมอ และเน้นที่เป้าหมายของการปฏิบัติงานมากกว่ากระบวนการ จึงควรปรับรูปแบบการจดบันทึกที่สามารถดำเนินการบันทึกที่ง่ายแต่ครอบคลุมในประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับข้อพิพาท และปรับวิธีการรายงานผลการดำเนินงานให้สะดวกแก่ผู้ดำเนินงาน เช่น การรับส่งข้อความผ่านแอปพลิเคชันเพื่อการสื่อสาร เป็นต้น

1.5 การสื่อสารภารกิจการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชน เมื่อมีการตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนพร้อมทั้งแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานภายในศูนย์ฯ แล้ว เพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพควรมีการส่งเสริมให้มีอาสาสมัครที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศูนย์ยุติธรรมชุมชน ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรหากกลุ่มผู้แทนในชุมชน เพื่อเป็นอาสาสมัครเข้าทำงานเพื่อดูแลชุมชนของตนเอง โดยนำมาเข้าร่วมฝึกอบรมให้ความรู้เพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ และออกแบบบัตรอาสาสมัครให้แก่เจ้าหน้าที่ รวมถึงสร้างกระบวนการสื่อสารและประชาสัมพันธ์กับชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการสื่อสาร เพื่อรับแจ้งเหตุจากศูนย์ยุติธรรมชุมชน และสามารถให้คำปรึกษาหารือในด้านกฎหมายหรือการป้องกันอาชญากรรม เพื่อเป็นการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาที่จะเกิดขึ้นภายในชุมชน ตลอดจนให้คำแนะนำในการแก้ปัญหาสังคมให้กับศูนย์ยุติธรรมชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ

2. วิเคราะห์กลุ่มลูกค้า (Segmentation) เป็นการค้นหาข้อพิพาทที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีความสามารถในการดำเนินการ และควรกำหนดเป็นแนวทางการขยายผล จึงควรดำเนินกิจกรรมสนับสนุนกลุ่มศูนย์ยุติธรรมชุมชนต้นแบบและศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ขยายผล ใน 3 กิจกรรม คือ

2.1 การประเมินศักยภาพของผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ย การจัดตั้งคณะกรรมการ เพื่อกำหนดหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายในชุมชน จากเดิมที่มีการคัดเลือกจากผู้นำหมู่บ้านเข้ามาร่วม เป็นผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ย ซึ่งเพื่อระยะเวลาว่างเลยมาสักระยะหนึ่งควรมีการประเมินจากทั้งประชาชน ในชุมชนและหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการกระตุ้นให้การปฏิบัติงานดำเนินไปด้วยความ ถูกต้อง

2.2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานพบว่าผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชน นั้นได้รับการอบรม และมีประสบการณ์ด้านการไกล่เกลี่ยมาพอสมควรแล้ว โดยได้รับการอบรมจากหน่วยงานต่างๆ ที่ เกี่ยวข้อง แต่ด้วยในปัจจุบันมีข้อกฎหมายที่มีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน จึง ควรมีการจัดให้ความรู้ในด้านกฎหมายแก่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน เพื่อให้การดำเนินงานดำเนินไปอย่างมี ประสิทธิภาพและสอดคล้องกับข้อกฎหมายในปัจจุบัน เพื่อช่วยทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทยุติลงได้ อย่างรวดเร็วด้วยความพึงพอใจของคู่กรณีที่มีข้อพิพาท ซึ่งผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทยังคงต้องได้รับ การพัฒนาความรู้ความสามารถ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้การ ไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทประสบความสำเร็จ ลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการของทางภาครัฐ

2.3 หลักเกณฑ์การคัดเลือกผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ย การจัดตั้งคณะกรรมการ เพื่อกำหนดหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายในชุมชน ควรดำเนินการโดยให้สมาชิกภายในชุมชนเป็นผู้ เลือกจากบุคคลที่เห็นว่ามีความรู้ความสามารถและเป็นกลาง เพราะการประนีประนอมข้อพิพาทจะได้ผลมาก หรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับการยอมรับในตัวบุคคลที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยเป็นสำคัญ

3. กำหนดตำแหน่ง/บทบาทองค์กร (Redefine Position) เป็นการวิเคราะห์และสรุป บทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนผ่านจุดแข็งและจุดอ่อนของศักยภาพของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ว่า ข้อพิพาทประเภทใดควรอยู่ในความดูแลของตนเอง และข้อพิพาทประเภทใดควรดำเนินการส่งต่อเพื่อ รักษาสิทธิของคู่กรณี และประสานงานกับหน่วยงานที่มีศักยภาพต่อไป จึงกระทรวงยุติธรรมควรดำเนิน กิจกรรมดังกล่าวเพื่อถอดบทเรียน ด้วยกิจกรรม นี้

3.1 กำหนดประเภทข้อพิพาท ควรมีการจำแนกประเภทของข้อพิพาทให้มีความชัดเจนว่าข้อพิพาทประเภทใดที่เป็นอำนาจหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการดำเนินการไกล่ เกลี่ย ข้อพิพาทประเภทใดเป็นข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมในการดำเนินการไกล่เกลี่ย ซึ่งในปัจจุบัน พบว่าเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นประชาชนจะมีการร้องเรียนต่อศูนย์ดำรงธรรมโดยตรง แต่มีศูนย์ดำรงธรรม พิจารณาเรื่องที่มีการร้องเรียนแล้ว ก็มักจะส่งเรื่องให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเป็นผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยแล้ว ค่อยรายงานผลการดำเนินการไกล่เกลี่ยให้ศูนย์ดำรงธรรมทราบ ซึ่งจะทำให้ระยะเวลาในการไกล่เกลี่ย เพิ่มขึ้นมากกว่าร้องเรียนต่อศูนย์ยุติธรรมชุมชนโดยตรงตั้งแต่เริ่มแรก ซึ่งจะพบว่า บทบาทการไกล่ เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาเดิมเป็นอำนาจของฝ่ายปกครอง อัยการ และผู้พิพากษา 3 ปีที่ผ่านมาประเทศ ไทยมีการส่งเสริมการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างมาก โดยมีการบูรณาการระหว่าง กระทรวง ยุติธรรม และศูนย์ดำรงธรรม กระทรวงมหาดไทย ซึ่งยังพบว่า ยังขาดการสื่อสารและกำหนดประเภท

ของข้อพิพาทและคดีที่มีความเหมาะสมในการดำเนินการในแต่ละภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง นอกจากนั้นยังพบว่า หลายกรณีพิพาท ผู้ใหญ่บ้านจะนำคู่กรณีไปแจ้งกับศูนย์ดำรงธรรม ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงมหาดไทย ในขณะที่ข้อพิพาทดังกล่าวสามารถดำเนินการได้โดยความสามารถของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

4. ทบทวนบทบาทหน้าที่ (Strategic Action) เป็นการกำหนดกิจกรรมสนับสนุนเพิ่มเติมให้กับศูนย์ยุติธรรมต้นแบบและศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีการขยายผล โดยกระทรวงยุติธรรมควรดำเนินการใน 2 กิจกรรม คือ

4.1 อบรมการเสริมทักษะการเจรจา เพื่อเป็นการพัฒนาบุคลิกภาพและทักษะการสื่อสารที่ใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขั้นสูง เพื่อให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนต้นแบบและศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีการขยายผลสามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 การสื่อสารภารกิจไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ควรมีการพัฒนาศักยภาพในด้านการสื่อสารภารกิจด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน เพื่อให้มีความพร้อมตลอดจนเป็นการเพิ่มความรู้ความสามารถในเชิงวิชาการและการบริหารจัดการ มีบุคลิกภาพที่เหมาะสม รวมถึงการมีเทคนิคการสื่อสารที่ดีที่สามารถเข้าถึงประชาชนภายในชุมชนได้ ทั้งการรับเรื่องราวร้องเรียนต่าง ๆ การให้คำปรึกษา การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ฯลฯ โดยเฉพาะการให้คำปรึกษาทางกฎหมายที่ถูกต้อง แม่นยำและเข้าใจง่าย อันจะช่วยให้ประชาชนมีความมั่นใจในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนเกิดความเชื่อถือศรัทธา พร้อมทั้งจะรับข้อเสนอแนะหรือขอคำปรึกษาเมื่อเกิดปัญหาขึ้นได้ โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายและปัญหาความไม่เป็นธรรมต่าง ๆ ตลอดจนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมในระดับพื้นที่ที่สำคัญ

5. ประเมินผลการดำเนินงาน (Evaluation) เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของศูนย์ยุติธรรมชุมชนทั้งระบบ โดยเฉพาะผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยเพื่อกำหนดสมรรถนะของผู้ดำเนินการและจัดการฝึกอบรมต่อไป โดยกระทรวงยุติธรรมควรดำเนินการ คือ

5.1 ประเมินผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ย คนกลางที่ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยคู่กรณีที่มีข้อพิพาททั้งสองฝ่ายถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการไกล่เกลี่ย ซึ่งผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยถือเป็นคนกลางและต้องไม่เข้ากับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ต้องมีความเป็นคนกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใดเป็นปัจจัยสำคัญในการไกล่เกลี่ย เพื่อให้ผู้ไกล่เกลี่ยมีความน่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับของประชาชนใน จึงควรมีการกำหนดกรอบระยะเวลาในการประเมินผู้ไกล่เกลี่ย

ด้วยข้อจำกัดของการสำรวจข้อมูลของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในจังหวัดลพบุรี และความหลากหลายของศักยภาพศูนย์ยุติธรรมชุมชน อาจกล่าวได้ว่าข้อค้นพบของการศึกษานี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งของศูนย์ยุติธรรมชุมชน 7,765 แห่งทั่วประเทศ เพื่อเป็นการยกระดับขีดความสามารถของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อเป็นกลไกที่สำคัญของกระทรวงยุติธรรม จึงควรมีการศึกษาวិจัยเรื่องการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์และกระบวนการพัฒนาทักษะการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือสมรรถนะที่สำคัญของผู้ไกล่เกลี่ย (Competency) รวมถึงกลไกการขยายผลและองค์ความรู้เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยต่อไป

บรรณานุกรม

การประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย. 128-172.

กรมการปกครอง. คู่มือการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท.

ตะวัน มานะกุล. กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย: โครงการสำรวจองค์ความรู้เพื่อการปฏิรูปประเทศไทย มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

ทรงพร วิไลลักษณ์. ข้อดีข้อเสียของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชั้นบังคับคดี. วารสารกรมบังคับคดี, 27-29.

ป้อมฤดี กุมพันธ์. (๒๕๕๗). การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องในศาลส่วนคดีนักท่องเที่ยวน.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

วรพจน์ เวียงจันทร์. (2557). การไกล่เกลี่ย สมานฉันท์ ในระบบพิจารณาคดีอย่างต่อเนื่องของศาลยุติธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีของศาลจังหวัดพิษณุโลกและศาลจังหวัดกบินทร์บุรี. ผลงานส่วนบุคคลนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรมหลักสูตร ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 13 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.

สถาบันพระปกเกล้า. (2558). หลักสูตรและคู่มือการฝึกอบรมวิทยากรตัวคูณพัฒนายุติธรรมชุมชนระดับจังหวัด.

สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรดี สำนักงานศาลยุติธรรม. (2559). การสัมมนา เรื่อง “ชะลอฟ้องกับมาตรการแทนการฟ้อง : ประชาชนได้อะไร” (เนื่องในโอกาสวันศาลยุติธรรม). เอกสารประกอบนิติศาสตร์เสวนา ครั้งที่ 3/2559.

สภาพัฒนาแห่งชาติ.(2558). วาระปฏิรูปพิเศษ 15 : แนวทางการสร้างความปรองดอง.

สรุปการสัมมนาทางวิชาการ หัวข้อ “คดีล้นศาล นักโทษล้นคุก ปัญหาจากอกระบวนการยุติธรรมไทย” (Diversion of cases and Offenders). 2558.

สันฐิติ ธรรมใจ. (2553). การไกล่เกลี่ยคดีอาญา: ศึกษาเฉพาะการยุติคดีอาญาโดยนายอำเภอ.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

สุทธิพล ทวีชัยการ. กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในคดีอาญา.

บทความจาก, สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ: <http://doi.nrct.go.th/ListDoi/>

สุพรรณิ เกสรินทร์, นิวัฒน์ สวัสดิ์แก้ว, พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์ และศรัณลักษณ์ เทพวารินทร์. บทบาท
กำหนดผู้ใหญ่บ้านในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งชุมชน ในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช
ตามระดับการศึกษา Comparison of Headmen's Educational Level of Conflict
Solution in Community Case Study : Tung-Song District, Nakornsri-Thammarat,
576-585.

สำนักกระบวนวิธีพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม. (2550). การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อ
พิพาท ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท.

จักรกริญา ทอดสูงเนิน และผศ.ดร.อรนันท กัลลหประเสริฐ, ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการไกล่เกลี่ยข้อ
พิพาทในชุมชนกรณีศึกษา ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลโคกขามอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร: ว.
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 40 (1) : 98-113 (2557)

เรียวรุ่ง บุญเกิด, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : กรณีศึกษาสำนักงานยุติธรรมจังหวัด
มหาสารคาม: วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
(การบริหารการพัฒนาสังคม) คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
2557

ดร.ยศวินต์ บริบูรณ์ธนา และนางพรประภา แก้วกล้า, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ประสิทธิผลของ
กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มีต่อผู้เสียหายและผู้กระทำผิด(Effectiveness of the
Restorative Justice Process on Crime Victims and Offenders), สถาบันวิจัยและพัฒนา
กรมคุมประพฤติ 2553

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, รายงานวิจัยเรื่อง โครงการติดตาม ประเมินผล และพัฒนา
รูปแบบและแนวทางการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล: สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม 2549

ประวัติการประណมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย

ในประเทศไทยแม้ไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัดว่าได้นำระบบการประណมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดมาใช้ระงับข้อพิพาทตั้งแต่เมื่อไร แต่จากการศึกษาประวัติศาสตร์ของแต่ละยุคของไทยตั้งแต่ยุคล้านนาไทยมายุคสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน จะเห็นว่าการวิวัฒนาการการประណมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดมีมานานแล้ว แต่เป็นการใช้ประเพณีขนบธรรมเนียมค่านิยมของท้องถิ่นมาปรับใช้กับสังคมมากกว่าการใช้กฎหมาย โดยเริ่มจากสังคมปฐมภูมิได้แก่ ครอบครัวไปสู่สังคมทุติยภูมิคือชุมชนและหมู่บ้าน ได้ยอมรับนับถือผู้อาวุโส พระสงฆ์ เป็นผู้ประណมข้อพิพาท ครั้นรวมตัวเป็นราชอาณาจักรตั้งแต่สมัยล้านนาไทยและสมัยสุโขทัยวัดกับวังมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของคนไทย ดังนั้น กษัตริย์และพระสงฆ์จึงมีบทบาทในการประណมข้อพิพาทให้แก่คนในสังคมไทยในสมัยโบราณเป็นอย่างมาก

ยุคก่อนสมัยสุโขทัย

อาณาจักรล้านนาไทยได้เกิดขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 19 หลักฐานที่ปรากฏทางประวัติศาสตร์ที่ค้นคว้าได้กล่าวไว้ว่า ยุคนี้เริ่มมีกฎหมายที่พระเจ้ามังรายทรงตราขึ้น ที่เรียกว่า มังรายศาสตร์ ซึ่งเป็นกฎหมายที่มาจากรัฐธรรมาธิปไตยได้กำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการบริหารบ้านเมือง กำหนดสิทธิหน้าที่ของพลเมือง ซึ่งเนื้อหาของกฎหมายประกอบด้วยจารีตประเพณี ศีลธรรม คำสอนของศาสนา สอดแทรกไว้ ทั้งปรากฏให้เห็นหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยประนีประนอมในสมัยนั้นจากธรรมมูลกถาที่ไตร 203 ซึ่งเป็นคำสอนจำเมืองซึ่งเป็นผู้ปกครองหัวเมืองว่า “การประนีประนอมยอมความให้ใช้หลัก บัวอย่าให้ช้ำ น้ำอย่าให้ขุ่น งูอย่าให้เคียด เขียดอย่าให้ตาย ไม้อย่าให้ตัด ฝ่อนอย่าให้หัก ฝิงอย่าให้พัง หลายลงมา” นับว่าเป็นหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่า การประนีประนอมได้มีการใช้ระงับข้อพิพาทในการปกครองบ้านเมืองมานานแล้ว ทั้งการประណมข้อพิพาทเป็นศิลปะที่ต้องทำให้คู่พิพาทพอใจ

นอกจากนี้พุทธศาสนาได้เข้ามาแพร่ขยายเป็นศาสนาประจำแคว้นล้านนาแล้ว ทำให้พุทธศาสนามีความสำคัญในการดำรงชีวิตของคนล้านนา คำสอนตลอดจนบทบัญญัติในพุทธศาสนาได้มีอิทธิพลต่อรูปแบบการปกครอง ความเชื่อพิธีกรรม ประเพณีต่าง ๆ ล้วนมาจากคำ สอนของศาสนา บทบาทของพระสงฆ์และวัดที่มีต่อคนในสมัยนั้น เช่น กษัตริย์ที่ดี คือ เป็นพระธรรมราชาที่ทรงคุณธรรม ตามคติของพุทธศาสนา เพื่อทะนุบำรุงบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง คำสอนทางพุทธศาสนายังมีอิทธิพลต่อประชาชนโดยเน้นกฎแห่งกรรมและเชื่อเรื่องการทำความดี บางครั้งปรากฏหลักฐานว่าพระสงฆ์ช่วยตัดสินหรือไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประชาชน เช่น สมัยพระเจ้ากือนา ดังนั้น คำสอนของศาสนาจึงมีส่วนช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งโดยอาศัยหลักธรรมะความมีเหตุผล ซึ่งเป็นที่ยอมรับของคนสมัยนั้น เป็นอย่างมาก

สมัยสุโขทัย

โครงสร้างทางสังคมสมัยสุโขทัยนั้นแตกต่างจากสมัยล้านนาไทย โดยสถาบันพระมหากษัตริย์ทรงปกครองไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ในลักษณะพ่อปกครองลูก คนทั้งหลายทั้งปวงจึงเรียกว่า “พ่อขุน” ซึ่งยกย่องให้เป็นทั้ง ผู้นำและผู้ปกป้องประชาชนในการประสิทธิประสาทความเป็นธรรมด้วยพระองค์เอง ในด้านหลักการและเนื้อหาที่จะนำมาใช้วินิจฉัยให้ความเป็นธรรมคงได้รับอิทธิพล

ของพระธรรมศาสตร์ซึ่งเป็นกฎหมายของฮินดู โดยใช้เข้ากับราชศาสตร์ซึ่งหมายถึงพระราชโองการ คำวินิจฉัยของพระมหากษัตริย์ที่รวบรวมจัดเป็นหมวดหมู่ โดยมีพราหมณ์ผู้รอบรู้พระธรรมศาสตร์เป็นอย่างดีเข้ามาช่วยเหลือแปลความพระธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นภาษาบาลีในระยะสมัยสุโขทัยตอนปลาย

จากหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ขึ้นสำคัญที่บ่งบอกให้ทราบว่าพระองค์ท่านได้รับเรื่องราวร้องทุกข์จากไพร่ฟ้าประชาชน และทรงออกรับฟังเรื่องราวข้อพิพาทด้วยพระองค์เอง ดังถ้อยคำจารึกในแท่งศิลามีความว่า “ถ้าไพร่ฟ้าลูกขุนผิตแผกแตกต่างกัน ไต่สวนดูแท้แลจริง แล่งความแก่เขาด้วยชื่อ บ่เข้าผู้ลัก” และอีกตอนหนึ่งมีความว่า

“ในปากประตูมีกระดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้ ไพร่ฟ้าหน้าปกกลางบ้านกลางเมือง มีถ้อยมีความเจ็บท้องข้องใจ มันจะกล่าวถึงเจ้าถึงขุนบ่ไรไปส่นกระดิ่งอันท่านแขวนไว้พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้ยินเรียกเมื่อถามสวนความแก่มันด้วยชื่อ ไพร่ในเมืองสุโขทัยจึงชม”

จากลายศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงทำให้เห็นถึงสังคมสมัยนั้น ว่าได้มีการยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ต่อเจ้าขุนมูลนายได้แล้ว เว้นแต่กรณีที่เกิดอำนาจของเจ้าขุนมูลนายจึงจำเป็นต้องให้ประชาชนร้องทุกข์ถวายฎีกาต่อพ่อขุนรามคำแหงโดยตรงดังสังเกตได้จากข้อความในศิลาจารึกที่ว่า “มันจะกล่าวถึงเจ้าถึงขุนบ่ไร” (เถิง คือ ถึง และบ่ไร คือ บ่ได้) จึงน่าจะแปลความหมายได้ว่า หากหมดที่พึ่งจริง ๆ ก็ให้ไปส่นกระดิ่งที่แขวนไว้ที่ปากประตูเมือง เพื่อให้พ่อขุนรามคำแหงได้ทรงไต่สวนและวินิจฉัยให้ความช่วยเหลือในเรื่องที่มีปัญหาเดือดร้อน ซึ่งอาจจะมีพระราชวินิจฉัยใกล้เคียงประณีประนอม หรือชี้ขาดตัดสินเพื่อยุติข้อพิพาท แต่อย่างไรก็ตามหากจะพิจารณาแนวทางการพิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์ในสมัยสุโขทัยซึ่งมีลักษณะการปกครองแบบพ่อปกครองลูกก็น่าจะเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ว่าการประณีประนอมจะเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่นำมาใช้ตรงตามความต้องการของสังคมในสมัยนั้นมากกว่าจะให้ตัดสินเอาแพ้เอาชนะกัน นอกจากนี้การนำหลักธรรมในพุทธศาสนามาผสมผสานกับหลักการปกครอง เพื่อสั่งสอนให้สมาชิกในสังคมได้ปรองดอง ไม่เบียดเบียนและให้อภัยต่อกันจะนำมาซึ่งความสงบสุขของสังคมย่อมเป็นเหตุอีกทางหนึ่งที่สนับสนุนให้เห็นว่า สังคมสมัยสุโขทัยได้นำวิธีการใกล้เคียงประณีประนอมมาใช้ระงับข้อพิพาทในการดำรงชีวิตประจำวันของคนยุคนั้นแล้ว

สมัยกรุงศรีอยุธยา

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาแม้จะมีกาลเกิดขึ้น แล้ววิธีทูลเกล้าถวายฎีกาหาได้ยกเลิกไปไม่ พระธรรมศาสตร์และราชศาสตร์ยังคงเป็นหลักที่ใช้ในการตัดสินความและกฎหมายต่าง ๆ ใช้ในสมัยอยุธยาจึงมีมากมายภายใต้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์อันเป็นรัฐาธิปัตย์เท่าที่ปรากฏเป็นหลักฐานมีการออกกฎหมายตั้งแต่ สมัยแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ในแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ในแผ่นดินพระเจ้าปราสาททอง ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชในแผ่นดินสมเด็จพระเพทราชา เป็นต้น ได้มีการเรียกชื่อกฎหมายไปต่าง ๆ กันเช่น พระอัยการบ้าง พระราชกำหนดบ้าง พระธรรมนูญบ้าง เนื่องจากกรุงศรีอยุธยามีประชาชนมากมาย คดีพิพาทจึงมากขึ้นทำให้ข้าราชการในราชสำนักต้องแบ่งพระราชภาระของพระมหากษัตริย์ในการวินิจฉัยชี้ขาดหรือใกล้เคียงข้อพิพาทเนื่องจากพระธรรมศาสตร์ที่ใช้ในหลักตัดสินมีรากฐานเดิมเป็นภาษาบาลี จึงต้องใช้บรรดาพราหมณ์ซึ่ง

รอบรู้ทั้งภาษาบาลีและกฎหมายมาช่วยในการพิจารณาคดี จึงเป็นที่ยืนยันว่าพระธรรมศาสตร์เป็นหลักกฎหมายที่ใช้ในสมัยอยุธยาทั้งยังปรากฏในบทพระธรรมนุญของกฎหมายตราสามดวงที่กล่าวถึงคัมภีร์มโนสารต่อมาในจุลศักราช 1166 สมัยพระรามาธิบดีที่ 1 ได้ทรงตั้งข้าราชการชำระสะสางกฎหมายให้เป็นหมวดหมู่ประเภท รวมทั้ง ดัดแปลงบทกฎหมายที่ “วิปลาสมิชอบด้วยความยุติธรรม” เมื่อชำระแก้ไขเสร็จแล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้อาลักษณ์เขียนขึ้นด้วยหมึกเส้นเป็น 3 ฉบับและประทับตราสามดวง คือตราพระราชสีห์ พระคชสีห์ และบัวแก้ว ซึ่งนิยมเรียกว่า กฎหมายตราสามดวง กฎหมายตราสามดวงเริ่มด้วยพระธรรมศาสตร์เป็นหมวดแรก ถัดมาเป็นหลักอื่นภาษาและกฎหมายลักษณะต่าง ๆ ซึ่งพระมหากษัตริย์รัชกาลต่าง ๆ ได้ทรงบัญญัติขึ้นซึ่งเรียกว่าพระราชศาสตร์ใช้ประกอบกันเป็นกฎหมายสำหรับปกครองบ้านเมืองมักจะเรียกรวมกันว่า พระธรรมศาสตร์และราชศาสตร์

คัมภีร์พระธรรมศาสตร์แบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนแรก เป็นตำนานกล่าวถึงกำเนิดแห่งคัมภีร์ว่า มหาอำมาตย์ของพระเจ้ามหาสมมุติราชมีชื่อว่า พรหมเทวะ มีบุตร 2 คน ชื่อ ภัทรและมโนสาร เป็นผู้มีปัญหาเฉลียวฉลาด พระเจ้าสมมุติราชทรงตั้งให้มโนสารเป็นผู้บังคับบัญชาคดีทั้งปวงต่อมามีบุรุษสองคนทำไร่แดงใกล้กันมีถนนคั่นกลาง ต้นแดงเลื้อยข้ามถนนไปออกผลในที่ดินของอีกฝ่ายหนึ่ง บุรุษทั้งสองต่างคนต่างเก็บแดงจึงเกิดข้อขัดแย้งและวิวาทกันในผลแดงไม่รู้จะแบ่งกันอย่างไร ได้พากันให้มโนสารอำมาตย์ตัดสิน มโนสารอำมาตย์ตัดสินว่าไร่แดงมีถนนคั่นกลาง เมื่อแดงอยู่ในไร่ของผู้ใดก็เป็นของผู้นั้น บุรุษหนึ่งไม่พอใจจึงนำความไปกราบทูลพระเจ้ามหาสมมุติราช พระเจ้ามหาสมมุติราชจึงให้อำมาตย์ผู้หนึ่งไปเลิกต้นแดงขึ้นดูไปตามปลายยอด จึงกลับเอายอดมาไว้ตามต้น บุรุษทั้งสองก็สรรเสริญพระเจ้ามหาสมมุติราชว่าบังคับบัญชาเป็นธรรมและมนุษย์ทั้งหลายตราบนินทามโนสารอำมาตย์ว่าบังคับคดีไม่เป็นธรรม มโนสารอำมาตย์ จึงหนีไปบวชเป็นฤาษีจนบารมีแก่กล้าได้เหาะไปยังกำแพงจักรวาลได้เห็นบาลีคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ปรากฏอยู่บนกำแพงจักรวาลที่มีปริณิพพานของพระพุทธเจ้ามโนสารอำมาตย์จึงจำมาแต่งเป็นคัมภีร์พระธรรมศาสตร์

ตอนที่สอง เป็นตัวบทพระธรรมศาสตร์ ได้อธิบายในเบื้องต้นถึงลักษณะของผู้ที่จะเป็นตระลาการว่าจะต้องปราศจากอคติสี่ คือฉันทาคติ ลำเอียงเพราะรักโทสะคติ ลำเอียงเพราะโกรธ ภัยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว และโมหาคติลำเอียงเพราะเขลา ดังนั้น ควรชำระความทั้งสองฝ่ายด้วยจิตอันเสมอ นอกจากนั้นยังได้กล่าวถึงมูลคดีแห่งผู้พิพากษาและตระลาการว่ามี 10 ประการที่สำคัญคือหลักอื่นภาษาคือโอวาทแห่งสมเด็จพระอินทราชา (พระอินทร์) ที่ให้ผู้พิพากษاتระลาการตั้ง อยู่ในสังและศีล 5 ศีล 8 มีภาระอันเที่ยงตรงตั้งตราฐและบันทัด ละเว้นซึ่งอคติสี่ ส่วนพระไอยการลักษณะตระลาการยังระบุคุณสมบัติผู้ที่จะเป็นตระลาการดังนี้

- (1) ตระลาการที่นับถือศาสนาเดียวกันหรืออยู่ในประเทศเดียวกันกับคู่ความ
- (2) ตระลาการที่เป็นนายร้อยหรือนายแขวงในหัวเมืองส่วนนอก
- (3) ตระลาการที่มีใจไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
- (4) ตระลาการที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นตระลาการผู้ใหญ่
- (5) ตระลาการที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง
- (6) ตระลาการผู้ใกล้ชิดที่ได้รับเลือกเข้ามาด้วยความยินยอมของคู่ความทั้งสองฝ่าย

จึงกล่าวได้ว่า คำว่าตระลาการที่ปรากฏในพระไอยการลักษณะตระลาการนั้น มิได้หมายถึงผู้พิพากษาเท่านั้นแต่ยังมีบุคคลอื่นที่เป็นตระลาการได้เช่นกัน ดังเช่น นายร้อย นายแขวง หรือบรรดาพราหมณ์ที่มีความรู้กฎหมาย เป็นต้น นอกจากนี้บุคคลที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ใกล้ชิดก็เรียกว่าตระลาการ ฉะนั้น พอสรุปได้ว่าสมัยอยุธยายินยอมให้คู่ความสมัครใจเลือกบุคคลเข้ามาเป็นผู้ใกล้ชิด

ประนีประนอมได้แล้วและกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะทำการไถ่เกลียว่าต้องนับถือศาสนาเดียวกับคู่ความและมีใจไม่ลำเอียงตั้งอยู่ในสัจธรรม ละเว้นซึ่งอคติสี่ เป็นต้น

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

การรับข้อพิพาทในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นและยุครัตนโกสินทร์ตอนกลาง ยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น เริ่มตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีซึ่งมีระยะเพียง 15 ปี ไม่ปรากฏว่ามีการปรับปรุงด้านการปกครองและด้านกระบวนการยุติธรรมแต่อย่างใด เนื่องจากบ้านเมืองอยู่ระหว่างศึกสงครามคงใช้การปกครองและกฎหมายเท่าที่มีมาแต่สมัยอยุธยาทั้งสิ้น จนมาในรัชสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้ทรงชำระสะสางกฎหมายขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2347 ได้รวบรวมกฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยาขึ้น เป็นหมวดหมู่ที่เรียกว่ากฎหมายตราสามดวง สาเหตุที่มีการรวบรวมชำระกฎหมายเก่าขึ้นเมื่อต้นรัชกาลนั้น ปรากฏในพระราชปรารภว่านายบุญศรีช่างเหล็กหลวงร้องทุกข์กล่าวโทษพระเกษมและนายราชัน ว่าพิจารณาคดีไม่เป็นสัจธรรม มูลคดีมีว่าอำแดงป้อมภริยานายบุญศรีฟ้องหย่านายบุญศรี นายบุญศรีไม่ยอมหย่า พระเกษมมิได้พิจารณาตามคำให้การของนายบุญศรีไม่ กลับพูดจาเท็จโลมอำแดงป้อมเข้าด้วยกับอำแดงป้อมแล้วส่งข้อเท็จจริงให้ลูกขุน ณ ศาลหลวงปรึกษาว่าเป็นหญิงหย่าชายให้อำแดงป้อมกับนายบุญศรีขาดจากผัวเมียกันตามกฎหมาย ดังนั้นจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าตรัสว่าหญิงนอกใจชายแล้วฟ้องหย่าชาย ลูกขุนปรึกษาให้ฟ้องหย่ากันนั้นหาเป็นความยุติธรรมไม่ แต่เมื่อเจ้าพระยาพระคลังเอากฎหมาย ณ ศาลหลวงมาสอบกับฉบับหลวงข้างที่กลับปรากฏว่าตามกฎหมายฉบับของศาลหลวงนั้นแม้ชายจะหาผิดมิได้หญิงขอหย่า ท่านว่าเป็นหญิงขอหย่าชายให้หย่าได้ จึงพระบรมราชโองการดำรัสว่าบทพระอัยการนั้นพินเพื่อนผิดซ้ำต่างกันเป็นอันมากด้วยคนอันโลภหลงหาความละเอียดแก่บาป มิได้ดัดแปลงแต่งเอาตามชอบใจไว้พิพากษาคดีให้เสียแก่ความยุติธรรมสำหรับแผ่นดินไปก็มีทรงพระราชปรารภว่าพระมหากษัตริย์ผู้จะดำรงแผ่นดินนั้น ย่อมอาศัยโบราณราชนิติกฎหมายพระอัยการ อันกษัตริย์แต่ก่อนบัญญัติไว้เป็นบรรทัดฐาน จึงจะพิพากษาดราสินเนื้อความราษฎรได้ทั้งปวง ด้วยเหตุนี้จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ฝ่ายอาลักษณ์ ฝ่ายลูกขุน และฝ่ายราชบัณฑิตร่วมกันชำระพระราชกำหนดบทพระอัยการอันมีอยู่ในหอหลวง ตั้งแต่พระธรรมศาสตร์เป็นต้นไปให้ถูกต้องตามพระบาลี และเนื้อความมิให้ผิดเพี้ยนกันได้แล้ว ทรงชำระดัดแปลงซึ่งบทอันวิปลาสนั้นให้ชอบโดยยุติธรรม ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น ได้ให้ประชาชนร้องทุกข์ได้เช่น สมัยอยุธยาและการวินิจฉัยยอมมีทั้งที่ชี้ขาดตัดสินและการไถ่เกลียประนีประนอมตามหลักพระธรรมศาสตร์และพระราชศาสตร์ที่ยึดถือกันอยู่

ยุครัตนโกสินทร์ตอนกลาง เริ่มจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการปฏิรูปกฎหมายและระบบศาลยุติธรรม โดยทรงตั้งกระทรวงยุติธรรมมีการปรับปรุงวิธีการพิจารณาความอย่างตะวันตก จึงทำให้ยุคของกฎหมายเก่าที่ใช้พระธรรมศาสตร์เป็นหลักหมดสิ้นไป เริ่มเข้าสู่ระบบประมวลกฎหมายเนื่องจากแรงผลักดันในเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขตที่คนต่างด้าวไม่ยอมใช้กฎหมายไทยและขึ้นศาลไทย โดยอ้างว่ากฎหมายไทยล้าสมัย เช่น การพิสูจน์ความจริงให้มีการดำนําลุยไฟอันเป็นการป่าเถื่อนไร้เหตุผล จึงได้จัดตั้งศาลและใช้กฎหมายของตนบังคับแก่คนในบังคับทำให้ประเทศไทยต้องปรับปรุงระบบศาลและระบบกฎหมายให้เทียมทันอารยะประเทศมีการตรากฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระธรรมนูญศาล ประมวลวิธีพิจารณาความแพ่งและอาญากฎหมายอื่น ๆ ที่สำคัญอีกหลายฉบับโดยเฉพาะการนำเรื่องการประนีประนอมข้อพิพาทมาบัญญัติไว้ให้เห็นชัดเจนในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ว่าด้วยเอกเทศสัญญา มาตรา 850 ในเรื่อง

ประนีประนอมยอมความอันเป็นบทบัญญัติที่ตราไว้เป็นวิธีการหนึ่งในการระงับข้อพิพาทที่ทำให้คู่พิพาทตกลงผ่อนผันให้แก่กัน

จากการศึกษาเรื่องระงับข้อพิพาทสมัยดั้งเดิม สรุปได้ว่ามี 2 แนวทางโดยแนวทางแรกโดยผู้ปกครองสูงสุดอันได้แก่พระมหากษัตริย์ ซึ่งใช้อำนาจรัฐออกกฎหมายซึ่งเรียกว่า พระราชศาสตร์โดยอิงหลักธรรมคัมภีร์พระธรรมศาสตร์มาเป็นกลไกในการตัดสินชี้ต้น และอีกแนวทางหนึ่งมีหลักการจากกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งอาศัยหลักของเหตุผลและความเป็นธรรมเป็นกลไกในการระงับข้อพิพาท โดยการยอมรับกันในรูปของขนบธรรมเนียมประเพณีและศีลธรรมของสังคมนั้น ในการระงับข้อพิพาทนั้นมักใช้รูปแบบของการไกล่เกลี่ยประนีประนอม โดยมีหลักการสำคัญคือคู่พิพาทได้รับความพอใจและเป็นธรรมมิได้มีจุดประสงค์เอาแพ้หรือชนะเป็นเกณฑ์ แต่พิจารณาในประเด็นของการให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันโดยความสงบสุข

ในปัจจุบันแม้สังคมจะใหญ่โตสลับซับซ้อนขึ้น รัฐจำเป็นต้องมีกฎหมายเข้ามาจัดระเบียบของสังคมให้เป็นปทัสถานเดียวกันก็ตาม แต่การระงับข้อพิพาทซึ่งอาศัยแนวจากกฎหมายธรรมชาติก็ยังไม่ตายไปจากสังคม เพราะสังคมในปัจจุบันเห็นว่าการนำข้อพิพาทขึ้นสู่กระบวนการยุติธรรมทางศาลมีความยุ่งยาก เมื่อตัดสินแล้วก็ได้ทำให้ความสัมพันธ์ของคู่พิพาทกลับคืนดังเดิม ด้วยเหตุนี้หลายประเทศทั่วโลกได้เห็นความสำคัญและส่งเสริมให้องค์กรที่ทำหน้าที่ระงับข้อพิพาทขึ้น ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของเอกชนหรือรัฐเข้าไปมีส่วนร่วมเมื่อสนับสนุน ซึ่งองค์กรเหล่านี้มีบทบาทและทวีความสำคัญมากขึ้นเพื่อระงับข้อพิพาทไม่ว่าข้อพิพาทในทางส่วนตัว ข้อพิพาทระหว่างเพื่อนบ้าน ข้อพิพาทในทางการค้า และข้อพิพาทในเรื่องอื่นตามวัตถุประสงค์ขององค์กรนั้น ๆ ซึ่งสามารถลดปัญหาความขัดแย้งที่จะเป็นคดีขึ้นสู่ศาลและยุติข้อพิพาทได้รวดเร็วและเป็นที่พอใจแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่ารูปแบบของ “การระงับข้อพิพาททางอาญา” ในสังคมไทยปรากฏออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรมในลักษณะการระงับข้อพิพาททางอาญาเชิงจารีต สังคมวัฒนธรรมและประเพณีไทย โดยมีบุคคลที่สามที่เคารพนับถือในชุมชนเป็นผู้ระงับข้อพิพาทมานานแล้ว เช่น “สภาผู้เฒ่า” ของบางหมู่บ้านในภาคอีสาน และอาจนับรวมถึงกระบวนการยุติธรรมแบบชนเผ่าของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งหลายในประเทศไทย เช่น การที่ชาวเขาเผ่ามูเซอ ม้ง กระเหรี่ยง และมอญดูแลไต่สวนและพิจารณาตัดสินโทษกันโดยยึดถือตามขนบธรรมเนียมประเพณีของตนโดยอาศัยพื้นฐานของการเจรจาด้วยถ้อยที่ถ้อยอาศัยกันในสังคมมาแต่ครั้งโบราณกาลจนวิวัฒนาการมาสู่การบัญญัติแนวทางการปฏิบัติ และการพยายามร่างกฎหมายมารับรองกระบวนการระงับข้อพิพาทในปัจจุบัน

การใกล้เคียงคดีอาญาของประเทศออสเตรเลีย

กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักในประเทศออสเตรเลีย

ประเทศออสเตรเลียเป็นประเทศในเครือจักรภพอังกฤษมีชื่ออย่างเป็นทางการว่า เครือรัฐออสเตรเลีย (Commonwealth of Australia) ใช้ระบบกฎหมายตามแบบอังกฤษ คือระบบกฎหมายที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร (Common Law) ปกครองในรูปแบบรัฐรวมมีรัฐบาลกลางและแบ่งเป็นรัฐในเครือจักรภพออสเตรเลีย 6 รัฐกับ 2 มณฑล ดังนั้น ระบบกฎหมายและระบบศาลจะมีทั้ง 2 ระดับ คือ ระดับรัฐและระดับประเทศโดยจะกล่าวโดยสรุปได้ ดังนี้

1) ระดับรัฐ นั้นจะประกอบด้วยศาลชั้นต้นที่เรียกว่า State Magistrates 'Court เป็นศาลท้องถิ่นซึ่งมีผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่คดี (Justice of the peace) เป็นผู้พิจารณาพิพากษาและบริหารจัดการคดีจะรับพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญาเล็กน้อย ไม่มีคณะลูกขุนเป็นองค์ประกอบในกระบวนการพิจารณาแต่อย่างใด ในรัฐเซาท์ออสเตรเลีย รัฐเวสเทิร์นออสเตรเลีย และรัฐนอร์ทเทิร์นเทอริทอรีเรียกว่า ศาลท้องถิ่นหรือ Local Courts รัฐนิวเซาท์เวลเรียกว่า Small Dept Court และรัฐทาสมาเนียเรียกว่า Court of Requests ศาลในระดับสูงขึ้นไปเป็นศาลระดับกลางคือ State Intermediate Courts ซึ่งรับพิจารณาคดีใหญ่ขึ้นจะมีคณะลูกขุนในการพิจารณา ศาลระดับนี้อาจเรียกว่า District Court, County Court หรือ Court of General Sessions ซึ่งมีหน้าที่พิจารณาทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา และรับอุทธรณ์คดีอาญาของศาล State Magistrates' Court ด้วย แต่ในดินแดนหรือมณฑลออสเตรเลียแควพิทอลเทร์ทอรีจะไม่มีศาลชั้นกลางนี้ นอกจากนี้ยังมีศาลสูงสุดแห่งรัฐ (The Supreme Courts of the States) ที่รับอุทธรณ์หรือฎีกาคดีของศาลล่างแต่จะจำกัดจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาท ซึ่งศาลทั้ง 3 ระดับนี้จัดตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญของแต่ละรัฐ

2) ระดับสหพันธรัฐ เหนือศาลสูงสุดแห่งรัฐจะมีศาลสูงแห่งออสเตรเลีย (The High Court of Australia) ซึ่งจัดตั้ง โดยรัฐธรรมนูญแห่งเครือจักรภพมีหน้าที่พิจารณาคดี 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ประเภทแรกทำหน้าที่ริเริ่มรับพิจารณาคดีที่สำคัญและกำหนดโดยรัฐธรรมนูญ ประเภทที่สองคือหน้าที่รับพิจารณาคดีอุทธรณ์จากศาลสูงสุดแห่งรัฐที่มีจำนวนทุนทรัพย์สูงและมีความสำคัญสูง และองค์กรสูงสุดในการพิจารณาคดีของประเทศออสเตรเลีย คือคณะกรรมการองคมนตรี (The Judicial Committee of the Privy Council) ที่มีสำนักงานอยู่ที่กรุงลอนดอนประเทศอังกฤษ ซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาอาวุโสที่คัดจากประเทศในเครือจักรภพอังกฤษ จะรับพิจารณาคดีของรัฐเท่านั้น

ส่วนกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของประเทศออสเตรเลียนั้นสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่าเนื่องจากประเทศออสเตรเลียแบ่งการปกครองออกเป็นระบบรัฐรวม อำนาจและความรับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาจะเป็นหน้าที่ของแต่ละรัฐที่ต้องดำเนินการ โดยประเภทของคดีอาญานั้นแบ่งได้เป็น

คดีอาญาร้ายแรง คดีอาญาเบา และคดีอาญาโทษเล็กๆ น้อยๆ ในคดีอาญาอุกฉกรรจ์ จะอยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลชั้นต้นที่พิจารณาคดีทั่วไป (Superior Courts) ที่จะต้องมีคณะลูกขุนพิจารณา ส่วนคดีอาญาที่ไม่ใช่อุกฉกรรจ์ จะอยู่ในอำนาจศาลแขวงไม่ต้องมีคณะลูกขุนมีเพียงผู้พิพากษาพิจารณาคดีเท่านั้นหรือที่เรียกว่า (Magistrates' Courts) โดยขั้นตอนการเริ่มคดีนั้นเริ่มจากผู้ต้องสงสัยถูกจับและถูกนำมายังที่ทำการของตำรวจซึ่งมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมแล้วทำการแจ้งข้อกล่าวหา ในคดีร้ายแรงจะมีการถ่ายรูปและพิมพ์ลายนิ้วมือก่อนถูกฟ้อง จากนั้นก็เข้าสู่กระบวนการสืบสวนสอบสวนก่อนการพิจารณาของศาลที่เรียกว่า Pre-trial decision making ทำเป็นสำนวนซึ่งทำโดยตำรวจ และนำไปสู่ขั้นตอนการฟ้องจำเลยต่อศาล โดยผู้ที่ทำหน้าที่ในการนำเรื่องขึ้นสู่ศาลในที่นี้โดยปกติคือตำรวจ แต่ในบางคดีและเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของสหพันธรัฐ อธิบดีอัยการหรืออัยการสูงสุด (The Director of public Prosecutions) จะเข้ามาร่วมในการสอบสวนและฟ้องร้องคดี ในประเทศออสเตรเลียตำรวจจะมีอำนาจในการพิจารณาตัดสินใจจะฟ้องคดีอัยการหรืออัยการสูงสุด (The Director of Public Prosecutions) จะเข้ามาร่วมในการสอบสวนและฟ้องร้องคดี ในประเทศออสเตรเลียตำรวจจะมีอำนาจในการพิจารณาตัดสินใจจะฟ้องคดีหรือจะปล่อยตัวผู้กระทำผิดไปโดยมีเงื่อนไขผ่านกระบวนการ Pre-trial decision making และกระบวนการผันคดีซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดในหัวข้อต่อไป ดังนั้นตำรวจจึงถูกเปรียบเสมือนผู้รักษาประตูสู่กระบวนการพิจารณาทางศาล (Gatekeepers) และในขั้นตอนของตำรวจนี้เองก็สามารถให้ประกันตัวผู้กระทำผิดได้เช่นเดียวกับศาล หากคดีนั้นตำรวจเห็นว่าควรฟ้องผู้กระทำผิดต่อศาล หากเป็นคดีอาญาประเภทที่อธิบดีอัยการกำหนดว่าควรนำเสนอต่อ Superior Courts ก็จะถูกฟ้องต่อ Superior Courts นอกนั้นจะถูกดำเนินคดีในศาล Magistrates' Courts โดยเข้าสู่กระบวนการรับฟังพยานหลักฐาน โดยมีพนักงานอัยการเป็นผู้ว่าคดีให้กับรัฐพิจารณาและมีคำพิพากษาต่อไป ถ้าคดีใดที่จำเลยรับสารภาพ ผู้พิพากษาจะตัดสินไปโดยไม่ต้องมีการสืบพยาน อันทำให้คดีจบได้อย่างรวดเร็ว มีส่วนช่วยเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยและความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมและลดปริมาณคดีที่ล้นศาลได้ คดีที่จำเลยไม่รับสารภาพก็จะได้รับการสืบพยานต่อไปหากเป็นศาล Superior Courts จะมีการพิจารณาโดยผู้พิพากษาและคณะลูกขุนอีก 12 คน ในบางคดีจำเลยมีสิทธิในการเพิกถอนคดีได้ เมื่อศาลเห็นว่ามีภาระกระทำผิดก็จะพิพากษาลงโทษให้เข้าสู่กระบวนการบังคับโทษต่อไป

รูปแบบการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในประเทศออสเตรเลีย

การไกล่เกลี่ยคดีอาญาในประเทศออสเตรเลีย ปัจจุบันมีการกล่าวถึงกันมากในฐานะที่เป็นรูปแบบการควบคุมการเกิดคดีอาญาแบบใหม่ (Modern Crime Control Agenda) พบว่ามีการนำไปใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในรูปแบบของการผันคดีหรือการหันเหคดี (Diversion) และปรากฏในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมา โดยที่เป็นรูปแบบหนึ่งที่จะช่วยลดการนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักได้ โดยนำมาใช้กับผู้กระทำผิดที่สารภาพและสัญญากับตำรวจและเป็นการเบี่ยงออกมาจากการดำเนินคดีโดยปกติก่อนที่ศาลจะพิพากษา โดยรูปแบบที่นิยมใช้กันในประเทศออสเตรเลียคือรูปแบบการอบรมตักเตือนโดยตำรวจ และรูปแบบการประชุมกลุ่ม

รูปแบบการอบรมตักเตือนโดยตำรวจที่ใช้อยู่ในประเทศออสเตรเลียแบ่งออกเป็นรูปแบบใหญ่ ๆ 2 รูปแบบคือการอบรมตักเตือนอย่างไม่เป็นทางการที่เป็นการตักเตือนอย่างง่าย ๆ และอีกรูปแบบหนึ่งคือการอบรมตักเตือนอย่างเป็นทางการซึ่งมีการบันทึกการดำเนินการอบรม ตักเตือนอย่างเป็นแบบแผนซึ่งการอบรมตักเตือนโดยตำรวจที่ใช้กันอยู่ในประเทศออสเตรเลียมีอยู่ 3 รูปแบบด้วยกัน

คือ รูปแบบแรก เป็นรูปแบบที่นักวิชาการบางคนเรียกว่าการเป็นรูปแบบการหันเหตัวอย่างแท้จริง (True Diversion) เป็นกระบวนการอบรมตักเตือนที่ผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กออกจากคดีตามปกติโดยที่ไม่มีการดำเนินการอย่างอื่นกับผู้กระทำผิดเลย รูปแบบที่สอง เป็นรูปแบบการผันคดีที่ผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กสมัครใจที่จะเข้าโครงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เช่น รับการบำบัดรักษายาเสพติด ศูนย์ให้คำปรึกษา หลังจากผ่านขั้นตอนการตักเตือนอย่างเป็นทางการ เป็นการผันออกจากการดำเนินคดีกระแสหลักเพื่อเข้าไปสู่โครงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม รูปแบบที่สาม รูปแบบนี้นอกจากจะมีการอบรมตักเตือนผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนแล้ว ผู้กระทำผิดยังคงต้องถูกปรับ ถูกให้ทำงานบริการเพื่อสังคม หรือถูกนำเข้าสู่โครงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบการอบรมตักเตือนโดยตำรวจ โดยที่รูปแบบนี้โดยปกติแล้วจะเป็นการผันคดีออกจากการดำเนินคดีกระแสหลัก แต่ผู้กระทำผิดบางรายอาจไม่ได้รับสิทธินี้เนื่องจากเขาได้กระทำผิดในข้อหาเดิมหรือความผิดเดิม จากการสำรวจและศึกษาพบว่าทั้ง 6 รัฐและ 2 ดินแดนของออสเตรเลียใช้การผันคดีในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำผิดทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการผสมกันและมีแนวโน้มที่จะดำเนินการในรูปแบบของการอบรมตักเตือนแบบเป็นทางการมากขึ้น

พัฒนาการที่น่าสนใจของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศออสเตรเลียนั้นคือกระบวนการประชุมกลุ่มสำหรับเด็กและเยาวชน (Juvenile Conferencing) ซึ่งเริ่มใช้ในคริสต์ทศวรรษที่ 1990 และแพร่หลายในปี ค.ศ. 2002 กระบวนการประชุมกลุ่มสำหรับเด็กและเยาวชนนี้ จึงเป็นรูปแบบที่กำหนดโดยกฎหมายที่เชื่อมโยงกับการอบรม ตักเตือนโดยตำรวจ (Police Cautioning) โดยที่กระบวนการประชุมกลุ่มสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นกระบวนการที่ต่อจากกระบวนการอบรมตักเตือนโดยตำรวจ โดยมีรูปแบบการดำเนินการคือ จะมีผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนครอบครัวหรือผู้ใกล้ชิดผู้กระทำผิด ผู้เสียหายและครอบครัวหรือผู้ใกล้ชิดผู้เสียหาย เจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่ผู้จัดการประชุมหรือผู้ประสานงานการประชุมมาอยู่ร่วมกันและร่วมกันพิจารณาความผิดที่ผู้กระทำผิดได้กระทำลงและผลเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำ ความผิด โดยลักษณะของการพูดคุยต้องอยู่บนพื้นฐานของความเห็นอกเห็นใจและ ความเข้าใจ และมีแนวคิดที่จะพยายามหลีกเลี่ยงการนำไปสู่การกล่าวหาและดำเนินคดีในศาลให้เกิดความมีมลทินในตัวผู้กระทำผิดซึ่งยังเป็นเด็กและเยาวชน ผู้กระทำผิดได้รับโอกาสที่จะชี้แจงว่า ทำไมตนถึงได้กระทำความผิดนั้น และฝ่ายผู้เสียหายมีโอกาสดังกล่าวถึงความเสียหายที่ตนได้รับ และเหตุใดถึงได้กระทำผิดต่อตน และถามหาการรับประกันว่าจะไม่มีการกระทำผิดในลักษณะนี้เกิดขึ้นอีก ส่วนเจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่กำหนดความผิดที่ได้กระทำลงนี้และพิจารณาถึงหนทางป้องกันการกระทำผิดเช่นนี้ในอนาคตหลังจากมีการพูดคุยประชุมกันแล้วก็มีมีการพิจารณาถึงข้อตกลงและการเยียวยา ซึ่งอาจมีการขอขมาทั้งด้วยวาจาและทำเป็นลายลักษณ์อักษร การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนการทำงานให้ผู้เสียหายหรือทำงานเพื่อสังคม การเข้าสู่กระบวนการอบรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เป็นต้น กรณีนี้ทำให้คดียุติได้โดยไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาโดยศาล

จากการศึกษาพบว่า ในประเทศออสเตรเลียนี้มีวิธีการดำเนินกระบวนการประชุมกลุ่มสำหรับเด็กและเยาวชน (Juvenile Conferencing) อยู่ 3 รูปแบบด้วยกันคือ รูปแบบแรก เป็นรูปแบบที่เรียกว่า “แบบแวกก้า แวกก้า (Wagga Wagga Model)” รูปแบบนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจจะเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการและอำนวยความสะดวกในการจัดให้มีการประชุมกลุ่ม ซึ่งมีใช้ในดินแดนออสเตรเลียแคปิตอลเทอริทอรี ดินแดนนอร์ทเทิร์นเทอริทอรี และบางส่วนของรัฐแทสมาเนีย รูปแบบที่สอง เป็นการรวมเข้าด้วยกันระหว่างกระบวนการอบรมตักเตือน (Cautioning) และกระบวนการ

ประชุมกลุ่ม (Conferencing) ซึ่งดำเนินการจัดให้มีการประชุมกลุ่มโดยองค์กรกระบวนการยุติธรรม แยกต่างหากจากตำรวจ รูปแบบนี้ใช้ในรัฐนิวเซาท์เวลส์ ควีนส์แลนด์ เซาท์ออสเตรเลีย เวสเทิร์นออสเตรเลียและบางส่วนของรัฐแทสมาเนีย และรูปแบบสุดท้าย คือ เป็นการประชุมกลุ่มที่ดำเนินการภายใต้คำสั่งของศาลเด็ก ซึ่งอยู่ในขั้นตอนก่อนการพิพากษาคดี (Pre- sentencing phase) รูปแบบนี้นิยมใช้ในรัฐวิกตอเรีย และดินแดนนอร์เทิร์นเทร์ริทอรี

เมื่อพิจารณารูปแบบของการหันเหคดีทั้งการอบรมตักเตือน (Cautioning) และกระบวนการประชุมกลุ่ม (Conferencing) เห็นได้ว่าผู้ที่มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดกระบวนการทั้งสองกระบวนการข้างต้น คือเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรม เจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานหรือเจ้าหน้าที่ที่ศาลมอบหมาย เจ้าหน้าที่เหล่านี้มีบทบาทเป็นคนกลางในการประสานและการเจรจาระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหายในทั้ง 2 กระบวนการเพื่อทำให้คดียุติก่อนถึงชั้นศาลหรือก่อนการพิจารณาโดยศาล จึงถือได้ว่ารูปแบบการยุติคดีอาญาทั้งสองรูปแบบนี้ใช้คนกลางในการไกล่เกลี่ยคดี จึงเป็นการไกล่เกลี่ยคดีโดยใช้คนกลางดังที่ได้กล่าวมา

นอกจากกระบวนการผันหรือหันเหคดีในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเด็กและเยาวชนแล้วในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยทั่วไปของประเทศออสเตรเลียยังมีกระบวนการหนึ่งที่มีส่วนช่วยให้ผู้กระทำผิดไม่ต้องรับโทษหรือไม่ต้องถูกฟ้องในบางข้อหา นั่นคือกระบวนการต่อรองข้อกล่าวหา (Charge Bargaining) และกระบวนการต่อรองคำรับสารภาพ (Plea Bargaining) ซึ่งเป็นการดำเนินการโดยตำรวจ พนักงานอัยการและศาล ในอันที่จะช่วยเร่งระงับคดีให้เสร็จ โดยเร็วภายใต้ทรัพยากรที่มีจำกัด โดยที่กระบวนการต่อรองข้อกล่าวหา (Charge Bargaining) และกระบวนการต่อรองคำรับสารภาพ (Plea Bargaining) เป็นผลจากการเจรจาต่อรองระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้กระทำผิด ถ้าผู้กระทำผิดรับสารภาพและยอมรับความผิดในข้อหาใดก็นำไปสู่การงดการแจ้งข้อกล่าวหาและงดฟ้องในข้อหาอื่นได้ กรณีนี้ส่งผลให้การดำเนินคดีอาญาในข้อหาที่ผู้กระทำผิดรับสารภาพไปนั้นยุติในชั้นก่อนชั้นศาลได้ ซึ่งผู้ดำเนินการจัดให้มีการเจรจาต่อรองข้อกล่าวหาและคำรับสารภาพก็คือเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งถือเป็นคนกลางในการดำเนินการและมีลักษณะการไกล่เกลี่ยเพื่อให้คดีอาญายุติไปบางส่วนด้วย

การไกล่เกลี่ยคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักในประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่เคยอยู่ในอาณานิคมของประเทศอังกฤษมีรูปแบบการปกครองแบบรัฐรวม มีรัฐบาลกลางและแบ่งเป็นรัฐต่าง ๆ อีก 50 รัฐ ได้รับเอาระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษมาใช้โดยเป็นระบบกฎหมายแบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร (Common Law) ตามแบบประเทศอังกฤษเหมือนกับประเทศออสเตรเลีย สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งระบบของประเทศสหรัฐอเมริกาพอที่จะแยกได้เป็นหน่วยงาน 4 ประเภท ดังนี้

1) ส่วนบัญญัติกฎหมาย (Legislative bodies) เป็นส่วนที่ทำหน้าที่ออกกฎหมายให้มีผลบังคับใช้ที่มีโทษทางอาญา เริ่มตั้งแต่หน่วยงานในระดับท้องถิ่น ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับเมืองและเทศบาล (City and Municipal Government) ระดับมลรัฐ (State Legislatures) และระดับประเทศซึ่งได้แก่สภาคองเกรส (Congress of the United States)

2) หน่วยบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Agencies) หน่วยงานเหล่านี้จะมีหัวหน้า ผู้บังคับบัญชารับผิดชอบให้การรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม การป้องกันอาชญากรรม

จับกุมผู้กระทำความผิด และเป็นหน่วยเริ่มต้นในกระบวนการนำคดีเข้าสู่กระบวนการทางศาลและนำผู้กระทำความผิดไปสู่หน่วยงานราชทัณฑ์

3) หน่วยปฏิบัติหน้าที่ทางศาล (Criminal Courts) ผู้ที่ทำหน้าที่ที่ศาลจะประกอบด้วย โจทก์ผู้ฟ้องคดี (Prosecutors) ทนายความ (Defense Attorneys) และศาล (Judges) ซึ่งทำหน้าที่ในการดำเนินคดีให้เป็นตามหลักของสังคมประชาธิปไตย

4) หน่วยงานบังคับโทษ (Correctional Agencies) ซึ่งดำเนินการทางด้านเรือนจำ การคุมประพฤติและทัณฑ์บนต่าง ๆ ตามคำสั่งของศาล

นอกจากนี้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกายังได้แยกการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชน (Juvenile Justice Process) แยกออกไปโดยใช้กระบวนการบังคับทางกฎหมาย ศาล และราชทัณฑ์ในรูปแบบเฉพาะอีกด้วย

สำหรับขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้นเป็นการดำเนินคดีในระบบกล่าวหา เริ่มตั้งแต่การกระทำผิดมาถึงตำรวจหรือผู้ทำหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Agencies) ไม่ว่าจะด้วยการค้นพบโดยตำรวจเองหรือมีผู้มาแจ้งการกระทำผิดต่อตำรวจ หลังจากนั้นจึงเริ่มกระบวนการสืบสวนแล้วจับกุมผู้กระทำความผิดแล้วเข้าสู่กระบวนการฟ้องร้องและการสืบพยานเบื้องต้น (The Preliminary Examination หรือ Preliminary Hearing หรือ Examining Trial) ผ่านพนักงานอัยการซึ่งเป็นหน่วยงานสังกัดฝ่ายบริหารและได้รับการเลือกเข้ามาทำหน้าที่ จนกระทั่งเรื่องไปสู่ศาลซึ่งเป็นหน่วยงานฝ่ายตุลาการ ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่าผู้กระทำความผิดให้การรับสารภาพและยินยอมเข้าสู่กระบวนการคุมประพฤติพนักงานอัยการอาจใช้ระบบการชะลอการฟ้องคดีต่อผู้กระทำความผิดได้ (The Deferred Prosecution System) โดยคดีที่พนักงานอัยการเห็นสมควรฟ้องคดีเรื่องจะเข้าสู่ศาลชั้นต้น (Trial Courts) ในระบบลูกขุน (Grand Jury) โดยมีผู้พิพากษาทำหน้าที่เหมือนตัวกลาง มีทนายความแต่ละฝ่ายและมีพนักงานอัยการเป็นตัวแทนของประชาชนหรือรัฐ เมื่อคดีผ่านศาลทั้งศาลชั้นต้นและอาจมีการอุทธรณ์ต่อศาลในระดับสูงขึ้นไป (Appellate Courts) แล้วในที่สุดพบว่าจำเลยได้กระทำความผิดและต้องโทษก็จะถูกนำส่งต่อไปยังกระบวนการบังคับโทษต่อไป ถ้าคดีใดเป็นคดีเล็กๆ น้อยๆ (Petty Offences) ก็จะไม่ผ่านศาลในระบบลูกขุน จะนำเข้าสู่การพิจารณาของศาลสำหรับคดีเล็กๆ น้อยๆ นั้นเลย นอกจากนี้หากคดีนั้นเป็นคดีเด็กและเยาวชน จะแยกออกจากระบบข้างต้นไปสู่กระบวนการสำหรับเด็กและเยาวชนที่ไม่เน้นในการกระทำที่เต็มรูปแบบและไม่เน้นการบันทึกเหมือนคดีทั่ว ๆ ไป

นอกจากนี้ระบบศาลในประเทศสหรัฐอเมริกายังแยกเป็น 2 ระบบ นั่นคือ

1) ระบบศาลสหพันธรัฐ (Federal Courts) ซึ่งประกอบด้วย (1) ศาลชั้นต้น (District Courts) ที่ตั้งอยู่ตามเมืองต่างๆ มีหน้าที่พิจารณาความผิดตามกฎหมายของสหพันธรัฐ (Federal Laws) (2) ศาลปกครอง (Administrative Courts) ซึ่งพิจารณาคดีเกี่ยวกับคำของสหพันธรัฐ ความปลอดภัยและการแลกเปลี่ยนเงินตราและคดีแรงงานสัมพันธ์ (3) ศาลอุทธรณ์ (Circuit Courts of Appeals) ซึ่งทั้งประเทศมีจำนวน 11 แห่งที่รับอุทธรณ์คดีใน District Courts ในแต่ละมลรัฐ ซึ่งศาลอุทธรณ์แต่ละแห่งจะรับผิดชอบคดีในหลายๆ มลรัฐรวมกันเว้นแต่ศาลอุทธรณ์ภาคที่ 11 ที่รับผิดชอบคดีในเขตกรุงวอชิงตันดีซีเท่านั้น และ (4) ศาลสูงสุด (U.S. Supreme Court) มีแห่งเดียวที่รับฎีกาคดีจากศาลอุทธรณ์หรือคดีอื่น ๆ ที่กำหนดไว้

2) ระบบศาลมลรัฐ (State Courts) คดีอาญาและคดีแพ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในระบบศาลมลรัฐนี้ซึ่งประกอบด้วย (1) ศาลที่มีเขตอำนาจจำกัด (Trial Courts of Limited Jurisdiction)

คดีอาญาส่วนใหญ่จะได้รับการพิจารณาในศาลนี้ ซึ่งเรียกชื่อต่างๆ กัน ได้แก่ Municipal Courts, City Courts, Magistrate Courts หรือ County Courts ซึ่งเป็นศาลที่พิจารณาคดีความผิดอาญาประเภทเบา คดีจราจร คดีความผิดกฎหมายท้องถิ่น ตลอดจนคดีแพ่งเล็กๆ น้อยๆ (2) ศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไป (Trial Courts of General Jurisdiction) ซึ่งจะพิจารณาคดีที่อุทธรณ์จากศาลที่เขตอำนาจจำกัด และพิจารณาคดีอาญาร้ายแรงหรือคดีอาญาล็กๆ น้อยๆ ที่สำคัญ ซึ่งศาลดังกล่าวนี้อาจเรียกชื่อต่างๆ ได้แก่ District Courts, Circuit Courts, Superior Courts หรือ Common Pleas Courts (3) ศาลอุทธรณ์หรือศาลสูง (Intermediate Courts of Appeals or State Supreme Courts) ศาลชั้นสูงของแต่ละมลรัฐที่คอยรับพิจารณาอุทธรณ์จากศาลล่าง ซึ่งเรียกชื่อต่าง ๆ กันไป ได้แก่ Appeals Courts, Courts of Civil Appeals, Superior Courts, Commonwealth Courts, Courts of Criminal Appeals, Courts of Appeals, Appellate Courts และ Courts of Special Appeals นอกจากนี้ในขั้นตอนของการสืบสวนจับกุมนั้นผู้ที่ทำหน้าที่ดังกล่าวนอกจากตำรวจ (Police) แล้วยังมีอีกหน่วยงานหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยนั้นคือ Sheriff ซึ่งทำหน้าที่ในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเหมือนตำรวจ แต่ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้แบ่งแยกความรับผิดชอบในการทำหน้าที่เดียวกันระหว่าง Police และ Sheriff คือแยกตามลักษณะพื้นที่ กล่าวคือ Sheriff จะทำหน้าที่ในเมืองเล็กหรือในเมืองชนบทที่เรียกว่า County ส่วน Police จะทำหน้าที่ในเมืองที่เรียกว่า City และ Town และทำหน้าที่บังคับใช้และดำเนินคดีอาญาและคดีจราจรที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่รับผิดชอบของตน เช่น City Police ส่วนในพื้นที่ของ County จะมี County Sheriff ทำหน้าที่บังคับใช้และดำเนินคดีอาญาทั่วไปในบางกรณี Sheriff ก็จะทำหน้าที่เกี่ยวกับคดีโดยสนับสนุนการทำหน้าที่ของศาลโดยดำเนินคดีอาญาและคดีแพ่งทุกประเภทที่เกิดขึ้นระหว่างท้องที่แต่ละ County เช่น ในมลรัฐเซาท์แคโรไลนา Sheriff จะมีหน้าที่ในการรับรองบุคคลที่จะไปเป็นอนุญาโตตุลาการในคดีความผิดทางอาญาของเยาวชนที่พ้นออกมาจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เป็นต้น นอกจากนี้ Sheriff ยังทำหน้าที่สนับสนุนการทำงานของเจ้าหน้าที่ที่เรียกว่า Bailiff ในศาลในการดำเนินการตามคำสั่งศาลด้วย ซึ่งอาจเปรียบเทียบกับปลัดอำเภอผู้ทำหน้าที่ทางศาลหรือปลัดอำเภอฝ่ายคดีของประเทศไทยในอดีต

รูปแบบการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกา

การผันคดีหรือการเปลี่ยนเส้นทางของคดีอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นมีได้ทั้งในชั้นเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย ชั้นพนักงานอัยการ และชั้นศาล ในที่นี้จะเน้นที่การผันคดีในชั้นก่อนถึงชั้นศาลในลักษณะที่มีการไกล่เกลี่ยกัน โดยที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการไกล่เกลี่ยคดีอาญามีวัตถุประสงค์เบื้องต้นคือ การเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยและลดคดีขึ้นสู่ศาลซึ่งจะต้องมีในทุกคดีที่ทำการไกล่เกลี่ย ส่วนแนวคิดหรือวัตถุประสงค์อื่นนั้นอาจแตกต่างกันไปตามสภาพแห่งคดี ในที่นี้จะแยกแยะการไกล่เกลี่ยคดีอาญาออกตามวัตถุประสงค์ของการยุติคดี คือ

- 1) เพื่อความปรองดองสมานฉันท์หรือการรักษาสัมพันธภาพระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิด กล่าวคือ การไกล่เกลี่ยคดีในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ต้องอาศัยคนกลางในการช่วยยุติปัญหาความขัดแย้งที่เรียกว่า (Mediation) นั้นได้นำไปใช้ทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา ในส่วนของคดีอาญานั้นจะนำไปใช้ในขั้นตอนก่อนฟ้องและก่อนดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งอาจทำในรูปแบบของการเจรจาโดยศาลซึ่งทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหรือพนักงานอัยการก็ได้ ในคดีที่มีความผิดทางอาญา (Misdemeanor) และคู่กรณียินยอมรับการไกล่เกลี่ย เป็นคดีที่หากฟ้องร้องต่อศาลแล้วจะไม่เกิดประโยชน์ต่อทั้งสองฝ่ายและมีจุดประสงค์ที่จะรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกันในสังคมระหว่างคู่ความ การไกล่เกลี่ยคดีอาญาทำได้โดยพนักงานอัยการด้วยการให้คู่กรณีได้ตกลงกันเมื่อตกลงกันได้ก็ไม่ต้องมีการฟ้องคดี โดยคดีตัวอย่างที่เห็น

ได้ชัดเจนที่สุดและนำมาอธิบายเพื่อให้เห็นภาพ ก็คือคดีที่ Jeffery Sargent หนุ่มตกงานที่เมาสุราขับรถยนต์ชนไม้และทรัพย์สินในบ้านของอาจารย์ของตนเอง Cecelia Gustufson ครูที่เกษียณแล้วและทั้งคู่ก็อยู่บ้านใกล้กันและ Gustufson นั้นเป็นหญิงหม้ายที่อาศัยอยู่บ้านคนเดียวหากพนักงานอัยการจะฟ้อง Sargent ก็คงไม่มีประโยชน์ ดังนั้นการให้ Sargent ไปรับการรักษาอาการติดสุรา และให้ชดใช้ค่าต้นไม้และทรัพย์สินในบ้านของ Gustufson จะดีกว่า เนื่องจากทั้งสองฝ่ายเป็นเพื่อนบ้านกันและ Gustufson ก็ไม่อยากจะให้ลูกศิษย์ของตนต้องถูกจำคุก ดังนั้นพนักงานอัยการจึงเชิญทั้งสองฝ่ายมาเจรจาหาข้อยุติด้วยการที่ Sargent ยินยอมไปรับการรักษาอาการติดสุราและยอมชดใช้ค่าเสียหายทางทรัพย์สินข้างต้น ซึ่งทั้งสองฝ่ายยอมรับตามข้อตกลงข้างต้นและได้งดการฟ้อง Sargent เป็นคดีอาญาต่อศาล ทำให้สัมพันธ์ภาพระหว่างกันยังดีอยู่เหมือนเดิมและภายหลัง Gustufson ได้จ้าง Sargent ทาสีบ้านและได้ลดหนี้ชดใช้ค่าเสียหายและ Sargent ก็ขอผ่อนชำระค่าที่ต้องชดใช้ค่าเสียหายได้อีก นี่คือตัวอย่างของความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาโดยใช้คนกลาง (Mediator) ซึ่งคนกลางในที่นี้คือพนักงานอัยการ และผลแห่งการไกล่เกลี่ยได้ช่วยเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยและความปรองดองสมานฉันท์ในสังคม ตลอดจนช่วยลดคดีขึ้นสู่ศาลได้ ผู้เสียหายได้รับการชดใช้ค่าเสียหายที่เหมาะสม และทำให้คู่กรณีหรือคู่พิพาทยังสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้ กรณีตามตัวอย่างข้างต้นนี้เป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาแบบสมัครใจ (Voluntary Mediation) ภายใต้ความยินยอมของศาลและผู้เสียหายโดยมีพนักงานอัยการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยในคดีความผิดที่มีโทษทางอาญาที่คู่กรณีมีความจำเป็นยังคงต้องติดต่อสัมพันธ์กันอยู่ คดีจึงยุติได้ด้วยการที่ผู้กระทำความผิดยินยอมเข้ารับการรักษารักษาอาการติดสุราและชดใช้ค่าเสียหายให้กับผู้เสียหาย

2) เพื่อปรับเปลี่ยนและฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้กระทำผิด การไกล่เกลี่ยคดีในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นการ ผันคดีออกจากการดำเนินคดีอาญากระแสหลักนั้น อีกรูมมองหนึ่งอาจนำมาใช้ภายใต้แนวคิดการให้โอกาสผู้กระทำผิดได้รับการปรับปรุงแก้ไขเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นคนดีของสังคมตามแนวคิดการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับคืนสู่สังคม (Rehabilitation) เช่น ในกรณีผู้มีนิสัยดื่มสุราหนักแล้วกระทำความผิด มีแนวคิดว่าการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการนำเข้ามารักษาย่อมดีกว่าการจับกุมดำเนินคดี กรณีนี้อาจเกิดขึ้นหลังจากผู้กระทำผิดถูกจับกุม โดยขั้นตอนการผันคดีนี้มีบทบัญญัติไว้ว่าจะหยุดการดำเนินคดีและไม่มีการฟ้องร้องต่อศาล ถ้าผู้กระทำผิดยินยอมไปรับการรักษาด้วยการให้ยาและเข้าสู่กระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้คำปรึกษาหรือได้ชดใช้ค่าเสียหายให้กับผู้เสียหายไป โดยรูปแบบของการผันคดีนี้ต้องให้ผู้กระทำผิดสามารถยังคงอยู่ในสังคมได้ มีการคืนทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดคืนผู้เสียหายไปหรือได้จ่ายค่ารักษาพยาบาลให้กับผู้เสียหายในกรณีที่ได้รับบาดเจ็บและปรับปรุงนิสัยของผู้กระทำความผิดย่อมดีกว่าการลงโทษผู้กระทำผิดด้วยการให้จำคุก โดยเฉพาะผู้กระทำผิดที่ไม่ร้ายแรงครั้งแรกผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กหรือผู้เยาว์ อย่างไรก็ตามในกรณีที่ผู้กระทำผิดที่ร้ายแรง (Hard-core offenders) ยังจำเป็นต้องลงโทษตามวิธีการกระแสหลัก คือ จำคุก จำกัดที่อยู่ให้กับผู้กระทำผิดเหล่านี้เพื่อเป็นการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากการกระทำความผิดของผู้กระทำผิดประเภทนี้ไปในตัว โดยที่กระบวนการผันคดีโดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำผิดนี้อาจจัดตั้งเป็นศูนย์รักษาร่างกายและทางจิตต่างๆ ของชุมชน ซึ่งเรียกว่า Community Diversion Program เช่น ศูนย์บำบัดผู้ติดยาเสพติด ศูนย์รักษาและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ติดยาเสพติด ศูนย์สุขภาพจิต ศูนย์รับปรึกษาปัญหาครอบครัว และศูนย์ฝึกศิลปะอาชีพ ยกตัวอย่างเช่น ศูนย์บำบัดผู้ติดยาเสพติดเซนต์หลุยส์ ที่เปิดทำการในปี ค.ศ. 1966 โดยตำรวจ ผลของการดำเนินงานของศูนย์นี้สามารถช่วยลดเวลาของตำรวจในการจัดการกับคดีบนท้องถนนอันมีสาเหตุมาจากการเมาสุราได้ โดยสามารถลด

จำนวนคดีได้ถึง 1 ใน 3 ในการดำเนินงานของศูนย์ดังกล่าวในปีแรก อีกตัวอย่างหนึ่งของกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยการผันคดีคือ โครงการก้าวข้ามอย่างมั่นคง (Project Cross Roads) ที่จัดตั้งขึ้นที่ District of Columbia ในปลายทศวรรษที่ 1960 โครงการนี้รับผู้กระทำความผิดที่อายุระหว่าง 16 ถึง 25 ปี ที่เป็นการกระทำความผิดครั้งแรกและเป็นคดีอาญาในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน กลุ่มผู้กระทำความผิดที่มีปัญหาสุขภาพและติดยาเสพติด ส่วนผู้กระทำความผิดคดีอาญาร้ายแรงจะไม่รับเข้าสู่โครงการ โดยโครงการนี้จะดำเนินการในการให้คำปรึกษารูปแบบต่างๆ การให้การศึกษาและฝึกอาชีพโดยใช้เวลาทั้งสิ้น 90 วันแล้ว จะทำการประเมินผล ผลเป็นที่น่าพอใจที่จะยุติการดำเนินคดีโดยผ่านกระบวนการต่อรองคำรับสารภาพ ในปี ค.ศ. 1970 ผู้ผ่านการอบรมจากศูนย์นี้จำนวน 750 ราย ในจำนวนนี้มีถึง 467 รายที่ยุติคดี ส่วนที่เหลือก็นำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อดำเนินการตามกระบวนการตามปกติต่อไป จากตัวอย่างการผันคดีข้างต้นการจะทำให้สำเร็จซึ่งการผันคดีได้ย่อมมีผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ 3 ฝ่าย ซึ่งประกอบด้วย ผู้กระทำความผิดที่จะต้องชดใช้ค่าเสียหาย ผู้เสียหายคือผู้จะได้รับการเยียวยาความเสียหาย และเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐที่จะต้องมีการยุติการดำเนินคดี และจัดให้มีการรักษาและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้กระทำความผิดและให้ผู้เสียหายได้รับการชดใช้ค่าเสียหายเมื่อมีความเกี่ยวข้องของทั้ง 3 ฝ่ายเพื่อให้คดียุติก่อนถึงชั้นศาลนี้ย่อมเข้าลักษณะของการไกล่เกลี่ยตามแนวคิดการไกล่เกลี่ยที่ได้นำเสนอมานี้

3) เพื่อให้ผู้กระทำความผิดสามารถอยู่ร่วมกับสังคมหรือชุมชนได้ตามปกติในประเทศสหรัฐอเมริกา นอกจากการไกล่เกลี่ยโดยใช้เจ้าหน้าที่รัฐเป็นผู้ไกล่เกลี่ยแล้วยังมีการไกล่เกลี่ยโดยใช้ชุมชนเป็นตัวกลางในการไกล่เกลี่ยซึ่งกระบวนการนี้เรียกว่ากระบวนการยุติข้อพิพาทโดยชุมชน (Community Dispute Resolution) เป็นการยุติคดีอาญาขั้นพื้นฐาน บางพื้นที่ถือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและศาสนาของชุมชนก็มี เช่น คณะกรรมการไกล่เกลี่ยของเจิว (Jewish Conciliation Boards) กระบวนการยุติธรรมชุมชนส่วนใหญ่เกิดขึ้นช่วงปี ค.ศ. 1970 เนื่องจากความไม่พึงพอใจกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักและความต้องการที่จะรักษาสัมพันธภาพและปทัสถานของผู้คนในสังคมและชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่กระบวนการยุติคดีอาญาเป็นแบบสมัครใจและจะได้รับฉันทามติจากชุมชนและดำเนินการโดยชุมชนมากกว่าการดำเนินการโดยรัฐ ซึ่งทำได้ด้วยรูปแบบของคณะกรรมการซึ่งเป็นสมาชิกของชุมชนร่วมกันช่วยแก้ไขปัญหายุติความขัดแย้งโดยไม่ต้องใช้รูปแบบขั้นตอนการตัดสินตลอดจนขั้นตอนไต่สวนอย่างเป็นทางการแต่อย่างใด กระบวนการยุติข้อพิพาทโดยชุมชนบางรูปแบบมีความสัมพันธ์กับศาลและหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายของรัฐเป็นอย่างมาก โดยที่คดีที่มีความผิดทางอาญาบางอย่าง เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่กระทำต่อครอบครัวและชุมชนหรือคดีที่มีโทษทางอาญาเล็กน้อย ๆ น้อย ๆ ที่การชดใช้ค่าเสียหายจะเหมาะสมกว่าการลงโทษ สามารถนำเข้าสู่กระบวนการยุติข้อพิพาทโดยชุมชนได้ หากกระบวนการยุติข้อพิพาทโดยชุมชนไม่สามารถยุติคดีได้ก็สามารถนำคดีกลับคืนสู่การดำเนินคดีอาญากระแสหลักคือนำสู่สำนักงานอัยการหรือสำนักงานดำเนินคดีอาญาแห่งเมือง (The District Attorney's Office) เพื่อดำเนินคดีต่อไป สำหรับวิธีการไกล่เกลี่ยและการแสวงหาข้อเท็จจริงนั้นจะใช้ผู้ไกล่เกลี่ยอาสาสมัครที่ผ่านการอบรมจากภาครัฐ โดยผู้ไกล่เกลี่ยเหล่านี้จะช่วยให้คู่พิพาทแสวงหาและจัดการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นด้วยตนเอง ถ้าคู่พิพาทไม่สามารถตกลงกันได้ก็จะเสนอหนทางในการแก้ไขปัญหาคู่พิพาทได้พิจารณาร่วมกัน มีบ่อยครั้งที่กระบวนการยุติข้อพิพาทโดยชุมชนบางรูปแบบอาจเป็นข้อมูลพื้นฐานให้กับหน่วยงานต่างๆ เช่น อาจใช้เป็นข้อมูลในการรักษาอาการติดยาของผู้กระทำความผิดที่เคยผ่านกระบวนการยุติข้อพิพาทโดยชุมชนมาแล้ว และบางกรณีไปไกลถึงขั้นจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชนเพื่อรับปรึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้โดยสามารถพูดคุยปรึกษากับอาสาสมัครเพื่อเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาก็ได้ อย่างไรก็ตามแม้ว่ากระบวนการยุติข้อพิ

พาทโดยชุมชนในประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีรูปแบบต่างๆ กันไป แต่ยังคงแนวความคิดร่วมกันคือให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขข้อพิพาทและร่วมรับผิดชอบและแสวงหาหนทางแก้ไขปัญหโดยอาสาสมัคร ซึ่งถือเป็นคนกลางหรือผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) ในกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีประเภทหนึ่งนั่นเอง อย่างไรก็ตามกระบวนการไกล่เกลี่ยหรือหันเหคดี (Diversion) ในประเทศสหรัฐอเมริกายังพบและเป็นที่ยอมรับในคดีเยาวชน เพราะการหันเหคดีด้วยการไม่ฟ้องร้องผู้ต้องหาซึ่งเป็นเยาวชนให้ต้องถูกจำคุกนั้น สอดคล้องกับหลักการของการมีกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชนที่ต้องการแยกเยาวชนผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่ผู้เป็นอันตรายต่อสังคมออกมา โดยให้อาสาเยาวชนผู้นั้นในการปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมตนเอง ต้องการให้เยาวชนห่างไกลจากการดำเนินคดีโดยศาล ด้วยการใช้วิธีการลงโทษด้วยชุมชน (Community Aid Panels) หรือใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conference) เป็นการช่วยลดการกระทำความผิดซ้ำของเยาวชนได้มากกว่าการนำส่งศาล โดยที่จุดเริ่มต้นของกระบวนการหันเหคดีเยาวชนในประเทศสหรัฐอเมริกาพบครั้งแรกที่เมืองนิวยอร์ก โดย Conrad Printzlien หัวหน้าหน่วยงานคุมประพฤติแห่งนิวยอร์กที่พยายามค้นหากระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่นอกเหนือจากการฟ้องคดีและจำคุกเยาวชน ซึ่งผลก็คือเขาใช้แผนบลูคลีน (Brooklyn Plan) ซึ่งก็คือการชะลอหรือผ่อนผันการฟ้องออกไป และได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินการกับผู้กระทำความผิดที่จากเดิมด้วยการนำผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นเยาวชนไปฟื้นฟูยังเมืองที่อยู่รอบนอกเมืองนิวยอร์ก ผลการดำเนินการตามแผนดังกล่าวทำให้ประสบความสำเร็จด้วยการลดการกระทำความผิดซ้ำของผู้เข้าสู่แผนหรือโครงการหันเหคดีดังกล่าวได้ อย่างไรก็ตามการผันคดีนี้อาจไม่เหมาะสมในกรณีที่เยาวชนได้กระทำความผิดซ้ำซากและกระทำความผิดคดีอุกฉกรรจ์ ซึ่งกระบวนการหันเหคดีในคดีเยาวชนของประเทศสหรัฐอเมริกานี้เป็นกระบวนการดำเนินการก่อนถึงชั้นศาล นอกจากนี้กระบวนการผันคดีออกมาสู่กระบวนการศึกษาอบรมโครงการที่ชื่อว่าโครงการอบรมตอนกลางวัน (Day Treatment Programs) ก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการจัดการกับเยาวชนผู้กระทำความผิดกฎหมายอาญาให้เขาได้ปรับปรุงตัวเข้าสู่สังคมด้วยการใช้การให้คำปรึกษาควบคู่ไปกับการให้การศึกษาและร่วมมือกับโรงเรียนหรือสถานศึกษาในระบบสถานฝึกอาชีพหรือสถานประกอบการและใช้ชุมชนเป็นพื้นฐาน (Community-based) ในการดำเนินโครงการโดยมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินโครงการวันละประมาณ 30 ดอลลาร์สหรัฐต่อหนึ่งราย โดยเป็นโครงการที่ลดช่องว่างระหว่างการดูแลเยาวชนโดยครอบครัวและการควบคุมเยาวชนโดยอำนาจศาลเยาวชน ซึ่งผลการดำเนินการระบุว่าใช้ได้ผลเป็นอย่างดีตัวอย่างโครงการที่ได้ผลดีก็คือโครงการของเมืองบลูแกส มลรัฐเคนตักกี เป็นต้น ส่วนในมลรัฐนิวเม็กซิโกนั้นนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Alternative Dispute Resolution หรือ ADR) มายุติคดีอาญาของเยาวชนในโรงเรียนโดยทำเป็นโครงการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในโรงเรียน (School Mediation Program) ฝึกให้เยาวชนตั้งแต่เกรด 5 ถึงเกรด 12 เข้าไปมีส่วนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในโรงเรียนโดยใช้โรงเรียนเป็นพื้นฐาน (School-based) ในการดำเนินโครงการด้วยความเชื่อว่าเทคนิคการยุติข้อขัดแย้งที่ฝึกกับสถานการณ์จริงจะได้ผลกว่าการศึกษาในตำรา เป็นการสอนให้เยาวชนรู้จักแก้ไขข้อขัดแย้งด้วยตนเองและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและครอบครัว โดยรู้จักทางเลือกในการยุติข้อขัดแย้งมากขึ้นทำให้เยาวชนรู้จักการยุติข้อขัดแย้งที่ไม่ใช้ความรุนแรงซึ่งเป็นผลต่อการป้องกันการกระทำความผิดทางอาญาของเยาวชนด้วย นอกจากนี้ ADR ยังเข้าไปมีบทบาทในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนและผู้เสียหายด้วย (Victim-Offender Mediation) โดยนำไปใช้ในคดีอาญาเกี่ยวกับทรัพย์สิน การไกล่เกลี่ยลักษณะนี้มักมีบุคคลอื่นเข้าร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยด้วย เช่น ครอบครัว พนักงานอัยการ เจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์ และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ซึ่งกระบวนการไกล่เกลี่ยก็จะพยายามค้นหาเป้าหมายที่เป็นข้อยุติของคดี

และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ขอตกลงนี้ก็จะนำขึ้นสู่ศาลเพื่อให้ความเห็นชอบ อย่างไรก็ตามไม่มีรูปแบบการไกล่เกลี่ยรูปแบบเดียวที่จะเหมาะสมกับทุกคดี ดังนั้นในแต่ละคดีจะเลือกใช้การไกล่เกลี่ยแบบใดควรดูพฤติการณ์แห่งคดีและบริบทต่างๆ ประกอบด้วยเพื่อหาวิธีการที่เหมาะสมในการไกล่เกลี่ยคดีอาญานอกจากนี้รูปแบบหนึ่งของ ADR ก็นำมาใช้ในคดีอาญาของเยาวชนที่ไม่ใช่คดีอาญาร้ายแรงเช่นกัน มีตัวอย่างในมลรัฐเซาท์แคโรไลนา ได้มีโครงการรูปแบบหนึ่งเรียกว่าโครงการอนุญาโตตุลาการสำหรับเยาวชนแห่งเมืองเล็กซ์ซิงตัน (Lexington County Juvenile Arbitration Programs) เป็นการผันคดีอาญาสำหรับเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักอยู่ในขั้นตอนก่อนฟ้องคดี เป็นการยุติคดีอาญาโดยใช้ชุมชนเป็นพื้นฐาน (Community-based) ในการดำเนินการโดยให้อนุญาโตตุลาการที่เป็นกลางที่ได้รับแต่งตั้งกำหนดความผิดในเริ่มแรก ถ้าเยาวชนได้ยอมรับในการกระทำผิดของตนเองก็จะหาข้อสรุปร่วมกันของทั้งฝ่ายผู้กระทำผิดและฝ่ายผู้เสียหาย ถ้าเยาวชนไม่ยอมรับการกระทำผิดของตนเองกระบวนการของอนุญาโตตุลาการนี้ก็จบสิ้นลงแล้วเยาวชนก็จะถูกนำส่งไปยังศาลเยาวชนต่อไป อนุญาโตตุลาการดังกล่าวจะคัดเลือกจากชุมชนโดยดูจากทักษะและความเชี่ยวชาญ โดยต้องเข้ารับการอบรมการเป็นอนุญาโตตุลาการมาแล้วอย่างน้อย 20 ชั่วโมง โดยโครงการดังกล่าวที่ทำระหว่างปี ค.ศ. 1995 – 1996 ได้ประสบความสำเร็จถึงร้อยละ 94 อย่างไรก็ตามปรัชญาของการผันคดีเยาวชนที่ได้กล่าวมาข้างต้น ปัจจุบันได้มีการนำมาปรับใช้กับคดีอาญาสำหรับผู้ใหญ่แล้ว แต่ผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ที่มีความแตกต่างจากเยาวชนในแง่อารมณ์ ระดับการทำความผิด การศึกษา ทักษะการทำงาน และความซื่อสัตย์ ดังนั้น จึงควรต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมในการนำมาปรับใช้ด้วย นอกจากนี้ยังมีรูปแบบของการยุติคดีอาญาก่อนขึ้นศาลที่น่าสนใจอย่างยิ่งที่ใช้ในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งนำแนวคิดการเจรจาต่อรองที่กล่าวมาแล้วมาใช้นั้น คือ การต่อรองคำรับสารภาพ (Plea Bargaining) ซึ่งเป็นการสำนึกผิดและการสารภาพผิดเพื่อนำไปสู่การลงโทษที่เบากว่า โดยความสำคัญของการต่อรองคำรับสารภาพนี้อยู่ที่คำรับสารภาพของผู้กระทำผิดเพื่อเป็นการพัฒนาการไกล่เกลี่ยคดีในประเทศให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ปัจจุบันประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีสถานฝึกอบรมการไกล่เกลี่ยขึ้นในประเทศ (American Bar Association Standing Committee on Dispute Resolution) การได้จัดทำคู่มือและความรู้การไกล่เกลี่ยคดีเผยแพร่ด้วย

การไกล่เกลี่ยคดีอาญาของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส

กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักในประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นประเทศที่มีระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษรหรือใช้ประมวลกฎหมาย (Civil Law) กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะเป็นระบบไต่สวน โดยที่คดีอาญานั้นเริ่มที่ตำรวจ โดยที่ตำรวจในประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะมีอำนาจมากกว่าตำรวจในประเทศสหรัฐอเมริกา เพราะตำรวจในประเทศสหรัฐอเมริกาจะทำหน้าที่ในระดับท้องที่ ส่วนตำรวจในประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสจัดตั้งในองค์กรระดับชาติโดยแยกเป็น 2 องค์กร องค์กรแรกเรียกว่า Police Nationale เป็นองค์กรตำรวจที่มีลักษณะเป็นกองกำลังสังกัดกระทรวงมหาดไทย (Ministry of Interior) ซึ่งมีหน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ทั่วประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ยกเว้นเขตเมืองปารีส และมีอีกองค์กรหนึ่งเรียกว่า Gendarmerie Nationale สังกัดกระทรวงป้องกันประเทศหรือกระทรวงกลาโหม แบ่งหน้าที่เป็นสองหน่วยงานคือ Gendarmerie Départementale

จะรับผิดชอบระหว่างเมืองและ Gendarmerie Mobile ทำหน้าที่เป็นหน่วยปฏิบัติการพิเศษเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคง โดยที่ตำรวจในประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะมีอำนาจในการสืบสวนจับกุมมากกว่าตำรวจในประเทศสหรัฐอเมริกา เช่น มีอำนาจจับผู้ต้องสงสัยโดยไม่ต้องมีหมายจับ นอกจากนี้ข้อมูลที่ใช้ในการเสนอต่อศาลสามารถใช้ข้อมูลจากทุกแหล่ง เช่น พยานบอกเล่า รายงานต่างๆ ใช้ในการเสนอต่อศาลได้ เป็นต้น เมื่อจับกุมผู้ต้องสงสัยได้แล้วตำรวจมีอำนาจคุมตัวผู้ต้องสงสัยไว้ได้ 24 ถึง 28 ชั่วโมง และก่อนที่ผู้ต้องสงสัยจะนำตัวไปปรากฏต่อผู้พิพากษา ผู้ต้องสงสัยยังไม่มีสิทธิที่จะปรึกษานาย แต่ยังคงมีสิทธิที่จะไม่พูดและคำพูดของเขาใช้ยืนยันตัวเขาได้

หลังจากการสอบสวนแล้วคดีจะไปสู่พนักงานอัยการ (Magistrature debout) ซึ่งสังกัดฝ่ายตุลาการเหมือนผู้พิพากษา (Magistrature assise) พนักงานอัยการในประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส จะทำหน้าที่กำหนดในเบื้องต้นว่าจะต้องดำเนินคดีหรือไม่ในข้อร้องทุกข์ ทั้งที่มาจากผู้เสียหายและมาจากตำรวจ ถ้าคดีใดพนักงานอัยการไม่ดำเนินคดี ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีเองได้ กรณีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีเองกฎหมายของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสบัญญัติให้ผู้เสียหายต้องจ่ายค่าชดเชยให้จำเลยในอัตราที่สูงมากหากผลการตัดสินคดีผู้เสียหายเป็นฝ่ายแพ้คดี สิ่งนี้ถือเป็นการป้องกันการแก่งแย่งฟ้องคดีอย่างไม่มีเหตุผลด้วย ในการนี้พนักงานอัยการมีดุลยพินิจในการไม่ฟ้องคดีต่อศาลได้หากผู้กระทำผิดรับสารภาพความผิดและยอมรับเข้าสู่กระบวนการในการใช้วิธีการคุมประพฤติ เมื่อพนักงานอัยการฟ้องคดีจะนำผู้ต้องสงสัยไปสู่การไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวน (Juge d'instruction) ซึ่งจะมีการไต่สวนโดยทำการไต่สวนมูลฟ้องและเข้าสู่กระบวนการสอบสวนข้อเท็จจริงของคณะลูกขุน ผู้พิพากษาของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสนอกจากจะมีบทบาทในการรวบรวมพยานหลักฐานแล้วยังมีบทบาทในการนำพยานบุคคลด้วยระหว่างกระบวนการนี้ตำรวจอาจเสนอให้มีการใช้วิธีการกักขังกับผู้กระทำผิดได้ ถ้าการกระทำผิดมีโทษต่ำกว่า 2 ปี และผู้กระทำผิดยังไม่เคยกระทำความผิดมาก่อน วิธีการกักขังนี้จะมีระยะเวลาไม่เกิน 5 วัน แต่ในกรณีความผิดร้ายแรงวิธีการดังกล่าวอาจขยายระยะเวลานานกว่า 5 วันได้ แม้ว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะบัญญัติว่าห้ามกักขังเกิน 4 เดือน แต่ในกรณีพิเศษผู้กระทำผิดอาจถูกควบคุมตัวนานกว่า 2 ปีก่อนการพิจารณาก็ได้ จุดประสงค์ของกระบวนการไต่สวนนี้เพื่อที่จะให้คดีเข้าสู่ศาลที่มีเขตอำนาจและเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อการพิจารณาด้วยเหตุที่การค้นหาความจริงระหว่างไต่สวนนี้กระทำไปตามกฎหมายบัญญัติ ดังนั้นการดำเนินการกับพยานจะมีหมายศาล และอนุญาตให้มีทนายความว่าต่างได้ ส่วนกระบวนการพิจารณาคดีซึ่งกระทำโดยศาลนั้นแต่ละศาลจะมีเขตอำนาจพิจารณาแยกตามระดับชั้นโทษหรือความร้ายแรงแห่งคดีซึ่งระดับชั้นโทษนี้จะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป โดย ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีตามระดับชั้นโทษมี 3 ระดับ กล่าวคือที่คดีฝ่าฝืนกฎหมายเล็กๆ น้อยๆ เป็นโทษในระดับลหุโทษจะพิจารณาโดยศาลระดับลหุโทษ ซึ่งจะพิจารณาโดยผู้พิพากษานายเดียว คดีที่เป็นความผิดกฎหมายที่กำหนดให้มีโทษทางอาญาในระดับมัชฌิมโทษจะพิจารณาโดยผู้พิพากษา 3 นายเป็นองค์คณะในศาลระดับกลาง ส่วนความผิดที่ถือเป็นอาชญากรรมจริงในชั้นอุกฤษฏ์โทษจะพิจารณาในศาลคดีอุกฤษฏ์โทษหรือคดีอุกฉกรรจ์ซึ่งพิจารณาโดยผู้พิพากษา 3 นาย เป็นองค์คณะพร้อมด้วยคณะลูกขุนโดยคดีเลือกจากประชาชนอีก 9 คน ซึ่งลูกขุนในระบบนี้จะมียุทธยาน้อยกว่าลูกขุนในประเทศสหรัฐอเมริกา ด้วยความเป็นระบบไต่สวนผู้พิพากษาจะมีบทบาทเชิงรุกจะเป็นผู้ถามพยานทั้งหมด ซึ่งต่างกับระบบกล่าวหาของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ผู้พิพากษาวางเฉยและรับฟังพยานจากการนำเสนอของทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย และทำให้รูปแบบการรับฟังพยานหลักฐานของระบบไต่สวนของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสเคร่งครัดน้อยกว่าระบบกล่าวหาเมื่อกระบวนการพิจารณาผ่านการพิจารณาของศาลตามระบบการอุทธรณ์ฎีกาแล้วและ

จำเลยถูกตัดสินว่ากระทำความผิดและต้องรับโทษก็จะถูกส่งเข้าสู่กระบวนการบังคับโทษต่อไป ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้พิพากษาผู้ทำหน้าที่ควบคุมการบังคับโทษ (Juge d' application des peines) ต่อไป

ในระบบกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสมีจุดเด่นอย่างหนึ่งที่น่าสนใจมากนั่นคือมีการกำหนดชั้นโทษที่เป็นระบบและละเอียดมาก ซึ่งจะเป็นโยบายต่อการศึกษากฎการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในประเด็นที่ว่าคดีอาญาประเภทใดที่ควรให้อำนาจเจ้าหน้าที่ทำการไกล่เกลี่ยก่อนขึ้นศาลได้ โดยที่ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสได้แบ่งแยกความผิดทางอาญาตามชั้นโทษไว้ 3 ประเภทคือ ความผิดอุกฤษฏ์โทษ ความผิดมิชฌิมโทษ และความผิดลหุโทษ การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต้องใช้วิธีการสำหรับความผิดแต่ละประเภทรูปนั้นๆ ด้วย ซึ่งความผิดแต่ละประเภทยังสามารถแบ่งแยกชั้นโทษย่อยได้อีก ดังนี้

1) ความผิดอุกฤษฏ์โทษ (Les crimes) ความผิดประเภทรูปนี้มักเป็นความผิดทางอาญาสถานหนัก เช่น ความผิดฐานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ฐานข่มขืนกระทำชำเราผู้อื่น ซึ่งความผิดอุกฤษฏ์โทษนี้มีระวางโทษ คือ

- (1) จำคุกตลอดชีวิตหรือกักขังตลอดชีวิต
- (2) จำคุกหรือกักขัง 30 ปี
- (3) จำคุกหรือกักขัง 20 ปี
- (4) จำคุกหรือกักขัง 15 ปี

ระยะเวลาจำคุกหรือกักขังที่ต่ำที่สุดสำหรับความผิดอุกฤษฏ์โทษกำหนดไว้ 10 ปี

2) ความผิดมิชฌิมโทษ (Les délits) เป็นความผิดชั้นกลางสถานเบาจากความผิดอุกฤษฏ์โทษที่เป็นการผสมผสานแนวความคิดการลงโทษหลายแนวคิดไม่ว่าจะเป็นแนวความคิดการยับยั้งชั่งใจ แนวคิดการฟื้นฟูแก้ไขและการกลับคืนเข้าสู่สังคม การกำหนดโทษและลำดับชั้นของโทษประเภทรูปนี้จึงมีความหลากหลายใช้แทนกันได้เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การลงโทษและได้สัดส่วนกับพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด ซึ่งมีภูมิหลังแตกต่างกัน ความผิดฐานที่เป็นมิชฌิมโทษ เช่น กระทำโดยประมาท เลินเล่อของผู้ควบคุมยานยนต์ภาคพื้นดินเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ความผิดฐานประทุษร้ายต่อผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ไม่สามารถประกอบการทำงานตามปกติได้เป็นเวลาเกินกว่า 8 วัน ความผิดฐานกระทำการศึกษาลักษณะพันธุกรรมของบุคคลเพื่อวัตถุประสงค์ทางการแพทย์โดยไม่ได้รับความยินยอมของบุคคลดังกล่าวก่อน เป็นต้น ในการนี้ได้กำหนดประเภทรูปโทษที่จะลงแก่บุคคลธรรมดาที่กระทำความผิดดังนี้

(1) โทษจำคุก ซึ่งการจำคุกสำหรับความมิชฌิมโทษนี้ได้กำหนดชั้นไว้ ดังนี้ คือ โทษจำคุก 10 ปี โทษจำคุก 7 ปี โทษจำคุก 5 ปี โทษจำคุก 3 ปี โทษจำคุก 2 ปี โทษจำคุก 1 ปี โทษจำคุก 6 เดือน โทษจำคุก 2 เดือน

- (2) โทษปรับ
- (3) โทษปรับรายวัน
- (4) โทษการทำงานบริการสาธารณะ
- (5) โทษห้ามหรือจำกัดสิทธิบางประการ
- (6) โทษเสริมตามที่บัญญัติไว้

3) ความผิดลหุโทษ (Les contraventions) เป็นความผิดที่กำหนดขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความมีวินัยของส่วนร่วมหรือเพื่อสนับสนุนการปราบปรามที่รวดเร็วที่สุดและรักษาความมั่นคงของการบริหารราชการที่ดีของประเทศ มักเป็นโทษที่จะลงสำหรับผู้ไม่สนใจข้อห้ามของกฎหมายและกระทำความผิดซ้ำของฝ่ายบริหารมากกว่าเป็นการละเมิดกฎหมายอาญาและไม่ใช่วิธี

ความประมาทเลินเล่อ ส่วนใหญ่เป็นความผิดที่ไม่ต้องการเจตนา ผู้ฝ่าฝืนจะได้รับโทษสถานเบา ตัวอย่างความผิดประเภทนี้ เช่น ความผิดฐานการไม่ติดป้ายต่ออายุทะเบียนรถยนต์ ความผิดฐานขับซึ่รถยนต์ในเวลากลางคืนซึ่งมีไฟหน้าดับอยู่หนึ่งดวง ความผิดฐานประทุษร้ายต่อร่างกายจนเป็นเหตุให้ผู้เสียหายไม่สามารถประกอบการทำงานตามปกติได้เป็นระยะเวลาต่ำกว่า 8 วัน เป็นต้น การนี้ได้กำหนดประเภทโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดดังนี้

(1) โทษปรับ ซึ่งโทษปรับสำหรับความผิดทุกโทษได้แบ่งลำดับชั้นไว้ 5 ลำดับและกำหนดจำนวนเงินค่าปรับแต่ละลำดับชั้นไว้เป็นเงินสกุลยูโร กล่าวคือ ปรับไม่เกิน 38 ยูโร สำหรับความผิดทุกโทษชั้นที่ 1 ปรับไม่เกิน 150 ยูโร สำหรับความผิดทุกโทษชั้นที่ 2 ปรับไม่เกิน 450 ยูโร สำหรับความผิดทุกโทษชั้นที่ 3 ปรับไม่เกิน 750 ยูโร สำหรับความผิดทุกโทษชั้นที่ 4 และปรับไม่เกิน 1,500 ยูโร สำหรับความผิดทุกโทษชั้นที่ 5 ในกรณีที่เป็นการกระทำความผิดซ้ำและเมื่อมีกฎหมายได้กำหนดไว้ให้เพิ่มอัตราโทษสูงสุดเป็น 3,000 ยูโร เว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้การกระทำความผิดซ้ำในกรณีดังกล่าวเป็นความผิดซ้ำมิใช่โทษ

(2) โทษที่ห้ามหรือจำกัดสิทธิบางประการ เช่น การพักใบอนุญาตขับขี่เป็นระยะเวลาเกินที่กำหนด รับอาวุธ ถอนใบอนุญาตล่าสัตว์ ห้ามส่งจ่ายเช็ค รับส่งของซึ่งได้ใช้หรือเจตนาจะใช้กระทำความผิด เป็นต้น

รูปแบบการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ในประเทศยุโรปหลายประเทศที่มีกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ปัจจุบันไม่ได้มีเพียงการนำไปใช้ในฐานะการจัดการคดีชั้นพื้นฐานหรือการใช้ในคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนเท่านั้น แต่ได้มีการยอมรับและนำไปใช้ในคดีอาญาโดยทั่วไปด้วย แต่ยังคงจำกัดการใช้อยู่ที่จำนวนทรัพย์สินและความร้ายแรงแห่งคดีอาญา กรณีนี้รวมถึงประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสด้วยมีนักวิชาการพยายามที่จะหาว่าการไกล่เกลี่ยหรือ Mediation ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสฉบับก่อนหน้านี้หลายฉบับ แต่ไม่พบคำว่า Mediation เลย จึงได้มีความพยายามหาตัวบทกฎหมายที่บัญญัติมีนัยของการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด (Victim-Offender Mediation) แต่อย่างไรก็ตามต่อมาแนวคิดในการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดได้มีใช้กันอยู่ในประเทศฝรั่งเศสปัจจุบัน ซึ่งแนวคิดนี้ได้แทรกอยู่ในกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส โดยที่การไกล่เกลี่ยคดีอาญาของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสนี้เริ่มมีการดำเนินการอย่างจริงจังในคริสต์ทศวรรษที่ 1980 ได้จัดตั้งสำนักงานคุ้มครองและป้องกันเหยื่ออาชญากรรม (Office for the Protection of Victims and Prevention) และคณะกรรมการกิจการทางอาญาและการอภัยโทษ (Directorate for Criminal Affaires and Pardons) ขึ้น และได้มีการสัมมนาร่วมกันระหว่างสำนักอบรมกฎหมายกับผู้ปฏิบัติหน้าที่ทางคดีอาญาขึ้น ก่อให้เกิดความสนใจในเรื่องการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดในคดีอาญา (Victim-Offender Mediation) ขึ้น ในระยะเริ่มแรกได้จัดให้มีการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในรูปแบบของสภาชุมชนป้องกันอาชญากรรม (The Communal Councils for Crime Prevention หรือ CCPD) ขึ้น เมื่อเกิดคดีอาญาขึ้น CCPD จะเข้าไปมีส่วนในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาขึ้น โดยจัดให้มีคณะกรรมการไกล่เกลี่ยคดี (Mediation Committee) ขึ้น ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนที่ได้รับการคัดเลือกมาจากชุมชน ตำรวจ ฝ่ายกระบวนการยุติธรรม ฝ่ายการศึกษา และสมาคมต่าง ๆ ทำการไกล่เกลี่ยและยังจัดให้มีคณะกรรมการบูรณาการชุมชน (Community Reparative Boards) คอยทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยการกระทำความผิดอาญาซึ่งอยู่ในขั้นตอนก่อนที่คดีจะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ ก่อนการร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน และ

ในปี ค.ศ. 1992 ได้มีการจัดตั้งองค์กรที่ทำหน้าที่สนับสนุนเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีอาญาที่สำคัญคือ สถาบันแห่งชาติที่ช่วยเหลือผู้เสียหายและการไกล่เกลี่ย (National Institute of Victim Assistance and Mediation หรือ INAVEM) คอยเป็นศูนย์กลางและให้ความช่วยเหลือกับผู้ปฏิบัติงานไกล่เกลี่ยคดีอาญาควบคู่ไปกับหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจดำเนินคดีอาญา อีกทั้งยังเป็นสถาบันช่วยฝึกฝนวิธีการไกล่เกลี่ยด้วย ในการนี้การไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิดในคดีอาญาในประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสจึงเกิดขึ้นก่อนที่จะมีการฟ้องร้องผู้กระทำผิดต่อศาลเสมอ กล่าวได้ว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาตั้งแต่เริ่มต้นมาจนถึงปัจจุบันประสบผลสำเร็จมากในประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ดังจะเห็นได้จากการไกล่เกลี่ยคดีถึง 20,000 คดี และมีผู้เสียหายถึงร้อยละ 65 ที่ได้รับความช่วยเหลือเนื่องจากกระบวนการไกล่เกลี่ยในปี ค.ศ. 1998 จากการศึกษากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสในรายละเอียดแล้วและเมื่อพิจารณาบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการผันหรือการหันเหคดีอาญา (Diversion) จะพบว่า มี 2 รูปแบบที่มีวิธีการใกล้เคียงกัน คือ การไกล่เกลี่ยทางอาญา (Médiation pénale) และความตกลงทางอาญา (Composition pénale) กล่าวคือ

1) การไกล่เกลี่ยทางอาญา (Médiation pénale) มีขึ้นภายใต้วัตถุประสงค์เพื่อการแก้ไขปัญหาคือพิพาทอื่นเนื่องมาจากการกระทำผิดอาญาเล็กน้อยๆ โดยได้หันเหผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการดำเนินคดีกระแสนหลักคือการฟ้องร้องและลงโทษรุนแรง โดยที่ก่อนปี ค.ศ. 1993 การไกล่เกลี่ยคดีอาญาได้ถือปฏิบัติมาแล้วเป็นระยะเวลา 10 ปี จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1993 ได้เริ่มมีการบัญญัติอำนาจการไกล่เกลี่ยคดีอาญาไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยเคยมีรัฐบัญญัติ ฉบับที่ 93-2 ลงวันที่ 4 มกราคม ค.ศ. 1993 แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 41 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสบัญญัติไว้ความว่า “ก่อนฟ้องคดี หัวหน้าอัยการประจำศาล (Le procureur de la République) อาจสั่งให้มีการไกล่เกลี่ยทางอาญาได้ ถ้าหากผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดยินยอม และหัวหน้าอัยการประจำศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วเห็นว่าการไกล่เกลี่ยทางอาญาจะเป็นหลักประกันการชดเชยค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหาย ทำให้ข้อพิพาทอื่นเกิดจากการกระทำความผิดสิ้นสุดลง และจะมีส่วนช่วยในการที่ผู้กระทำความผิดกลับคืนเข้าสู่สังคม” จาก บทบัญญัติดังกล่าวทำให้ได้หลักในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส อยู่ 3 ประการ คือ ประการแรก จะต้องกระทำก่อนที่จะมีการฟ้องคดีอาญา ประการที่สอง ต้องได้รับความยินยอมจากคู่กรณีทั้งสองฝ่าย และประการสุดท้าย พนักงานอัยการต้องคำนึงถึงผลที่คู่กรณีจะได้รับจากการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

2) ความตกลงทางอาญา (la composition pénale) ใช้มาตรการความตกลงทางอาญาในการยุติคดีอาญาคือคดีที่ความผิดมีโทษปานกลางหรือมีขมพิษบางประเภท ซึ่งไม่ก่อผลกระทบที่ร้ายแรงนักต่อความสงบสุขของสังคม เป็นการบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมในมาตรา 41-2 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสและใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน โดยบัญญัติไว้ใจความว่า ก่อนที่จะมีการฟ้องคดีอาญาพนักงานอัยการอาจเสนอให้มีการงดการฟ้องคดีกับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ในคดีที่กำหนดโทษปรับหรือกำหนดโทษจำคุกไว้ไม่เกิน 5 ปีในคดีที่เหมาะสมหรือเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับความผิดลหุโทษ ซึ่งเมื่อนำไปเทียบกับการกำหนดขึ้นโทษตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นถือว่าคดีที่สามารถทำความตกลงทางอาญานั้นต้องเป็นคดีมีขมพิษที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปีลงมา และคดีที่เป็นความผิดลหุโทษนั่นเอง โดยอาจจัดให้มีมาตรการอย่างเดียวกันหรือหลายอย่างแทนการพิจารณาลงโทษตามที่ใดกำหนดไว้ โดยที่มาตรการดังกล่าวมีดังต่อไปนี้ คือ

(1) ตกลงยอมชำระเงินจากการไล่เลี่ยคดีให้กับรัฐไม่เกิน 3,750 ยูโร หรือกึ่งหนึ่งของอัตราโทษสูงสุดที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ซึ่งพิจารณาตามข้อเท็จจริง รายได้ ตลอดจนรายจ่ายของบุคคล โดยที่การชำระเงินนี้อาจแบ่งจ่ายได้เป็นงวดๆ ตามที่พนักงานอัยการกำหนดแต่ต้องไม่เกิน 1 ปี

(2) ส่งมอบทรัพย์สินหรือดอกผลแห่งทรัพย์สินที่ใช้หรือเจตนาจะใช้กระทำความผิดต่อรัฐ
(3) ส่งมอบยานพาหนะเพื่อมิให้สามารถเคลื่อนที่ได้เป็นระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน
(4) ยินยอมต่อสำนักงานศาลให้ดัดใช้ใบอนุญาตขับขี่เป็นระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน
(5) ยินยอมต่อสำนักงานศาลให้ดัดใช้ใบอนุญาตล่าสัตว์เป็นระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน

(6) ทำงานที่ประโยชน์ต่อสังคมโดยไม่มีค่าตอบแทนเป็นระยะเวลาไม่เกิน 60 ชั่วโมงภายในระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน

(7) เข้ารับการอบรมหรือฝึกอาชีพกับองค์กรหรือหน่วยงานด้านการสาธารณสุขหรือสาธารณสุขหรือวิชาชีพในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องในหลักสูตรสูงสุด 3 เดือน ทั้งนี้รวมระยะอบรมหรือฝึกอาชีพทั้งหมดต้องไม่เกิน 18 เดือน

(8) ห้ามการส่งจ่ายเช็คเพื่อการอื่นนอกเหนือจากเช็คที่อนุญาตให้ถอนเงินโดยผู้ส่งจ่าย ซึ่งเป็นผู้จ่ายหรือเช็คที่ได้รับการรับรอง และห้ามการใช้บัตรจ่ายเงินของธนาคารเป็นระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน

(9) ห้ามปรากฏตัวในที่หรือสถานที่พบการกระทำความผิดฐานที่พนักงานอัยการกำหนดบ่อยครั้งเป็นระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน เว้นแต่จะเป็นที่พิกัดตามปกติของผู้นั้น

(10) ห้ามพบปะหรือติดต่อกับผู้เสียหายหรือผู้เสียหายในความผิดฐานที่พนักงานอัยการกำหนด ในกำหนดระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน

(11) ห้ามพบปะหรือติดต่อกับผู้ร่วมกระทำความผิดหรือผู้สมรู้ร่วมคิดตามที่พนักงานอัยการกำหนด ในกำหนดระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน

(12) ห้ามออกนอกประเทศหรือส่งมอบหนังสือเดินทางให้รัฐเป็นระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน

(13) ทำให้คดียุติได้ด้วยค่าใช้จ่ายของผู้กระทำการเอง

(14) ในกรณีเป็นการกระทำความผิดระหว่างสามีภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือมิชอบด้วยกฎหมายให้ดำเนินการด้วยความสมานฉันท์

โดยมาตรา 41-2 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสนี้ได้กำหนดให้อำนาจพนักงานอัยการในการใช้ดุลยพินิจสั่งยุติคดีด้วยการเสนอเรื่องต่อศาลเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ เมื่อศาลเห็นชอบแล้วความตกลงที่ผู้กระทำความผิดให้ความยินยอมจึงใช้บังคับได้ ความตกลงทางอาญานี้แม้จะมีมาตรการที่จะมีลักษณะเช่นเดียวกับโทษในกฎหมายอาญา แต่การใช้มาตรการดังกล่าวเกิดจากความตกลงระหว่างพนักงานอัยการกับผู้กระทำความผิดไม่ใช่คำพิพากษาของศาลแต่อย่างใด กฎหมายตั้งใจใช้ถ้อยคำที่ต่างจากโทษตามกฎหมายอาญา คือ ใช้คำว่า “ตกลงยอมชำระเงิน (Composition)” แทนคำว่า “ปรับ (Amende)” ใช้คำว่า “ทำงานโดยไม่มีค่าตอบแทน (Travail non rémunéré)” แทนคำว่า “การทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะ (le travail d'intérêt général)” ใช้คำว่า “ยินยอมถอนสิทธิหรือยินยอมให้ดัดใช้ (Dessaisissement)” แทนคำว่า “ริบ (Confiscation)” แต่

อย่างไรก็ตามแม้มาตรการเหล่านี้ไม่ใช่โทษตามคำพิพากษาแต่ก็ต้องผ่านความเห็นชอบจากศาลก่อนเสมอ

ขั้นตอนการใช้ความตกลงทางอาญาเป็นขั้นตอนก่อนที่จะมีการฟ้องคดี ซึ่งกรณีนี้จะแตกต่างกับมาตรการต่อรองคำรับสารภาพ (Plea Bargaining) ในกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาที่สามารถทำการต่อรองคำรับสารภาพได้แม้ได้ฟ้องผู้กระทำความผิดต่อศาลแล้วก็ตาม และความตกลงทางอาญานี้จะไม่ใช่การลดโทษเพื่อแลกเปลี่ยนกับคำรับสารภาพเหมือนการต่อรองคำรับสารภาพตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาแต่อย่างใด และความตกลงทางอาญานี้ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นข้อเสนอในระหว่างเวลาที่ผู้กระทำความผิดยังถูกควบคุมตัวอยู่โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ และกฎหมายกำหนดให้พนักงานอัยการมีหน้าที่แจ้งสิทธิของผู้กระทำความผิดในการมีทนายความให้ ความช่วยเหลือก่อนที่จะตอบรับข้อเสนอของพนักงานอัยการ ถ้าผู้กระทำความผิดไม่ยินยอมตามข้อเสนอของพนักงานอัยการ ก็ให้พนักงานอัยการฟ้องผู้กระทำความผิดต่อศาลต่อไปหลังจากผู้กระทำความผิดให้การรับสารภาพและยินยอมตามข้อเสนอของพนักงานอัยการแล้ว พนักงานอัยการจะต้องร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลให้ความเห็นชอบกับข้อเสนอ ในคดีความผิดมิชฌิมโทซให้เสนอต่อผู้พิพากษาหัวหน้าศาลชั้นต้น ส่วนในคดีความผิดหลุโทซให้เสนอต่อผู้พิพากษาศาลแขวง ในการนี้ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายสามารถร้องขอให้ศาลรับฟังคำให้การตนได้ เมื่อรับฟังแล้วศาลจะมีคำสั่งเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบข้อเสนอคำสั่งของศาลดังกล่าวเป็นที่สุดท้ายไม่สามารถอุทธรณ์ได้ ถ้าศาลไม่เห็นชอบกับข้อเสนอ ข้อตกลงก็สิ้นสุด พนักงานอัยการก็ต้องฟ้องคดีต่อศาลต่อไป ถ้าศาลเห็นชอบคดีก็จะรับไม่มีการบันทึกทะเบียนประวัติอาชญากร แต่ไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายในการได้รับค่าสินไหมทดแทนได้ โดยผู้เสียหายสามารถฟ้องศาลมิชฌิมโทซเพื่อเรียกค่าเสียหายส่วนแบ่งได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 41-2 วรรค 9 ประเด็นนี้ความตกลงทางอาญาแตกต่างกับการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในกฎหมายของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส เพราะในเรื่องของการไกล่เกลี่ยทางอาญานั้น กฎหมายได้ให้ความสำคัญในเรื่องการชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายมากถึงขนาดกำหนดเป็นเงื่อนไขที่พนักงานอัยการจะใช้ดุลยพินิจให้มีการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ในขณะที่ความตกลงทางอาญานั้นกฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการที่ต้องยื่นข้อเสนอต่อผู้กระทำความผิดให้ชดเชยความเสียหายภายในกำหนดเวลา ไม่เกิน 6 เดือนและแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงกระบวนการดังกล่าว โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงความยินยอมของผู้เสียหายก่อนแต่อย่างใด ทั้งนี้ตามมาตรา 41-2 วรรค 2 ซึ่งต่างกับการไกล่เกลี่ยคดีอาญาที่บัญญัติให้ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายก่อน

เมื่อพิจารณาจากมาตรการการไกล่เกลี่ยคดีอาญากับมาตรการความตกลงทางอาญาแล้วแม้ทั้งสองมาตรการจะเกิดขึ้นจากเจ้าหน้าที่รัฐผู้มีหน้าที่ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดคือพนักงานอัยการ และมี 3 ฝ่ายที่มีบทบาทในมาตรการดังกล่าว คือ ฝ่ายผู้กระทำความผิด ฝ่ายผู้เสียหาย และฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐที่ดูจะมีรูปแบบที่พอเปรียบได้กับรูปการยุติคดีหรือข้อพิพาทแบบการไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง การไกล่เกลี่ยคดีอาญาจะมีลักษณะใกล้เคียงรูปแบบข้างต้นมากที่สุด ส่วนการตกลงทางอาญาที่ไม่เน้นให้มีการเจรจาต่อรองแต่อย่างใดก็เป็นลักษณะหนึ่งของรูปแบบการหันเหคดีออกจากกระแสหลักในอันจะมีส่วนช่วยเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยและความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมและช่วยลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลได้ เพราะคดีสามารถยุติได้รวดเร็วและไม่ต้องไปต่อสู่กันถึงชั้นศาลแต่อย่างใด ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยคดีอาญากับมาตรการความตกลงทางอาญาอย่างน้อยก็ต้องมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างพนักงานอัยการกับผู้กระทำความผิดในอันที่จะชี้แจงทำความเข้าใจเพื่อการยอมรับหรือไม่ยอมรับข้อเสนอของพนักงานอัยการ และมีลักษณะรูปแบบ กระบวนการและ เงื่อนไขบางประการที่น่าสนใจและน่าจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาและนำมาปรับใช้กับสังคมไทยได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามในระบบวิธีพิจารณาความอาญาของ

สาธารณรัฐฝรั่งเศสมีอีกเครื่องมือหนึ่งที่น่าสนใจอันมีแนวคิดพื้นฐานใกล้เคียงกับการไกล่เกลี่ยคดีอาญานั้น คือ “ la correctionnalisation” เป็นการเจรจากับผู้ต้องหาให้รับสารภาพเพื่อจะลดฐานความผิดลงเมื่อลดฐานความผิดลงอาจส่งผลให้ประเภทและระดับชั้นโทษก็ต่ำลงทำให้สามารถฟ้องร้องผู้ต้องหาต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาโทษระดับต่ำลงได้ วิธีการนี้จะเป็นหลักการเดียวกับการต่อรองคำรับสารภาพหรือ Plea Bargaining ซึ่งก็น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเรื่องการไกล่เกลี่ยคดีอาญาได้เช่นกัน

การไกล่เกลี่ยคดีอาญาของประเทศสหพันธรัฐเยอรมัน

กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักในประเทศสหพันธรัฐเยอรมัน

ประเทศสหพันธรัฐเยอรมันเป็นประเทศที่มีระบบกฎหมายแบบใช้ประมวลกฎหมาย (Civil Law) เช่นเดียวกับประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหพันธรัฐเยอรมัน ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ ส่วนแรกเรียกว่า Erkenntnisverfahren เป็นขั้นตอนการค้นหาคำจริง คือ ตั้งแต่เริ่มแรกของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไปจนถึงขั้นการพิจารณาและตัดสินของศาลที่ถือเป็นการช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในการรับประกันความแน่นอนชัดเจนของกฎหมาย โดยการค้นหาคำจริงว่าบุคคลนั้นมีผิดหรือบริสุทธิ์ และประการที่สองที่เรียกว่า Vollstreckungsverfahren คือกระบวนการบังคับโทษกับบุคคลที่กระทำความผิดที่กฎหมายบัญญัติเมื่อมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นกระทำความผิดก็ต้องถูกปรับหรือจำคุก โดยจะมีการดำเนินการตามคำพิพากษาในขั้นตอนดังกล่าว เมื่อมีการกระทำผิดอาญาขึ้นหน่วยงานแรกที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีก็คือตำรวจ ซึ่งองค์กรตำรวจของสหพันธรัฐเยอรมันมีเพียงองค์กรเดียว จะไม่มีแยกเป็นตำรวจของของรัฐบาลกลางหรือตำรวจของเมืองแต่อย่างใด แต่ก็มีตำรวจที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับคดีเฉพาะอย่าง เช่น

Bundeskriminalamt จะเป็นตำรวจที่ทำหน้าที่ในคดีองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ คดียาเสพติดและคิดก่อการร้าย เป็นต้น ซึ่งจะไม่เหมือน CIA หรือ FBI ของประเทศสหรัฐอเมริกาแต่อย่างใด เมื่อกล่าวถึงหน้าที่โดยปกติแล้วตำรวจในสหพันธ์เยอรมันจะทำหน้าที่ 2 ด้าน คือด้านแรกจะทำหน้าที่ป้องกันสังคม ป้องกันอาชญากรรมหรือรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม อีกด้านหนึ่งก็มีหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนการกระทำผิดทางอาญาทุกคดีโดยทำการรวบรวมพยานหลักฐาน จับกุมผู้กระทำความผิดกรณีจำเป็นและดำเนินการต่างๆ ตามที่กฎหมายให้อำนาจ โดยบทบาทที่ 2 นี้ตำรวจจะทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยพนักงานอัยการ(Hilfsbeamte der Staatsanwaltschaft) และตำรวจต้องฟังคำสั่งของพนักงานอัยการ และต้องนำสำนวนการสอบสวนคดีอาญาส่งพนักงานอัยการ และมีกรณีเดียวที่ตำรวจสามารถดำเนินการโดยตรงต่อศาลนั้นคือการขอหมายจับและหมายขัง โดยขอต่อศาลที่เรียกว่า Magistrat Court พนักงานอัยการซึ่งถือว่าเป็นผู้บังคับบัญชาในขั้นตอนก่อนการพิจารณาโดยศาล (Pre-trial phase) เป็นผู้มีสิทธิและหน้าที่ในการค้นหาความจริงในคดีอาญา ตำรวจต้องตอบสนองความต้องการของพนักงานอัยการด้านข้อมูลพนักงานอัยการเป็นพนักงานอัยการอาชีพหรือพนักงานประจำของรัฐสังกัดสำนักงานอัยการที่เรียกว่า The Staatsanwaltschaft ซึ่งเป็นฝ่ายบริหาร และไม่ได้สังกัดศาลแต่อย่างใด แต่รูปแบบการปฏิบัติงานจะถูกควบคุมโดยกฎระเบียบทางกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากกว่าหน่วยงานทางการบริหารโดยทั่วไป สำนักงานอัยการจะมีชั้นการบังคับบัญชา ดังนั้นพนักงานอัยการแม้จะมีความเป็นอิสระในการดำเนินงานมากระดับหนึ่ง แต่ก็ไม่มีความเป็นอิสระทั้งหมดเหมือนอย่างศาล เพราะต้องมีหน้าที่ปฏิบัติตามนโยบายของผู้บังคับบัญชาตามสายงานด้วย โดยในส่วนของอำนาจทางคดีอาญานี้ พนักงานอัยการจะมีหน้าที่ตามกฎหมายในการค้นหาความจริงไม่เพียงแต่จะหาข้อเท็จจริงเอาผิดกับผู้กระทำผิดเท่านั้น จะต้องพิจารณาข้อต่อสู้ของผู้กระทำผิดด้วย ซึ่งมีคำกล่าวว่า “ที่ทำงานของพนักงานอัยการเป็นสำนักงานที่เป็นภาวะวิสัยมากที่สุดในโลก” เมื่อพนักงานอัยการได้ข้อมูลว่าผู้กระทำผิดได้กระทำความผิดก็จะฟ้องผู้กระทำผิดต่อศาล หากพบว่าผู้กระทำผิดไม่มีความผิดก็จะยกฟ้อง โดยหน้าที่ในการฟ้องคดีอาญาในประเทศสหพันธ์เยอรมันนี้โดยหลักแล้วเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการ ดังนั้นคดีของพนักงานอัยการที่ฟ้องร้องต่อศาลได้จึงเป็นคดีที่มีการกลั่นกรองมาเป็นอย่างดีแล้ว ในขั้นตอนก่อนการพิจารณาโดยศาลนี้ ศาลอาจเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการค้นหาความจริงได้ในกรณีที่เป็คดีสำคัญที่พนักงานอัยการได้ร้องขอหรือตำรวจร้องขอในกรณีเร่งด่วน ถ้ามีความจำเป็นผู้พิพากษาไต่สวน (The investigating judge) จะทำการไต่สวนล่วงหน้าไว้ก่อนได้ ทั้งนี้เป็นการกระทำตามคำร้องขอของพนักงานอัยการหรือตำรวจและภายใต้ข้อกำหนดแห่งกฎหมาย เมื่อพนักงานอัยการได้ฟ้องผู้กระทำผิดต่อศาลแล้วและศาลได้รับเอกสารคำฟ้องจากพนักงานอัยการแล้ว พนักงานอัยการก็จะไม่ใช่ประธานในคดีนั้นอีก เพื่อให้ศาลได้เริ่มกระบวนการพิจารณาโดยจะเป็นประธานในคดี โดยระบบการพิจารณาคดีอาญาของประเทศสหพันธ์เยอรมันจะเป็นระบบกล่าวหามากกว่าระบบไต่สวน กระบวนการพิจารณาจะมีความเป็นวิทยาศาสตร์ในการค้นหาความจริงมากกว่าการแข่งขันกันเอาชนะระหว่างคู่ความแต่ละฝ่าย ในประเทศเยอรมันจะไม่เรียกว่าคู่กรณี (Parties) แต่จะเรียกว่าผู้เข้าร่วม (Participants หรือ Verfahrensbeteiligte) ซึ่งแสดงออกในลักษณะของความร่วมมือกันมากกว่าการค้นหาความจริงจะกระทำโดยเจ้าหน้าที่รัฐและมีความน่าเชื่อถือสูง โดยที่ผู้พิพากษาของประเทศสหพันธ์เยอรมันนั้นเป็นผู้พิพากษาอาชีพ ผู้พิพากษาจะตรวจสำนวนของพนักงานอัยการหากไม่มีการกล่าวหาว่าผู้กระทำผิดกระทำความผิด และพยานหลักฐานที่ให้ไม่เพียงพอศาลจะไม่รับคำฟ้อง แต่เหตุการณ์นี้ไม่ค่อยเกิดขึ้นในประเทศสหพันธ์เยอรมันเท่าใดนักหากจะมีก็เป็นปัญหาข้อกฎหมายมากกว่า นอกจากนี้ในคดีอาญาบางฐานความผิดผู้เสียหายเองสามารถฟ้องคดีเองได้ด้วย เช่น ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ขู่เข็ญผู้อื่น ทำ

ให้เสียทรัพย์ บุกรุก ดุหมิ่น หมิ่นประมาท เปิดจดหมายผู้อื่น เป็นต้น ในคดีความผิดฐานที่ผู้เสียหายฟ้องเองได้นี้พนักงานอัยการมักจะฟ้องร้องก็ต่อเมื่อเห็นว่าการฟ้องคดีในความผิดอาญา เหล่านี้จะเปราะประโยชน์ต่อสาธารณะเท่านั้น

สำหรับองค์คณะผู้พิพากษาในคดีอาญาในศาลชั้นต้น (Trial Court) เป็นศาลชั้นแรก (First Instance) ที่เรียกว่า Amtsgericht หากเป็นคดีเล็กน้อยๆ จะมีผู้พิพากษานายเดียวเป็นองค์คณะ ถ้าคดีค่อนข้างร้ายแรงองค์คณะจะประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 1 นายและผู้พิพากษาสมทบ 2 นาย ซึ่งผู้พิพากษาสมทบนี้จะคัดเลือกจากบุคคลทั่วไปเข้าทำหน้าที่โดยนั่งกับผู้พิพากษาอาชีพ สามารถถามพยานได้ ทำบันทึกระหว่างกระบวนการพิจารณาได้ แต่ไม่อนุญาตให้ตรวจสำนวนได้ และหากเป็นคดีอาญาร้ายแรงองค์คณะจะประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 3 นายและผู้พิพากษาสมทบ 2 นาย และถ้าเป็นความผิดทางการเมืองจะประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพเพียง 3 นาย เมื่อจะเสร็จสิ้นกระบวนการพิจารณาองค์คณะก็จะตัดสินคดีว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์และพิพากษาลงโทษจำเลย การตัดสินของผู้พิพากษาใช้เสียงข้างมากแล้วนำมาอ่านในห้องพิจารณาคดี เมื่อคู่ความคือพนักงานอัยการหรือจำเลยไม่พอใจคำตัดสินของศาลชั้นต้นก็สามารถอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ (Appellate Court) ได้ โดยหลักแล้วจะอุทธรณ์ได้เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้นและโดยทั่วไปไม่มีการสืบพยานในชั้นนี้อีก หากพบความผิดพลาดจะส่งกลับไปยังศาลชั้นต้นให้ดำเนินกระบวนการใหม่ โดยคำตัดสินขององค์คณะผู้พิพากษาจำนวนน้อยกว่าให้อุทธรณ์ต่อศาลที่มีจำนวนองค์คณะผู้พิพากษามากกว่า 1 ลำดับดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น โดยต้องได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษานั่งอยู่ที่ศาล Amtsgericht และพิจารณาอุทธรณ์โดยองค์คณะผู้พิพากษาที่นั่งอยู่ที่ศาลจังหวัด (District Court หรือ Landgericht) เป็นศาลชั้นที่สอง (Second Instance) อย่างไรก็ตามเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายยังอาจฎีกาได้อีกโดยฎีกาไปยังศาลสูงขึ้นไปอีก ในชั้นที่สาม (Third Instance) โดยศาลนี้ในประเทศสหพันธ์เยอรมันเรียกว่า Oberlandesgericht อย่างไรก็ตามหากพบว่าไม่มีการปฏิบัติตามสิทธิมนุษยชนที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญผู้เสียหายยังอาจฟ้องร้องไปยังศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐ (Federal Constitutional Court) ได้อีก แต่ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐนี้จะรับพิจารณาเฉพาะปัญหาที่ละเมิดบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเท่านั้น และมีจุดประสงค์จะพิทักษ์สิทธิ เสรีและศักดิ์ศรีของมนุษย์ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ให้ถูกละเมิดเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากศาลสูงของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ทำหน้าที่พิจารณาอุทธรณ์จากศาลล่างด้วย เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วก็จะถูกนำส่งสู่กระบวนการบังคับโทษต่อไป

รูปแบบการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในประเทศสหพันธ์รัฐเยอรมัน

การไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิดในคดีอาญาในประเทศสหพันธ์รัฐเยอรมันเริ่มเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1984 มีนักวิชาการทางด้านกฎหมายอาญาและนักสังคมสังเคราะห์ตลอดจนพนักงานอัยการได้นำการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิดในคดีอาญาไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์ในสังคม ชุมชน โดยริเริ่มในคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน จนกระทั่งนำมาใช้ในคดีอาญาสำหรับบุคคลทั่วไป โดยเริ่มโครงการที่เมือง Tübingen และได้ทำโครงการดังกล่าวที่เมือง Hamburg และ Düsseldorf ในเวลาต่อมา โดยที่ไม่ได้มีการไกล่เกลี่ยคดีอาญาที่ไม่มีผู้เสียหาย เช่น คดียาเสพติด คดีจราจร และคดีร้ายแรงต่าง ๆ

การไกล่เกลี่ยคดีอาญาในความผิดที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิดได้มีการปรับปรุงแก้ไขรัฐธรรมนูญติกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนขึ้นในปี ค.ศ. 1990 โดยที่ได้มีการบัญญัติเรื่องการไกล่เกลี่ยคดีไว้ในมาตรา 4 II 2 ของรัฐธรรมนูญดังกล่าว ซึ่งเน้นที่การละเว้นไม่ฟ้องร้องผู้กระทำความผิดด้วยการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิดโดยที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่ง

กฎหมายที่การลงโทษจะมุ่งเน้นให้ผู้กระทำผิดได้รับการพัฒนาด้านการศึกษาและการลงโทษด้วยวิธีการทางวินัยและทำให้แน่ใจว่าผู้กระทำผิดต้องได้รับการดำเนินการตามกฎหมาย ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 10 I 3 No 7 และมาตรา 15 I No 1 ของรัฐบัญญัติดังกล่าว ในปี ค. ศ. 1994 ได้มีการบัญญัติมาตราใหม่ขึ้นในประมวลกฎหมายอาญาแห่งสหพันธรัฐเยอรมันในมาตรา 46a ซึ่งว่าด้วยการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิดและการชดเชยค่าสินไหมทดแทน และมีการปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้บูรณาการกับกฎหมายอาญาดังกล่าวด้วย โดยหากมีการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิดแล้วจะมีการปรับใช้มาตรา 46a ของประมวลกฎหมายอาญาเข้ากับมาตรา 153 และมาตรา 153a ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยที่มาตรา 46a ของประมวลกฎหมายอาญาแห่งประเทศสหพันธรัฐเยอรมันนั้นมีความว่าถ้าผู้กระทำผิดได้ทำการไกล่เกลี่ยกับผู้เสียหายในการเยียวยาความเสียหายหรือในกรณีที่เป็นการเยียวยาความเสียหายต่อร่างกาย โดยผู้กระทำผิดได้ชดเชยค่าสินไหมทดแทน ศาลอาจลดโทษให้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดตามมาตรา 49(1)57 หรือถ้าโทษสูงสุดไม่เกิน 1 ปีหรือปรับไม่เกินในอัตรา 360 วัน (Daily rates) ก็ให้ยกเว้นโทษเสีย ตามตัวบทได้มีการกล่าวถึง 2 ประการ คือ ข้อ 1 กล่าวถึงการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิดซึ่งเป็นการไกล่เกลี่ยและแสวงหาข้อตกลงร่วมกันโดยผู้เสียหายอาจตกลงรับค่าชดเชยโทษและรับคำสารภาพจากผู้กระทำผิดโดยที่ไม่ต้องรับค่าสินไหมทดแทนก็ได้ โดยโทษที่ผู้กระทำผิดจะได้รับหลังข้อตกลงไกล่เกลี่ยอาจเป็นการทำงานบริการสังคมหรือการบริจาคเงินให้กับองค์กรการกุศลก็ได้ บทบัญญัติการไกล่เกลี่ยตามข้อ 1 ของมาตรา 46a นี้บางที่อาจเป็นการไกล่เกลี่ยโดยไม่มีการจ่ายเงินก็ได้ (Reconciliation without payment) และข้อ 2 กล่าวถึงการชดเชยค่าสินไหมทดแทนที่เป็นตัวเงิน แต่อย่างไรก็ตามการเยียวยาตามข้อนี้ไม่เพียงแต่จะเป็นตัวเงินเท่านั้นแต่อาจเป็นเรื่องของความรับผิดชอบ การยอมรับผิดหรือการดำเนินการอื่นให้ผู้เสียหายพึงพอใจ

ผู้เสียหายในมาตรานี้อาจเป็นนิติบุคคลก็ได้ ซึ่งในกรณีนี้ผู้ที่มาทำการไกล่เกลี่ยก็คือผู้แทนที่กระทำการแทนนิติบุคคลนั้นๆ นอกจากนี้การไกล่เกลี่ยยังมีประโยชน์ในคดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการด้วย เพราะคุณธรรมทางกฎหมายได้ถูกละเมิดทั้งทางนามธรรมและรูปธรรม นามธรรม คือ การขาดความเชื่อมั่นต่อระบอบราชการ ส่วนรูปธรรมคือได้สร้างความเสียหายต่อชุมชนและสังคม ดังนั้นการไกล่เกลี่ยให้เจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำผิดได้เยียวยาชดเชยความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดของตนกับการลดหย่อนโทษให้ จึงมีประโยชน์ในกรณีนี้ อย่างไรก็ตามสำหรับความผิดที่ไม่มีผู้เสียหายดังเช่นความผิดต่อรัฐโดยตรง เช่น เบิกความเท็จ เมมาแล้วขับหรือคดีจราจรที่ไม่มีผู้เสียหาย คดียาเสพติด กรณีดังกล่าวการไกล่เกลี่ยจะเป็นเพียงสัญลักษณ์โดยนัยเท่านั้น ไม่อาจเป็นการไกล่เกลี่ยโดยแท้จริง จึงไม่อาจทำการไกล่เกลี่ยได้ ทั้งนี้รวมถึงคดีอาชญากรรมที่ไม่ได้นำมาไกล่เกลี่ยตามบทบัญญัตินี้ สำหรับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแห่งสหพันธรัฐเยอรมันได้กล่าวถึงการเยียวยาความเสียหายไว้ในมาตรา 153 และมาตรา 153a แห่งกฎหมายดังกล่าวที่ให้อำนาจพนักงานอัยการงดฟ้องร้องผู้กระทำผิดในความผิดอาญาละเล็ก น้อยๆ หรือความผิดที่ไม่ร้ายแรงได้ ซึ่งพนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้มีการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำผิดและผู้ต้องหาได้ เมื่อการไกล่เกลี่ยเป็นผลสำเร็จพนักงานอัยการก็อาศัยบทบัญญัตินี้เป็นฐานในการสั่งไม่ฟ้องผู้กระทำผิดได้ อย่างไรก็ตามเมื่อพนักงานอัยการฟ้องผู้กระทำผิดในฐานเป็นผู้ต้องหาต่อศาลแล้ว ศาลก็อาจทำการยุติคดีโดยใช้ มาตรา 153II มาตรา 153b ประกอบมาตรา 46a ของประมวลกฎหมายอาญาแห่งสหพันธรัฐเยอรมันในการจัดให้มีการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้ต้องหาได้ นอกจากนี้การไกล่เกลี่ยคดีระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิดยังพบในมาตรา 15I ของรัฐบัญญัติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน ค.ศ. 1953 ซึ่งมีการดำเนินการ 4 กรณีด้วยกัน

คือ การเยียวยาด้วยการชดใช้ค่าเสียหายตามมาตรา 15I No 1 การอภัยโทษ ตามมาตรา 15I No 2 การลงโทษทางวินัยและการทำให้แน่ใจได้ดำเนินการลงโทษตามกฎหมายแล้ว การทำงานบริการซึ่งรวมทั้งบริการผู้เสียหายด้วยและการปรับตามมาตรา 15I No 3 และมาตรา 15I No 4 และต่อมาในคริสต์วรรษที่ 80 ได้มีการบัญญัติเรื่องการหันเหหรือการผันคดีไว้ในมาตรา 45 และมาตรา 47 ในกฎหมายฉบับนี้ ซึ่งทำให้แนวคิดเรื่องการไกล่เกลี่ยคดีอาญาได้ประสานสอดคล้องกับแนวคิดการหันเหคดีได้ โดยที่ในมาตรา 45 II No 1 a.F การไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิดถูกมองเป็นเครื่องมือในการศึกษาที่จะนำไปสู่การหันเหคดี ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานของการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ต่อมาได้มีการแก้ไขมาตรา 45 II 2 ขึ้นใน ค.ศ. 1990 ที่ทำให้การไกล่เกลี่ยคดีอาญาเป็นเหตุให้พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องคดีได้ และก่อนที่จะฟ้องคดีหรือตัดสินคดีพนักงานอัยการหรือศาลมีทางเลือกที่จะใช้เครื่องมือการหันเหคดีนี้ได้ กรณีนี้ทำให้การไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิดมีบทบาทมากขึ้นด้วยการไกล่เกลี่ยตามมาตรา 45 II 2 และยกฟ้องตามมาตรา 47 I No 2 โดยที่ศาลสามารถใช้เป็นเหตุในการยุติคดีได้ตามมาตรา 4 III ตามหลักวิชาแล้วแบบของการไกล่เกลี่ยคดีอาญาแบบต่างๆทุกแบบที่เกิดขึ้นตั้งแต่ขั้นตอนของการสืบสวนสอบสวนไปจนถึงขั้นการลงโทษทั้งในคดีเด็กและเยาวชนและคดีอาญาทั่วไปแล้ว การช่วยให้มีการใช้การไกล่เกลี่ยคดีอาญาจึงอยู่ที่การพิจารณาตัดสินใจที่จะเลือกใช้เครื่องมือนี้ ซึ่งทั้งเจ้าหน้าที่ พนักงานอัยการและศาลมีอำนาจที่จะใช้การไกล่เกลี่ยคดีในฐานะที่เป็นทางเลือกไม่ใช่บทบังคับแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามสถานศึกษาในประเทศสหพันธ์รัฐเยอรมันได้ให้ความสำคัญกับการไกล่เกลี่ยคดีอาญาโดยได้จัดให้มีการเรียนการสอนหลักสูตรการไกล่เกลี่ยคดีอาญา โดยได้รับประกาศนียบัตร (Diploma) ด้านการไกล่เกลี่ย ซึ่งทำให้การไกล่เกลี่ยคดีอาญาในประเทศสหพันธ์รัฐเยอรมันแพร่หลายและก้าวหน้ามากขึ้น

การไกล่เกลี่ยคดีอาญาของประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์

โครงสร้างทางการเมืองปกครอง ลักษณะทางสังคมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักในประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์

ประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์มีลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นเกาะแก่งน้อยใหญ่ประมาณ 7,100 เกาะ ปัจจุบันปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยมีประธานาธิบดีเป็นประมุข แบ่งการปกครองออกเป็น 17 เขตในแต่ละเขตแบ่งเป็นหน่วยรัฐบาลท้องถิ่น (Local Government Units, LGUs) โดยที่มีจังหวัดเป็นหน่วยหลักมี 79 จังหวัด (Provinces) แบ่งออกเป็นนคร (Cities) และเทศบาล (Municipalities) นอกจากนี้ยังมีการปกครองหน่วยเล็กที่สุดคือระดับตำบลโดยให้กำนันเป็นนายตำบลและให้มีคณะมนตรีตำบลเป็นผู้ช่วยเหลือกำนันในการปฏิบัติหน้าที่ ตำบลนี้มีบทบาทในการปกครองตนเองได้ในหลักการเหมือนกับจังหวัด นคร และเทศบาล โดยก่อนที่สเปนจะเข้าครอบครองประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ด้วยสภาพภูมิศาสตร์ที่มีลักษณะเป็นเกาะแก่งมากมายเช่นนี้ ย่อมทำให้ประชากรได้รวมกลุ่มกันตามเกาะแก่งต่างๆ หรือตามพื้นที่ต่าง ๆ กลุ่มละประมาณ 30 ถึง 100 ครอบครัว เรียกว่าบารังไกย์ (Barangay) ซึ่งเป็นภาษาพื้นเมืองของฟิลิปปินส์แปลว่าเรือ ซึ่งอาจหมายถึงชาวฟิลิปปินส์เป็นพวกที่อพยพมาจากเกาะบอร์เนียวเดินทางมาในเรือลำเดียวกัน แล้วขึ้นฝั่งที่ฟิลิปปินส์ เดิมกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ได้ทำการปกครองตนเองมีหัวหน้าเผ่าดูแลคนในบารังไกย์เดียวกัน ซึ่งเรียกว่าดาตูซึ่งทำการสืบตำแหน่งด้วยการสืบทอดทางสายเลือด หัวหน้าเผ่ามีหน้าที่ในด้านการปกครอง ประสิทธิภาพความยุติธรรม บัญญัติกฎข้อบังคับ นั้นหมายถึงผู้เป็นหัวหน้าเผ่าบารังไกย์มีอำนาจทั้งเป็นตุลาการและนิติบัญญัติด้วย ในยุคนี้เมื่อเกิดคดีขึ้น โดยเฉพาะคดีอาญาขึ้นในพื้นที่หมู่บ้านผู้เป็นผู้นำหมู่บ้านก็จะเป็นผู้ตัดสินคดีโดยเชิญผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านให้มาเป็นลูกขุน (Jury) โดยให้มีคุณธรรมอยู่พร้อมหน้ากัน โดยในแต่ละหมู่บ้านหรือบารังไกย์มีความเป็นอิสระไม่ขึ้นต่อกัน ด้วยความที่สังคมฟิลิปปินส์ได้มีการปกครองในระดับชุมชนที่เข้มแข็งและมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งต่อมาผู้นำเหล่านี้ปัจจุบันได้กลายเป็นผู้มีอิทธิพลในชุมชน สังคมจนกลายเป็นสังคมที่อาจเรียกได้ว่าสังคมฟิลิปปินส์เป็นสังคมเจ้าพ่อ (Bossism) ที่เจ้าพ่อของแต่ละเขตมีอำนาจปกครองกลุ่มคนในอาณาเขตหรือชุมชนของตนได้และมีอำนาจตัดสินยุติปัญหาความขัดแย้งหรือคดีที่เกิดขึ้นในเขตอำนาจหรือในบารังไกย์ของตนได้โดยไม่จำเป็นต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล การปกครองแบบบารังไกย์นี้มีอิทธิพลและส่งผลต่อการปกครองท้องถิ่นของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ในปัจจุบัน โดยเฉพาะระบบการไกล่เกลี่ยคดีในรูปแบบปัจจุบันคือ Lupong Tagapayapor ซึ่งจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป ลักษณะครอบครัวและวัฒนธรรมของคนในประเทศฟิลิปปินส์นอกจากจะมีลักษณะเป็นสังคมเจ้าพ่อที่นิยมแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้วยตนเองภายในชุมชนบารังไกย์เองแล้วยังได้รับวัฒนธรรมความเป็นประชาธิปไตยจากประเทศสหรัฐอเมริกาสูง และในขณะเดียวกันก็มีความเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสสูง มีสำนึกในการมีส่วนร่วมทางการเมืองมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบทจะมีความใกล้ชิดกันมากมีการแบ่งกันช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นอย่างดี ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมที่ช่วยส่งเสริมให้ระบบบารังไกย์มีประสิทธิภาพในประเทศฟิลิปปินส์ ปัจจุบันนี้หน่วยการปกครองบารังไกย์ (Barangay) ส่วนใหญ่ได้มีการปรับปรุงรูปแบบไปให้ทันสมัยกล่าวคือ ให้ถือบารังไกย์ เป็นหน่วยรัฐบาลท้องถิ่นที่เล็กที่สุดมี Barangay Captain หรือผู้นำหมู่บ้าน 1 คนมาจากการเลือกตั้ง มี Councilors หรือคณะกรรมการหมู่บ้านจำนวนหมู่บ้านละ 6 คน มาจากการเลือกตั้ง อย่างไรก็ตามในปัจจุบันยังมีบางพื้นที่ที่ระบบบารังไกย์ยังคงมีอำนาจในการปกครองตนเองได้ตามแบบโบราณอยู่ ประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์เป็นประเทศโลกที่ 3 หรือประเทศกำลังพัฒนา ลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นเกาะแก่งมากมายประชากรมีความแตกต่างทางด้านภาษาและวัฒนธรรมมากมีกลุ่มชนที่รวมตัวกันตามเกาะแก่งต่างๆ นอกจากจะมีการปกครองโดยภาครัฐแล้วบางหมู่บ้าน ชุมชน ยังมี รูปแบบการปกครองเป็นของตนเองมีการจัดการกันเองภายใน

หมู่บ้าน ชุมชน ส่วนกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักของประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์นั้นได้รับอิทธิพลจากประเทศสเปนและประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศเจ้าอาณานิคมจึงมีลักษณะโครงสร้างและรูปแบบคล้ายกับทั้งสองประเทศนี้ กล่าวคือ มีกฎหมายรัฐธรรมนูญคล้ายคลึงกับประเทศสหรัฐอเมริกา มีศาลสูงและศาลในระดับล่างคือ ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ และมีศาลชำนาญพิเศษต่างๆ เช่น ศาลภาษีอากร เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีศาลจังหวัดและศาลแขวงอีกด้วยแต่สิ่งที่แตกต่างกันก็มี เช่น ระบบศาลในประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ไม่มีระบบลูกขุน นอกจากรูปแบบของการไกล่เกลี่ยคดีในหมู่บ้านหรือที่เรียกว่าบาร์ังไกย์ (Barangay) ซึ่งเป็นระบบเฉพาะของประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ กฎหมายของประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์เป็นกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติหรือรัฐสภา ดังนั้นจึงถือได้ว่าระบบกฎหมายของประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์เป็นระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรหรือ Civil Law แต่อย่างไรก็ตามแม้จะเป็นระบบประมวล แต่แนวทางปฏิบัติในการพิจารณาคดีของศาลก็ยังคงนำรูปแบบของระบบกฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือ Common Law มาใช้มาก คือการนำแนวทางในการตัดสินคดีก่อนมาใช้เป็นหลักในการตัดสินคดีที่มีพฤติการณ์แห่งคดีคล้ายคลึงกัน จนนักวิชาการบางท่านถึงกับกล่าวว่าระบบกฎหมายในประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์เป็นระบบผสมผสานกันระหว่าง Common Law และ Civil Law

รูปแบบการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์

การไกล่เกลี่ยคดีของประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ที่มีบทบาทในการยุติคดีอาญานอกกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักและมีชื่อเสียงมากก็คือการจัดให้มีระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายในแต่ละหมู่บ้านหรือบาร์ังไกย์ที่เรียกว่า Lupong Tagapayapor ซึ่งเป็นการปรับปรุงระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในบาร์ังไกย์ในรูปแบบเดิมในประวัติศาสตร์ให้ทันสมัยขึ้น เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2521 ประธานาธิบดี เฟอร์ดินาน อี มากอส ได้มีคำสั่งก่อตั้งระบบการระงับข้อพิพาทในระดับหมู่บ้านหรือบาร์ังไกย์ (Lupong Tagapayapor) ขึ้น เป็นการนำจารีตประเพณีและค่านิยมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระดับหมู่บ้านระหว่างบุคคลในครอบครัว โดยผู้นำหมู่บ้านและผู้อาวุโสในหมู่บ้านที่มีอิทธิพลและเข้มแข็งซึ่งเป็นจารีตประเพณีเดิมมาใช้บังคับเพื่อระงับข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีภายในครอบครัวและหมู่บ้านได้อย่างเหมาะสม โดยไม่จำเป็นต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลเป็นการเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยและความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมชุมชนฟิลิปปินส์และช่วยลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาล Lupong Tagapayapor ประกอบด้วยผู้นำหมู่บ้านและสมาชิกจำนวน 10-20 คน มาจากการเลือกตั้งของคนในหมู่บ้าน มีวาระการดำรงตำแหน่งในทุก 2 ปี มีคุณสมบัติคือ เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาที่แท้จริงหรือมีสถานที่ทำงานในหมู่บ้านนั้นและมีความประพฤติเหมาะสมกับการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นผู้ไม่ถูกตัดสิทธิการรับราชการตามกฎหมาย และต้องเป็นผู้สมัครใจเป็น Lupong ด้วย ผู้นำหมู่บ้านหรือบาร์ังไกย์เป็นประธาน Lupong Tagapayapor โดยตำแหน่งเมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นในหมู่บ้านผู้นำหมู่บ้านจะทำการไกล่เกลี่ยก่อน หากไม่สามารถยุติได้ ข้อพิพาทก็จะเข้าสู่ Lupong Tagapayapor ในการนี้สมาชิกของ Lupong Tagapayapor ทั้งหมดจะเลือกผู้ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจำนวน 3 คน เป็นองค์คณะเรียกว่า Pangkat ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การทำงานของ Pangkat จะอยู่ภายใต้การดูแลของ Lupong Tagapayapor ในการนี้ Lupong Tagapayapor จะมีการประชุมกันเดือนละ 1 ครั้งเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างสมาชิก และ Lupong Tagapayapor นี้จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของนายกเทศมนตรีของเมืองที่หมู่บ้านนั้นตั้งอยู่ ทั้งนี้ รูปแบบการไกล่เกลี่ยที่กล่าวมานี้เป็นรูปแบบที่มีลักษณะเฉพาะที่มีในสังคมสาธารณรัฐฟิลิปปินส์เท่านั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าด้วยสภาพสังคมความเป็นบาร์ังไกย์มาแต่เดิมและการเป็นสังคมเจ้าพ่อที่มีค่านิยมยุติความขัดแย้งภายในชุมชนด้วยตนเองได้ส่งผลให้

ระบบการไกล่เกลี่ยคดีในชุมชนที่ออกแบบโดยรัฐในภายหลังใช้ได้ผลเป็นอย่างดีและประสบความสำเร็จ
จนสามารถช่วยในการเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยและความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมฟิลิปปินส์
และมีส่วนช่วยลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลได้

กลุ่ม GP 8/2 กาสะลอง

ชื่อ - นามสกุล

นางบุษยา รอดยีนดี

วุฒิการศึกษา

1. ปริญญาตรี นิติศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ปริญญาโท รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประสพการณ์การรับราชการ

1. ผู้พิพากษาศาลจังหวัด
2. ผู้พิพากษาศาลในกรุงเทพมหานคร
3. ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล

ผลงานทางวิชาการ

- ໄມ້ -

การศึกษาอบรม

1. ผีก่อบรมหลักสูตร การใกล้เคียงข้อพิพาท ณ มหาวิทยาลัยฮาวาย ประเทศสหรัฐอเมริกา
2. ผีก่อบรมหลักสูตร กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ณ มหาวิทยาลัย นอตติงแฮม สหราชอาณาจักร

ตำแหน่งหน้าที่

ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์

และสถานที่ทำงานปัจจุบัน

ศาลอุทธรณ์ ถนนรัชดาภิเษก เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

กลุ่ม GP 8/2 กาสะลอง

ชื่อ - นามสกุล

นายนิติ ชำนาญชานันท์

วุฒิการศึกษา	1. ปริญญาตรี นิติศาสตรบัณฑิต	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
	2. ปริญญาตรี รัฐศาสตรบัณฑิต	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
	3. ปริญญาโท นิติศาสตรมหาบัณฑิต	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
	4. เนติบัณฑิต	สำนักอบรมศึกษากฎหมาย แห่งเนติบัณฑิตยสภา

ประสบการณ์การรับราชการ

1. อัยการผู้ช่วย ปี 2538
2. เลขานุการผู้ตรวจการอัยการ
3. อัยการจังหวัด สคช ระยอง
4. กรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดระยอง
5. อัยการจังหวัดนางรอง
6. อัยการจังหวัดบุรีรัมย์
7. อัยการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผลงานทางวิชาการ -ไม่มี-

รางวัลหรือทุนการศึกษา -ไม่มี-

ตำแหน่งหน้าที่
และสถานที่ทำงานปัจจุบัน

อัยการผู้เชี่ยวชาญ สำนักงานคณะกรรมการอัยการ
สำนักงานคณะกรรมการอัยการ ชั้น 8 อาคารศูนย์ราชการ
แจ้งวัฒนะ สำนักงานอัยการสูงสุด แขวงทุ่งสองห้อง
เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

กลุ่ม GP 8/2 กาสะลอง

ชื่อ - นามสกุล พันตำรวจเอก เกียรติพงษ์ นาลา

วุฒิการศึกษา

1. รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
2. พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต	สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์

ประสบการณ์การรับราชการ

1. ผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธรนาจอมเทียน จังหวัดชลบุรี
2. รองผู้บังคับการภูธรจังหวัดปราจีนบุรี
3. รองผู้บังคับการภูธรจังหวัดตราด

ผลงานทางวิชาการ -ไม่มี-

รางวัลหรือทุนการศึกษา -ไม่มี-

ตำแหน่งหน้าที่ รองผู้บังคับการกองบังคับการสายตรวจและปฏิบัติการพิเศษ
กองบัญชาการตำรวจนครบาล

และสถานที่ทำงานปัจจุบัน 71/1 ถนนศรีอยุธยา แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี
กรุงเทพมหานคร 10400

กลุ่ม GP 8/2 กาสะลอง

ชื่อ – นามสกุล นาวาเอก ชัยณรงค์ บุญยรัตกลิน

วุฒิการศึกษา 1. ปริญญาตรี โรงเรียนนายเรือ
2. ปริญญาโทมหาวิทยาลัยบูรพา

ประสบการณ์การรับราชการ

1. ผู้บังคับการเรือหลวงกลาง
2. ผู้บังคับกองพันรักษาฝั่งที่ 13

ผลงานทางวิชาการ	-ไม่มี-
รางวัลหรือทุนการศึกษา	-ไม่มี-
ตำแหน่งหน้าที่	รองผู้บัญชาการกองเรือลำน้ำกองเรือยุทธการ กองทัพเรือ
และสถานที่ทำงานปัจจุบัน	กองบัญชาการกองทัพเรือ เลขที่ 2 ถนนอรุณอมรินทร์ แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700

กลุ่ม GP 8/2 กาสะลอง

ชื่อ – นามสกุล	นางวรรณิ ภูหอมเจริญ
วุฒิการศึกษา	1. ปริญญาตรี เศรษฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2. ปริญญาโท พณิชยศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ประสบการณ์การรับราชการ	1. เจ้าหน้าที่ประเมินอาทรร 3 กองพิธีการและประเมินอากร 2. เจ้าหน้าที่ประเมินอาทรร 6 กองวิเคราะห์ราคา 3. เจ้าหน้าที่ประเมินอาทรร 6 สำนักงานศุลกากรกรุงเทพ 4. เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ 6 สำนักงานแผนภาษี 5. นักพัฒนาทรัพยากรบุคคล 7 ว สำนักงานบริหารและพัฒนาบุคคล 6. นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการพิเศษ สำนักงานบริหารทรัพยากรบุคคล

	7. ผู้อำนวยการส่วนบริหารกลาง สำนักงานศุลกากรตรวจสินค้า ลาดกระบัง
	8. ผู้อำนวยการส่วนเขตปลอดอากร สำนักสิทธิประโยชน์ทางภาษีอากร
ผลงานทางวิชาการ	-ไม่มี-
รางวัลหรือทุนการศึกษา	-ไม่มี-
ตำแหน่งหน้าที่	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการค่านาการ สำนักสิทธิประโยชน์ทางภาษีอากร กรมศุลกากร
และสถานที่ทำงานปัจจุบัน	กรมศุลกากร เลขที่ 1 ถนนสุนทรโกษา แขวงคลองเตย เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร 10100

กลุ่ม GP 8/2 กาสะลอง

ชื่อ – นามสกุล	นายบัญชากร ส่งสัมพันธ์	
วุฒิการศึกษา	1. ปริญญาตรี เศรษฐศาสตร์บัณฑิต	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
	2. Master of Economic	California Polytechnic State University
	3. Doctor of Philosophy	Claremont Graduate University
ประสบการณ์การรับราชการ	1. นักวิชาการภาษี 5ว สำนักแผนภาษี กรมสรรพสามิต 2. นักวิชาการภาษี 7ว สำนักแผนภาษี กรมสรรพสามิต 3. นักวิชาการภาษีชำนาญการ สำนักแผนภาษี กรมสรรพสามิต 4. นักวิชาการภาษีชำนาญการพิเศษ สำนักแผนภาษี กรมสรรพสามิต 5. ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านวิชาการภาษี สำนักแผนภาษี กรมสรรพสามิต	

ผลงานทางวิชาการ	-ไม่มี-
รางวัลหรือทุนการศึกษา	-ไม่มี-
ตำแหน่งหน้าที่	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านวิชาการภาษี สำนักแผนภาษี กรมสรรพสามิต
และสถานที่ทำงานปัจจุบัน	1488 ถนนนครไชยศรี แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300

กลุ่ม GP 8/2 กาสะลอง

ชื่อ – นามสกุล	นางชญานันท์ ภัคดีจิตต์
วุฒิการศึกษา	1. ปริญญาตรี นิติศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2. ปริญญาโท นิติศาสตรมหาบัณฑิต - LLM Comparative Law Studies University of Pittsburgh - LLM with thesis Indiana University at Bloomington 3. ปริญญาเอก นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต Washington University in St. Louis

ประสบการณ์การรับราชการ

1. ที่ปรึกษากฎหมาย (นิติกรเชี่ยวชาญ) สำนักงานปลัดกระทรวง
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผลงานทางวิชาการ	-ไม่มี-
รางวัลหรือทุนการศึกษา	-ไม่มี-

ตำแหน่งหน้าที่	ผู้อำนวยการสำนักการบิน สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
และสถานที่ทำงานปัจจุบัน	เลขที่ 92 ซอยพหลโยธิน แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400

กลุ่ม GP 8/2 กาสะลอง

ชื่อ – นามสกุล

นายนิพนธ์ ก้องเวหา

วุฒิการศึกษา

1. ปริญญาตรี ศึกษาศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
2. ปริญญาโท การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ประสบการณ์การรับราชการ

1. ผู้อำนวยการโรงเรียนประชานิยมพิยานุกูล จังหวัดหนองคาย
2. ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ โรงเรียนบึงคล้านคร จังหวัดกรุงเทพมหานคร
3. ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ โรงเรียนมัธยมวัดดาวคอง

ผลงานทางวิชาการ

-ไม่มี-

รางวัลหรือทุนการศึกษา

-ไม่มี-

ตำแหน่งหน้าที่

ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมวัดบึงทองหลาง
โรงเรียนมัธยมวัดบึงทองหลาง จังหวัดกรุงเทพมหานคร

และสถานที่ทำงานปัจจุบัน

195 ถนนลาดพร้าว 101 แขวงคลองจั่น
เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240

กลุ่ม GP 8/2 กาสะลอง

ชื่อ – นามสกุล นายวิทยา ทองกุ่ม

วุฒิการศึกษา 1. ปริญญาตรี นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2. ใบอนุญาตให้เป็นทนายความ สภาทนายความในพระบรมราชูปถัมภ์

ประสบการณ์การรับราชการ

1. ประกอบวิชาชีพทนายความมา 19 ปี
2. ประธานสภาทนายความจังหวัดภูเก็ต
3. ที่ปรึกษาสภาทนายจังหวัดภูเก็ต

ผลงานทางวิชาการ -ไม่มี-

รางวัลหรือทุนการศึกษา -ไม่มี-

ตำแหน่งหน้าที่ หัวหน้าสำนักงานทนายความเนติวิทย์ภูเก็ต

และสถานที่ทำงานปัจจุบัน หัวหน้าสำนักงานทนายความเนติวิทย์ภูเก็ต

กลุ่ม GP 8/2 กาสะลอง

ชื่อ - นามสกุล นางสาวณัฏฐ์อริญ แก้วญาณะสิทธิ

วุฒิการศึกษา 1. ปริญญาโท รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประสบการณ์การรับราชการ

ผลงานทางวิชาการ -ไม่มี-

การศึกษาอบรม 1. กฎหมายปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครองตามมาตรฐานที่ ก.ศป.
รับรอง รุ่นที่ 4 สำนักงานศาลปกครอง
2. การบริหารงานสำหรับผู้บริหารระดับกลาง (กบก.) รุ่นที่ 1
สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3. Capacity Building Program for Middle Level Electoral
Officials in Incheon, Korea, The Association of World
Election Bodies.

ตำแหน่งหน้าที่ ผู้อำนวยการฝ่ายองค์การเอกชนและประชาคมจังหวัด
สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

และสถานที่ทำงานปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติฯ ถนนแจ้งวัฒนะ
เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

กลุ่ม GP 8/2 กาสะลอง

ชื่อ – นามสกุล นายสมศักดิ์ บุญนาคแก้ว

วุฒิการศึกษา 1. ปริญญาตรีนิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2. ปริญญาโทรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

ประสบการณ์การรับราชการ

1. หนายความประจำสำนักกฎหมายวาทีเนติธรรม
2. ที่ปรึกษากฎหมายบริษัท พีเออี (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน)
3. ที่ปรึกษากฎหมายบริษัท ไคเซอร์ บิซ จำกัด)
4. ที่ปรึกษากฎหมายบริษัท เวลบีลท์ แมนูแฟคเจอริง (ไทยแลนด์) จำกัด
5. กรรมการบริษัท สำนักกฎหมายวาทีเนติธรรม จำกัด
6. กรรมการ/กรรมการตรวจสอบ บริษัท บิ๊กซี จำกัด
7. กรรมการทดสอบวิชาว่าความ สำนักฝึกอบรมวิชาว่าความแห่ง
สภาทนายความ

ผลงานทางวิชาการ -ไม่มี-

รางวัลหรือทุนการศึกษา -ไม่มี-

ตำแหน่งหน้าที่ หนายความและที่ปรึกษากฎหมายสำนักกฎหมายวาทีเนติธรรม

และสถานที่ทำงานปัจจุบัน 14/10-11 ซอยกรุงเทพ-นนทบุรี 27 ถนนกรุงเทพ-นนทบุรี
แขวงบางซื่อ เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร 10800